

ŠIAULIŲ UNIVERSITETO
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

Specialiosios pedagogikos (specializacija – logopedija)
magistrantūros studijų programa

Alicija Rusevič

MOKYTOJAS KAIP TYRĖJAS INKLIUZINĖJE MOKYKLOJE

Magistro darbas

Magistro darbo vadovė
Doc.dr. Renata Geležinienė

2016

TURINYS

SANTRAUKA	4
1.MOKYTOJO KAIP TYRĖJO VEIKLA INKLIUZINĖJE MOKYKLOJE: TEORINĖ ANALIZĖ.....	10
1.1. Mokytojo kvalifikacijos ir kompetencijos samprata šiuolaikinėje švietimo sistemoje.....	10
1.2. Inkluzinio ugdymo samprata: specialieji ugdymosi poreikiai, ugdymo individualizavimas ir diferencijavimas.....	15
1.3. Mokytojo kaip tyrėjo veiklos inkluzinėje mokykloje ypatumai.....	20
2. MOKYTOJO KAIP TYRĖJO VEIKLOS INKLIUZINĖJE MOKYKLOJE EMPIRINIS TYRIMAS	25
2.1. Tyrimo metodologija	25
2.1.1. Kiekybinio tyrimo metodologija.....	25
2.1.2. Kokybinio tyrimo metodologija.....	28
2.2.Mokytojo kaip tyrėjo inkluzinėje mokykloje veiklos anketinės apklausos rezultatų analizė.....	29
2.2.1. Tyrimo dalyviai.....	29
2.2.2. Tiriamoji veikla mokytojų darbe	32
2.2.3. Mokytojo kaip tyrėjo vaidmuo.....	34
2.2.4. Tyrimo tikslas ir rezultatai	38
2.2.5. Tyrimo būdai ir jų veiksmingumas	40
2.2.6. Grįžtamosios informacijos teikimo būdai ir jų veiksmingumas	43
2.2.7. Tiriamosios veiklos pristatymas	44
2.2.8. Mokytojų požiūris į kritiką, jos veiksmingumo įvertinimas.....	46
2.3 Mokytojo kaip tyrėjo inkluzinėje mokykloje interviu analizė.....	50
2.3.1. Kokybinio tyrimo dalyviai.....	50
2.3.2. Tiriamosios veiklos įvertinimas.....	50
2.3.2.1. Tyrimo reikšmė mokytojų veikloje.....	50
2.3.2.2. Mokyklos bendruomenės vaidmuo	52
2.3.2.3. Tyrimo poreikių situacijos, jų dažnumas	53
2.3.3. Naudojami tyrimo būdai	54
2.3.4. Mokytojų kaip tyrėjų refleksija.....	55
2.3.5 Mokytojo tyrėjo darbe kylantys sunkumai	56
2.3.6. Mokytojo tyrėjo vaidmuo inkluzinėje mokykloje	57

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	60
LITERATŪRA	62
SUMMARY	65
PRIEDAI	67

SANTRAUKA

Mokytojų tiriamoji veikla inkliuzinėje mokykloje turi ypatingą reikšmę, kadangi būtent inkliuzinėje mokykloje yra svarbu pažinti mokinių gebėjimus bei atitinkamai diferencijuoti ugdymą.

Tik pažinus mokinį, jo gebėjimus ir poreikius, galima padėti jam tobulėti, užtikrinti inkliuzinio ugdymo įgyvendinimą. Šiame kontekste neabejotinai svarbi tampa mokytojo tiriamoji veikla. Šiuolaikinė mokytojo samprata yra neatsiejama nuo tyrimo, savo veiksmų analizės, reflektyvios praktikos. Tiriamoji veikla leidžia tyrinėti mokymosi situaciją, apmąstyti ugdymo veiksmus, ryšius su ugdytiniais, įsitikinti metodų veiksmingumu ir pan.

Tyrimo objektas – mokytojų tiriamoji veikla inkliuzinėje mokykloje.

Tyrimo tikslas – teoriniu bei praktiniu lygmeniu išanalizuoti mokytojo kaip tyrėjo veiklą inkliuzinėje mokykloje.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti mokslinę literatūrą apie mokytojo kaip tyrėjo veiklą inkliuzinėje mokykloje;
2. Atlikus pedagogų anketinę apklausą, išanalizuoti mokytojų kaip tyrėjų veiklą ypatumus inkliuzinėje mokykloje.
3. Atlikus pedagogų anketinę apklausą, išanalizuoti mokytojų tyrėjų tyrimo rezultatų pristatymo būdus.
4. Remiantis tyrimo rezultatais, išskirti mokytojų tyrėjų taikomus tyrimo būdus;
5. Atlikus pedagogų pusiau struktūrizuotą interviu, išanalizuoti mokytojų kaip tyrėjų inkliuzinėje mokykloje patirtis ir kylančius sunkumus.

Kiekybinio tyrimo imtį sudaro 178 pedagogai. Tyrimas buvo atliekamas 2015 m. spalio-lapkričio mėn. Šalčininkų mieste ir rajone. Kiekybiniam tyrimui buvo pasirinkti specialistai, kurie reguliariai atlieka savo veiklos įsivertinimą, tyrimus, nuolat pristato savo veiklą ir dalijasi savo patirtimi su kitais pedagogais. Tyrimo imtį sudaro 3 mokytojai, dirbantys Šalčininkų rajono gimnazijose. Tyrimas buvo atliekamas 2015 m. gruodžio mėn. Šalčininkų mieste ir rajone.

Rašant baigiamąjį darbą buvo naudoti teoriniai bei empiriniai tyrimo metodai.

- Mokslinės literatūros analizė.
- Kiekybinis tyrimas – Šalčininkų miesto ir rajono gimnazijų pedagogų anketinė apklausa.
- Kiekybinis tyrimas – Šalčininkų miesto ir rajono gimnazijų pusiau struktūrizuotas interviu.

- Kokybinių duomenų turinio analizė.
- Kiekybinio tyrimo duomenų analizė naudojant SPSS 17.0 (*Statistical Package of Social Sciences*) ir Ms Office Excel 2007 programas.

Magistro baigiamojo darbo literatūros analizė bei atliktas empirinis tyrimas parodė, kad mokytojų tiriamoji veikla yra labai veiksmingas būdas siekiant inkluzinės mokyklos.

Atlikus tyrimą prieita išvadų, kad mokytojų tyrėjų patirtis inkluzinėje mokykloje pasireikia šiais aspektais: mokytojai aktyviai atlieka tyrimus, domisi švietimo naujovėmis, užsienio valstybių patirtimi, suvokia tiriamosios veiklos reikšmę ugdytinių pažinimui ir savo veiklos refleksinei analizei. Pagrindinis tyrimų instrumentas – anketa. Tyrimo rezultatai skelbiami elektroniniame dienyne, mokyklos internetiniame puslapyje, pristatomi mokyklos bendruomenei. Mokytojų nuomone, tyrimai palengvina individualios dalykinės pagalbos mokiniui teikimą bei gerina ugdytinio poreikių tenkinimą. Pagrindinės mokytojo kaip tyrėjo problemos yra laiko stoka ir mokyklos bendruomenės bendradarbiavimo stoka.

IVADAS

Temos aktualumas. Pastaruoju metu tiek Lietuvoje, tiek Europos Sąjungoje yra plėtojamas inkliuzinis švietimas. Šiuo metu inkliuzinio švietimo idėjos yra faktiškai įgyvendinamos Lietuvos mokyklose: specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymas organizuojamas atsižvelgiant į individualius poreikius, tačiau įgyvendinant inkliuzinio ugdymo principus praktikoje yra susiduriama su tam tikrais sunkumais. Europos Sąjungoje atlikti tyrimai rodo, kad galimi sunkumai yra tam tikras pedagogų (dalykų mokytojų) pasipriešinimas, didėjanti dalykinė specializacija, atotrūkis tarp „sveikų“ ir neįgalių bendraamžių galimybių ir interesų. Dėl šių priežasčių inkliuzinės mokyklos kūrimas yra iššūkis visai šiuolaikinei švietimo sistemai.

Mokinių gebėjimas mokytis yra skirtingas, todėl būtina individualizuoti ir diferencijuoti ugdymo turinį. Šiuo siekiama, kad mokiniai išmoktų daugiausia pagal savo gebėjimus, ugdymo turinį priderinant pagal mokinio gabumus ir jo interesus. Šiuolaikinė mokykla nesiekia, kad mokinių žinios būtų vienodo lygio, bet siekiama priartinti žinias prie mokinio ir jam padėti išmokti tiek, kiek jis pajėgus išmokti. Siekiama sudominti, skatinti norą mokytis, kelti savigarbą, kas yra labai svarbu mokantis ir siekiant rezultatų. Ugdymo individualizavimo ir diferencijavimo perspektyvoje pagrindu tampa ne mokymas, o mokymasis. Tai reiškia, kad ugdytinis turi galimybę rinktis mokymosi turinį pagal savo gebėjimus ir poreikius.

Šiame kontekste mokytojo tyrėjo-reflektyvaus praktiko samprata tampa ypač aktuali. Juk tik pažinus mokinį, jo gebėjimus ir poreikius, galima padėti jam tobulėti, užtikrinti inkliuzinio ugdymo įgyvendinimą. Todėl neabejotinai svarbi tampa mokytojo tiriamoji veikla. Šiuolaikinė mokytojo samprata yra neatsiejama nuo tyrimo, savo veiksmų analizės, reflektvios praktikos. Daugelis autorių (Pečiuliauskienė, 2008; Andrew, J. Stremmel, 2007) sieja tiriamąją veiklą su mokytojo profesijos pagrindais. Tiriamoji veikla leidžia tyrinėti mokymosi situaciją, apmąstyti ugdymo veiksmus, ryšius su ugdytiniais, įsitikinti metodų veiksmingumu ir pan.

Probleminiai klausimai:

- 1) Su kokiais sunkumais susiduria mokytojai tyrėjai inkliuzinėje mokykloje?
- 2) Kaip mokytojai yra skatinami tiriamajai veiklai inkliuzinėje mokykloje, ar jie gauna pakankamai žinių, reikalingų tiriamajai veiklai vykdyti?

Tyrimo objektas – mokytojų tiriamoji veikla inkliuzinėje mokykloje.

Tyrimo tikslas – teoriniu bei praktiniu lygmeniu išanalizuoti mokytojo kaip tyrėjo veiklą inkliuzinėje mokykloje.

Uždaviniai:

1. Atlikus mokslinės literatūros analizę, išanalizuoti mokytojo kaip tyrėjo teorinius veiklos pagrindus inkliuzinėje mokykloje;
2. Atlikus pedagogų anketinę apklausą, išanalizuoti mokytojų kaip tyrėjų veiklos ypatumus inkliuzinėje mokykloje: tiriamosios veiklos poreikius, reikšmę, dažnumą.
3. Atlikus pedagogų anketinę apklausą, išanalizuoti mokytojų tyrėjų veiklos rezultatus, jų pristatymo būdus, refleksiją.
4. Remiantis empirinio tyrimo rezultatais, išskirti mokytojų tyrėjų taikomus tyrimo būdus;
5. Atlikus pedagogų pusiau struktūrizuotą interviu, išanalizuoti mokytojų kaip tyrėjų inkliuzinėje mokykloje patirtis ir kylančius sunkumus.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Kiekybiniam tyrimui pasirinkti respondentai, kurie yra tiesiogiai susiję su nagrinėjamu objektu – inkliuzinėse mokyklose dirbantys mokytojai. Tyrimo imtis – tikimybinė (paprasčiausia atsitiktinė), reprezentatyvi. Tyrimo imtį sudaro 178 pedagogai. Iš viso buvo apklausti 3 mokyklų pedagogai. Tyrimas buvo atliekamas 2015 m. spalio-lapkričio mėn. Šalčininkų mieste ir rajone.

Kokybiniam tyrimui buvo pasirinkti specialistai, kurie reguliariai atlieka savo veiklos įsivertinimą, tyrimus, nuolat pristato savo veiklą ir dalijasi savo patirtimi su kitais pedagogais. Tyrimo imtį sudaro 3 mokytojai, dirbantys Šalčininkų rajono gimnazijose. Tyrimas buvo atliekamas 2015 m. gruodžio mėn. Šalčininkų mieste ir rajone.

Tyrimo metodologija ir metodai. Rašant baigiamąjį darbą buvo naudoti teoriniai bei empiriniai tyrimo metodai.

1. Mokslinės literatūros analizė.
2. Kiekybinis tyrimas - Šalčininkų miesto ir rajono gimnazijų pedagogų anketinė apklausa.
3. Kokybinis tyrimas – Šalčininkų miesto ir rajono gimnazijų pedagogų pusiau struktūrizuotas interviu.
4. Kokybinių duomenų turinio analizė.
5. Kiekybinio tyrimo duomenų analizė naudojant SPSS 17.0 (*Statistical Package of Social Sciences*) ir Ms Office Excel 2007 programas.

Darbo naujumas ir reikšmingumas.

Mokytojo kaip tyrėjo veiklą analizavo šie Lietuvos ir užsienio autoriai: Babkie, Provost (2004), Charles (1999), Hargreaves (1999), Loughran, Northfield (1996), Pollard (2006),

Geležinienė (2006, 2009¹) ir kt. Inkluzinio mokymo aspektus nagrinėjo Nicole Eredics (2012), Luder ir kt. (2011) Goddart (1997) ir kiti autoriai. Tačiau darbo autorės nagrinėtoje literatūroje mokytojo kaip tyrėjo veiklos analizė inkluzinėje mokykloje atliekama nebuvo. Taigi, darbo tema yra nauja ir mokslinėje literatūroje mažai ištyrinėta.

Magistro baigiamojo darbo literatūros analizė bei atliktas empirinis tyrimas parodė, kad mokytojų tiriamoji veikla yra labai veiksmingas būdas siekiant inkluzinės mokyklos.

Magistro darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, du skyriai, išvados, santrauka anglų kalba, literatūros sąrašas, priedai. Darbo apimtis - 85 puslapiai.

Pagrindinės sąvokos

Kompetencija - gebėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, mokėjimų, įgūdžių, vertybinių nuostatų visuma“ (Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas. Valstybės žinios. 2013, Nr. I – 1489).

Mokytojas tyrėjas – mokytojas, nuolat atliekantis ugdomosios situacijos analizę, kurios metu mokytojas tyrėjas, atsižvelgdamas į ugdytinio asmenybę, planuoja ir numato ugdomuosius veiksnius (tikslą, turinį ir metodus), renka ir analizuoja grįžtamąją informaciją, kurios pagrindu gautus rezultatus lygina su užsibrėžtais tikslais ir vėl planuoja ugdomąją veiklą (Geležinienė, 2006). Mokytojas tyrėjas – tai nuolat savo veiklą apmąstantis praktikas, vykdamas pedagoginės veiklos tyrimus, taikantis įvairius tyrimo metodus (Čiužas, 2013).

Tiriamoji veikla – tiriamoji veikla tampa mokytojo edukacinės praktikos realija, leidžianti analizuoti konkrečias mokymosi situacijas, sudaranti prielaidas apmąstyti savo veiksmus, pedagoginę sąveiką su mokiniais, leidžianti įsitikinti taikomų naujų mokymo metodų veiksmingumu (Pečiuliauskienė, 2008). Mokytojo tiriamoji veikla kyla iš mokytojui kilančių klausimų bei kasdieninės refleksinės darbo su mokiniais praktikos (Andrew, J. Stremmel (2007). Tiriamoji veikla suprantama kaip mokytojo profesijos pagrindas, veikiantis ugdymo proceso ir kasdienės praktinės veiklos su mokymu ir mokymusi (Čiužas, 2013).

Inkluzija - procesas, kurio metu siekiama aktyvaus ugdytinių įsitraukimo ir dalyvavimo mokymosi veikloje, socialiniame, kultūriniame bendruomenės gyvenime, atsižvelgiant ir toleruojant visų besimokančių ypatybes, priimant asmens išskirtinumą ir gerbiant savitumą, vertinant sutrikimų turintį asmenį kaip visais atžvilgiais vertingą ir reikalingą bendruomenės narį, sudarant sąlygas ugdytis mažiausiai ribojančioje aplinkoje (Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija (UNESCO), 2009; Berns, 2009).

¹Geležinienė R (2009).*Įrodymais grįstos mokytojo veiklos konstravimas ugdant emocijų ir elgesio sutrikimus turinčius vaikus*, Daktaro disertacija, Šiaulių universitetas, Šiauliai.

Inkliuzinis ugdymas - ugdymas, kuris yra grįstas lygiomis galimybėmis, antidiskriminacijos ir visuotinio prieinamumo principais, užtikrina mokinių ugdymo kokybę bei teisingumą. Siekiama pašalinti kliūtis, užtikrinti prieinamumą, mokinių įtraukimą bei dalyvavimą ir pasiekimus. Tikima, kad kiekvienas asmuo gali ne tik mokytis, bet ir išmokti (Ališauskas ir kt., 2011). Inkluzinis ugdymas – tai nenutrūkstamas procesas, kurio pagrindinis tikslas – užtikrinti kokybišką ugdymą visiems visuomenės nariams, pripažįstant ir gerbiant įvairovę, atsižvelgiant į kiekvieno individualius gebėjimus ir poreikius, vengiant bet kokios diskriminacijos (UNESCO, 2009)

Negalia – ribotas žmogaus pajėgumas atlikti įprastus ir normalius kiekvienam sveikam asmeniui veiksmus (Račkeliene, 2002).

Specialieji ugdymosi poreikiai - pagalbos ir paslaugų ugdymo procese reikmė, atsirandanti dėl išskirtinių asmens gabumų, įgimtų ar įgytų sutrikimų, nepalankių aplinkos veiksnių².

²Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. Valstybės žinios. 2011, Nr. 38-1804.

1.MOKYTOJO KAIP TYRĖJO VEIKLA INKLIUZINĖJE MOKYKLOJE: TEORINĖ ANALIZĖ

Šiame skyriuje, atlikus mokslinės literatūros analizę, siekiama apibrėžti mokytojo kaip tyrėjo veiklos ypatumus, dirbant inkliuzinėje mokykloje. Kalbama apie mokytojo profesijai kėliamus reikalavimus, kvalifikacijos ir kompetencijos sampratas. Apibrėžiamos inkliuzinės mokyklos, inkliuzinio ugdymo ir mokytojo tyrėjo sąvokos. Taip pat šiame skyriuje kalbama apie inkliuzinių mokyklų modelius tiek Lietuvos, tiek pasauliniu kontekstu.

1.1. Mokytojo kvalifikacijos ir kompetencijos samprata šiuolaikinėje švietimo sistemoje

Pagrindinius pokyčius švietimo sistemoje sąlygoja įvairūs vidiniai ir išoriniai veiksniai, tokie kaip globalizacija ir įstojimas į ES, kintančios ekonominės, socialinės bei politinės sąlygos, informacinių ir komunikacinių technologijų plėtra, didėjantys visuomenės poreikiai ir reikalavimai švietimui, tarptautinės švietimo politikos tyrinėjimai, lyginamosios studijos ir pan. Todėl vis didėja poreikis aukšto lygio profesionalų – mokytojų, kurių veiklos funkcijos plečiasi ir sudėtingėja (Čiužas R., Navickaitė J., Ušeckienė L., 2009).

Kaip teigia daugelis Lietuvos ir užsienio autorių, dabartinis švietimo dimensijų kontekstas sukuria iš esmės naują mokytojo veiklos erdvę, kurioje jis turi atlikti naujus, neįprastus vaidmenis, o tradicinių vaidmenų pobūdis ir ribos transformuojasi. Todėl pedagogams reikia naujų gebėjimų, naujo požiūrio, suvokiant švietimo paradigmos virsmo priežastis, realybę bei pasekmes (Čiužas R., Navickaitė J., Ušeckienė L., 2009).

Mokytojams, kaip ir kiekvienam kitam darbui atlikti reikalingi tam tikri gebėjimai ir galimybės, kas dažniausiai yra įvardijama kaip kompetencijos. Bendrąja prasme kompetencijos suprantamos kaip kiekvieno asmens turimi gebėjimai atlikti vienokią ar kitokią veiklą, tačiau mokslinėje literatūroje yra skirtingų kompetencijų sampratos apibrėžimų. Dabartinis lietuvių kalbos žodynas kompetencijos sąvoką apibrėžia kaip klausimų ar reiškinių sritį, kurią kas nors gerai išmano (Dabartinis lietuvių kalbos žodynas, 2005).

Mokslinėje literatūroje kompetencijos sąvoka yra apibūdinama kaip tam tikrų profesinių sugebėjimų visuma (Weinert, 2001; Ivanovic, Collin, 1997; Večkienė, 2007; Sokol, 2001 ir kt.).

Pasak Spenser ir Spenser (1993), „Kompetencija – tai individą apibūdinančios esminės charakteristikos, priežastiniais ryšiais susijusiomis su kriterijais apibūdinančiais efektyvų ir/arba ypatingą elgesį darbe arba konkrečioje situacijoje“³.

Mokslinėje literatūroje taip pat atskirai išskiriamos mokytojo darbui reikalingos savybės, kurios sudaro mokytojo kompetenciją. Šios savybės yra: noras bendrauti, aktyvumas, gebėjimas mokytis, savimonė, mokėjimas dirbti grupėje, noras bendradarbiauti, atsakomybė, pakantumas kritikai ir kt. (Sakalas, 2003; Leonienė 2001; Bakanauskienė 2002 ir kt.)

Kalbant apie mokytojo profesijos kompetencijų detalizavimą, jas konkretuoja Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas. Pagal iki 2015 m. galiojusį aprašą (patvirtintą Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. sausio 15 d. įsakymu Nr. ISAK-54), mokytojo kompetencijų grupės sudarė:

- 1) bendrakultūrinė kompetencija – žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos ir kitos asmeninės savybės, sąlygojančios sėkmingą žmogaus veiklą konkrečioje(-se) kultūroje(-se).
- 2) profesinės kompetencijos – mokytojo žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai ir kitos asmeninės savybės, reikalingos sėkmingai bendrajai ugdymo veiklai, jos nesusijusios su ugdymo turinio koncentrus/sritis.
- 3) bendrosios kompetencijos – žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai, kitos asmeninės savybės, reikalingos mokytojo veiklai ir galimos perkelti iš vienos rūšies veiklos į kitą.
- 4) specialiosios kompetencijos – mokytojo žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai ir kitos asmeninės savybės, sąlygojančios sėkmingą jo veiklą konkrečiame ugdymo turinio koncentre/srityje (Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas, 2007).

Tuo tarpu pagal naujo, 2015 patvirtinto Pedagogų profesijos kompetencijų aprašo projekto nuostatas, pedagogų profesijos kompetencijas sudaro šios kompetencijų grupės:

- vertybinės nuostatos,
- bendrosios kompetencijos,
- didaktinės kompetencijos,
- dalykinės kompetencijos (Pedagogų profesinių kompetencijų aprašas, 2015).

³Lyle M. Spencer, Jr., and Signe M. Spencer. (1993). *Competence at Work*, New York: Wiley, p.9.

Pedagogo profesijos kompetencijų aprašo projekte yra numatyta, kad pedagogų profesinės kompetencijos grindžiamos bendražmogiškomis, tautinėmis ir pilietinėmis vertybinėmis nuostatomis, kuriomis vadovaujasi visi pedagogai savo profesinėje veikloje:

- pagarba žmogui;
- atsakingumu už savo veiklos rezultatus ir jų poveikio bendražmogiškų vertybių, darnos, pilietiškumo, socialinės atsakomybės aspektais vertinimu;
- nuolatinis asmeniniu profesiniu tobulėjimu;
- demokratinės ir humanistinės mokyklos puoselėjimu;
- paramos ir pagalbos mokiniams paskatinant ir įtraukiant į mokymosi, savęs pažinimo, socializacijos, asmenybinės brandos, kūrybinės raiškos, pilietiškumo, technologinio ir profesinio pasirengimo veiklas;
- bendradarbiavimu su solidarumu besimokančioje bendruomenėje (Pedagogo profesinių kompetencijų aprašas, 2015).

Pagal Pedagogo kompetencijų aprašo projekto 3.2 nuostatą, pedagogo bendrąsias kompetencijas sudaro:

- asmeninis tobulėjimas ir mokėjimas mokytis, grįstas profesinės veiklos refleksija, nuolatinis žinių ir gebėjimų atnaujinimu, asmeninės karjeros valdymu ir mokymusi visą gyvenimą;
- kultūrinė kompetencija, žinios ir gebėjimai, padedantys saugoti ir plėtoti Lietuvos kultūrą, kurti tvarią ir atsakingą visuomenę, dalyvauti visuomenės ir švietimo kaitos procesuose, veikiant kūrybiškai ir atvirai;
- naujų technologijų ir informacijos valdymo kompetencija, gebėjimas naudotis skaitmeninėmis technologijomis ir įranga, informacijos paieškos šaltiniais, rengiant tekstinę ir vaizdinę informaciją, ugdyti mokinių informacinę ir virtualaus bendravimo kultūrą sistemingai plėtojant jų skaitmeninį raštingumą;
- profesinė komunikacija, užmezgant ir puoselėjant ryšius su mokyklos bendruomene, visuomene, susijusių institucijų ir organizacijų atstovais, veiksmingai komunikuojant valstybine ir užsienio kalba (Pedagogo profesinių kompetencijų aprašas, 2015).

Pagal Pedagogo kompetencijų aprašo projekto 4.2 nuostatą, pedagogo kompetencijas sudaro:

- mokinių / ugdytinių skirtybių ir galimybių pažinimas (specialiųjų gebėjimų ir poreikių atpažinimas) ir pagalba mokiniams / ugdytiniams ir jų motyvavimas, pasitelkiant žinias ir supratimą apie fizinę, emocinę, socialinę ir

intelektualinę mokinių / ugdytinių raidą; nustatant mokinių / ugdytinių polinkius, atsižvelgiant į skirtingus jų poreikius ir gebėjimus bei paskatinant ir įtraukiant į aktyvų mokymąsi, padedant siekti pažangos ir skatinantpažinti dalykus, procesus ar reiškinius, išsikelti ugdymosi ir asmeninius tikslus, valdyti ir apmąstyti savo mokymosi veiklą ir jos rezultatus;

- ugdymo(si) aplinkų, ugdymosi turinio ir situacijų įvairovės kūrimas, siekiant sukurti atvirą, saugią, ugdymo aplinką, stimuliuojančias ir kūrybiškas ugdymosi sąlygas, bendradarbiaujant su mokiniais / ugdytiniais ir jų tėvais kartu kuriant ugdymo(si) aplinkas, pasitelkiant įvairias priemones ir technologijas;
- ugdymo(si) turinio įgyvendinimas ir tobulinimas (ugdymo(si) turinio analizė, planavimas, organizavimas, projektavimas, vertinimas ir refleksija), kartu su mokiniais / ugdytiniais apsibrėžiant ugdymo(si) tikslus ir uždavinius, numatant ir valdant reikalingus išteklius, atrenkant metodus, tinkamus tikslams pasiekti, parengiant ir perteikiant į mokinį orientuotą susijusią ugdomosios ar kitos veiklos medžiagą, vertinant ugdymo metodų ir strategijų, mokymosi užduočių, išsikeltų ugdymo tikslų efektyvumą;
- mokinių / ugdytinių pasiekimų ir pažangos vertinimas, parenkant ugdymo tikslus atitinkančias vertinimo strategijas, atsižvelgiant į mokinių / ugdytinių poreikius ir teikiant efektyvų, asmeninę pažangą akcentuojantį grįžtamąjį ryšį;
- profesinės veiklos tyrimas, siekiant atpažinti ir spręsti kilusias problemas, gerinti ugdymo proceso kokybę, metodiškai vertinti ir analizuoti profesinės veiklos rezultatus (Pedagogo profesinių kompetencijų aprašas, 2015).

Pagal Pedagogo kompetencijų aprašo projekto 5.2 nuostatą, pedagogo dalykinė kompetencija nusakoma kaip žinios ir gebėjimai susijusiame ugdymo turinio konkreste ar srityje, leidžiantys perteikti ugdymo turinį, atitinkantį šiuolaikinių susijusios srities teorijų ir pažinimo lygį. Dalykinė kompetencija pedagogams padeda atpažinti turimus susijusio konkresto ar srities specialiąsias žinias ir gebėjimus bei juos įsivertinti, taip pat sritis, kuriose būtina kelti kvalifikaciją, siekiant atnaujinti arba įgyti specialiuosius gebėjimus. Pedagogų, įgyvendinančių profesinio mokymo programas, čia aprašomas dalykines kompetencijas atitinka technologinės kompetencijos (Pedagogo profesinių kompetencijų aprašas, 2015).

Andrėkus pabrėžė 4 esminės vertybėmis pagrįstas sritis, kuriose mokytojai, dirbantys inkliuzinio švietimo sistemose, turėtų išsiugdyti kompetencijų:

1. Pagarba mokinių įvairovei – skirtybės laikomos galimybėmis ir ištekliais, kuriais grindžiamas kiekvieno mokinio ugdymasis.

2. Pagalba kiekvienam mokiniui: mokytojai puoselėja aukštus lūkesčius dėl kiekvieno mokinio pasiekimų;

3. Darbas drauge su kitais – bendradarbiavimas ir darbas komandoje yra pagrindiniai visų mokytojų veiklos būdai.

4. Asmeninis nenutrūkstamas profesinis tobulėjimas – mokyti reiškia mokytis – mokytojai prisiima atsakomybę už mokymąsi visą gyvenimą. (Andrėkus V., 2014).

Šiuolaikinė švietimo kaita kelia naujus reikalavimus pedagogams. Pastaruoju metu tiek Europos Sąjungoje, tiek Lietuvoje populiarėja inkluzinio ugdymo samprata. Atitinkamai yra keliami nauji reikalavimai pedagogų kompetencijai. Projekto „Mokytojų rengimas inkluziniam švietimui“, kurį kurį inicijavo ir įgyvendino Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra⁴ vykdymo metu buvo parengtas „Inkluzinio švietimo mokytojo profilis“, kuris buvo parengtas vadovaujantis esminėmis mokytojo kompetencijomis. Projekte minimos kompetencijos šiose srityse:

1) Pagarba mokinių įvairovei – skirtybės laikomos galimybėmis ir ištekliais, kuriais grindžiamas kiekvieno mokinio ugdymasis. Su šia vertybe sietinos kompetencijos susijusios su:

- Inkluzinio ugdymo samprata;
- Mokytojo požiūriu į mokinių įvairovę.

2) Pagalba visiems mokiniams: mokytojai puoselėja aukštus lūkesčius dėl kiekvieno mokinio pasiekimų;

Su šia vertybe sietinos kompetencijos susijusios su:

- Skatinimu visų mokinių akademinio, praktinio, socialinio ir emocinio ugdymosi;
- Veiksmingomis ugdymo strategijomis heterogeninėse klasėse.

3) Darbas drauge su kitais – bendradarbiavimas ir darbas komandoje yra pagrindiniai visų mokytojų veiklos būdai.

Su šia vertybe sietinos kompetencijos susijusios su:

- Darbu su šeimomis;
- Bendradarbiavimu su įvairiais švietimo profesionalais.

4) Asmeninis profesinis tobulėjimas – mokyti reiškia mokytis – mokytojai prisiima atsakomybę už mokymąsi visą gyvenimą.

Su šia vertybe sietinos kompetencijos susijusios su:

- Mokytojų gebėjimu reflektuoti savo praktinę veiklą;

⁴<http://www.european-agency.org/agency-projects/Teacher-Education-for-Inclusion>

- Pirminiu mokytojų rengimu kaip pagrindu nuolatiniam individualiam profesiniam tobulinimuisi ir asmeniniam tobulėjimui. Šios esminės vertybės ir kompetencijų sritys grindžiamos bendraisiais principais, kuriais vadovaujamosi diegiant „Inkliuzinio švietimo mokytojo profilį“ („Inkliuzinio švietimo mokytojo profilis“, 2012).

Taip pat reikėtų atskirti sąvokas „kompetencija“ ir „kvalifikacija“. Neretai šios sąvokos yra tapatinamos, tačiau vis dėlto reikėtų jas atskirti.

„Kvalifikacija yra formalus tam tikro įgyto išsilavinimo ugdymo institucijų patvirtinimas“⁵. Tuo tarpu kompetencija yra labiau siejama su vertybinėmis orientacijomis, asmeninėmis individo charakteristikomis, jų praktiniu taikymu, įvertinimu.

Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo koncepcijoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. gegužės 30.d. įsakymu Nr. V-899, sąvokos „kompetencija“ ir „kvalifikacija“ suvokiamos ir taikomos taip: sąvoka „kompetencija“ derintina su žodžiais „įgyjama“, „ugdoma“ ir vartotina tiek bendrajam profesinių gebėjimų lygiui, tiek atskiriems gebėjimams atlikti profesines užduotis, veikti profesinėje srityje apibūdinti; sąvoka „kvalifikacija“ derintina su žodžiais „tobulinama“, „pripažįstama“, „formalizuojama“, „reikalaujama“ ir vartotina dokumentais patvirtintam bei su profesine karjera siejamai kompetencijų ir patirties visumai apibūdinti (Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo koncepcija, 2012).

Apibendrinant, galima teigti, kad šiuolaikinėje švietimo sistemoje, siekiant prisiderinti prie einamųjų socialinių poreikių, nuolat vyksta mokytojo kompetencijų kaita. Mokytojo kompetencijų visumą sudaro žinios, įgūdžiai, gebėjimai, požiūriai, vertybinės nuostatos ir asmeninės savybės, reikalingos mokytojo veiklai atlikti. Tuo tarpu mokytojo kvalifikacija – tai formalus mokytojo kompetencijų pripažinimas, įvertinimas.

1.2. Inkluzinio ugdymo samprata: specialieji ugdymosi poreikiai, ugdymo individualizavimas ir diferencijavimas

Inkliuzinis švietimas – tai nuolat besikeičiantis fenomenas. Kisdamas šis fenomenas įgaudavo skirtingas formas, ir šis procesas tebesitęsia ir dabar. Samprata, politika ir praktika, susijusios su inkluziniu švietimu, nuolat kinta visose šalyse. Inkluzinis švietimas suprantamas kaip filosofija, kuri teigia, kad mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, turi tokią pačią teisę ugdytis kaip ir kiti, ir gali mokytis bendroje mokykloje. Kad taip įvyktų, švietimo sistemos turi atsižvelgti į mokinių, turinčių įvairių ugdymosi poreikių, įvairovę (Iššūkių mokyklai: inkluzijos link, 2012).

⁵Jucevičienė P., Lepaitė D. (2000). Kompetencijos sampratos erdvė. Socialiniai mokslai, Nr. 1(22), p. 45.

Inkliuzija skiriasi nuo anksčiau vartotų terminų „integracija” ir „ugdymas kartu su sveikais vaikais”, kurie buvo susieti su sutrikimais (medicinine prasme) ir specialiaisiais ugdymosi poreikiais, ir reiškė mokinių prisitaikymą prie bendrojo ugdymo programų ir mokyklos. Inkluzija, atvirkščiai, reiškia vaiko teisę dalyvauti ir mokyklos pareigą priimti tokį vaiką (*Iššūkiai mokyklai: inkluzijos link, 2012*).

Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių įtraukimas į įprastą dalyvavimą ugdyme reiškia klasės pritaikymą ir pagalbos paslaugas tokiems mokiniams. Pagrindinis ugdymo uždavinys yra visų mokinių įtraukimas į ugdymąsi mokykloje, nepaisant jų stiprybių ir silpnybių bet kurioje srityje, jie vis tiek yra mokyklos bendruomenės dalis. Kiekvienas mokinytis ugdomosi bendrumo jausmą su kitais mokiniais, mokytojais ir pagalbos specialistais⁶.

Inkliuzinio švietimo ypatumai:

- mokinio įtrauktis į bendrą sistemą (švietimo prieinamumas ir galimybė lankyti mokyklą),
- mokinio dalyvavimas (dalyvavimo ugdyme(si) patirties kokybė)
- visų mokinių pasiekimai (ugdymosi procesai ir jų poveikis per visą ugdymo programą) bendrojo ugdymo mokyklose (*Iššūkiai mokyklai: inkluzijos link, 2012*)⁷.

Inkliuzinio ugdymo kontekste svarbią reikšmę turi bendradarbiavimas, socialinė sąveika, tarpusavio pagalba vienas kitam, bendrai sprendžiamos problemos (Miltinienė, 2005; Mitchell, 2007).

Europos specialiojo ugdymo plėtros dokumentuose⁸ teigiama, kad integruotam ar inkluziniam ugdymui didelę įtaką turi tai, kaip mokytojas dirba klasėje ir kaip mokykla organizuoja mokymą.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme nurodoma, kad mokinytis turi teisę pagal savo gebėjimus ir poreikius mokytis mokykloje⁹. Tai reiškia, kad ugdymo procese turi būti taikomas mokymo individualizavimas, o mokymo turinys yra apibrėžtas konkretaus mokinio galimybėmis mokytis.

⁶Inclusion of special needs education. <http://education9.wordpress.com/2010/11/25/inclusion-of-special-needs-education/#more-170>

⁷Inkliuzinė tvarka mokykloje ne visada yra visiškai inkluzinė, ji gali būti tam tikros integracijos formos. Pavyzdžiui, specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai yra ugdomi bendrosiose klasėse beveik visą dieną ar bent jau daugiau nei pusę dienos. Kai tik reikia, mokinytis gauna papildomą pagalbą ar specialųjį mokymą bendroje klasėje, ir yra laikomas tokio pačiu klasės nariu. Vis dėlto dauguma specializuotų paslaugų teikiama už klasės ribų, ypač jei joms yra būtina speciali įranga arba jos gali trukdyti kitiems tos klasės mokiniams (pavyzdžiui, logopedo užsiėmimas). Tokiu atveju mokiniai išeina iš bendros klasės ir mokosi intensyviau, tačiau kitoje patalpoje, arba gauna kitas reikiamas paslaugas, tokias kaip kalbos ar tarimo pratybas, darbo ir / ar fizioterapijos ar socialines paslaugas. Tai labai panašu ir į bendrojo ugdymo veiklą, gali labai nedaug skirtis nuo jos tikslų.

⁸Inclusive Education and Classroom Practice Summary Report ir kt., (2003).

⁹Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 38-1804.

Valstybės švietimo 2013 - 2020 metų strategijoje numatyta „suteikti mokiniams, studentams ir jaunimui palankiausias galimybes išskleisti individualius gebėjimus ir tenkinti specialiuosius ugdymosi ir studijų poreikius“¹⁰.

Tai rodo, kad individualių gebėjimų ugdymui pirmiausia reikalingas mokinio individualių gebėjimų pažinimas, todėl inkliuzinėje mokykloje yra ypač svarbi mokytojo kaip tyrėjo veikla.

Kalbant apie mokytojo vietą inkliuziniame ugdyme, akcentuoti šie momentai: mokyklų pedagogų ir viso personalo pasirengimas (pakankamas informuotumas apie įvairias negalias ir darbą su neįgaliais asmenimis; ugdymo programų ir mokymo būdų pritaikymas; visų mokinių ir pedagogų teigiamų nuostatų suformavimas; mokytojo darbo metodai; mokytojų nuostatos į mokinius; mokytojų pasirengimas dirbti su specialiujų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais) (Iššūkiai mokyklai: inkliuzijos link, 2012).

Bendrojo lavinimo tikslai dažnai parodo ugdymo turinį, kuris yra suprantamas kaip mokinių pasiekimai, atitinkantys įprastą, standartinę programą. Tokie pasiekimai reiškia aukščiausią funkcionavimo lygmenį, kurį ugdytinis gali pasiekti tam tikroje ugdymosi sferoje. Ugdytinių pasiekimai gali būti siejami su mokymosi reikalavimais (skaitymas, skaičiavimas, problemų sprendimas) ir kitais akademiniais gebėjimais, tokiais kaip streso įveikimas. Tačiau jei ugdytinis susiduria su mokymosi sunkumais, ugdymo programa turi būti individualizuojama atsižvelgiant į specialiuosius ugdymosi poreikius (Luder ir kt., 2011).

Literatūroje dažnai yra diskutuojama dėl inkliuzinio ir integruoto ugdymo sąvokų skirtumų. Vis dėlto, inkliuzinis ugdymas yra savarankiška sąvoka. Žemiau pateiktoje lentelėje pavaizduoti inkliuzinio ir integruoto ugdymo pagrindinės problemos.

Lentelė 1. **Inkliuzinio ir integruoto ugdymo problemos¹¹.**

Integruoto ugdymo sistema	Turintis specialiųjų ugdymosi poreikių turintis mokinys, kuriam reikalinga speciali įranga mokykloje, specialios ugdymo priemonės, speciali aplinka; jam mokytis buvo reikalingi specialieji pedagogai ir kiti pagalbos specialistai; jis pats negalėjo atvykti į mokyklą ir apskritai buvo laikomas kitokiu, negu kiti vaikai
Inkliuzinio ugdymo sistema	Pati švietimo sistema: neprieinama aplinka specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokiniams; nelankstūs mokymo metodai; mokytojai nepasirengę ugdyti įvairių ugdymosi poreikių turinčius mokinius, neturi įgūdžių, kaip pritaikyti ugdymo turinį ir metodus, konstruoti ugdymo turinį; skeptiškos mokytojų nuostatos; prastos kokybės mokytojų rengimas; mokymo priemonių ir įrangos stoka; neįtraukiami tėvai; neremiamos mokyklos ir

¹⁰Valstybės švietimo 2013-2020 metų strategija, patvirtinta LR Seimo nutarimu. [žiūrėta 2015 09 08]. Prieiga per internetą: http://www.lrv.lt/Posed_medz/2013/130828/16.pdf;

¹¹Iššūkiai mokyklai: inkliuzijos link. (2012). Švietimo problemos, Nr. 6 (70), 1-6. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.

Vaikų, turinčių įvairių specialiųjų ugdymosi poreikių (neiškiriant ir vaikų, turinčių specialius ugdymosi poreikius dėl įgimtų ar įgytų sutrikimų, o dažnai ir neįgalių) ugdymas bendrojo ugdymo švietimo įstaigose vis labiau tampa būtinybe (Iššūkliai mokyklai: inkluzijos link, 2012).

Įgyvendinant inkluzinį švietimą mokyklose svarbiomis tampa ugdymo diferencijavimo ir individualizavimo sąvokos. Ugdymo turinio “individualizavimas” ir “diferencijavimas” yra panašios bei neatsiejamos sąvokos¹². Vis dėlto šios sąvokos yra skirtingos. Taikydamas diferencijuotą mokymą mokytojas stengiasi padėti, palengvinti, skatinti mokymąsi, atskleisti mokinio polinkius, interesus, gebėjimus, padėti formuotis vaiko asmenybei ir realizuoti save (Šiaučiukėnienė L., 1997). Tuo pačiu mokymas diferencijuojant yra paremtas individualiu požiūriu į ugdytinį, o tai parodo glaudų mokymo diferencijavimo ir individualizavimo ryšį. Kiti autoriai irgi akcentavo mokymo diferencijavimo ir individualizavimo ryšį, pavyzdžiui, Laužikas (1974), kuris diferencijavimą glaudžiai siejo su mokinių pažinimu ir mokymo individualizavimu.

Pasak autorių Šiaučiukėnienės ir Kaminskienės (2001), diferencijuoto mokymo sistema kuria kitokią mokymosi aplinką, kurioje formuojasi teigiamas požiūris, stimuliuojamos atitinkamos emocijos mokymo procese. Minėtos autorės išskiria diferencijavimą siaurąja prasme (pamokoje) ir plačiąja prasme (mokymo moduliai, profiliavimas). Šiaučiukėnienė (1997) teigia, kad šiuolaikinė mokymo sistema akcentuoja mokymąsi, o ne mokymą. Šiuolaikinis švietimas nebesiekia visų išmokyti visko, tačiau siekiama išmokyti kai kurių dalykų pagal ugdytinio mokymosi galimybes bei poreikius. Individualizuotu ugdymo turiniu ugdymas yra pritaikytas tam tikram ugdytiniui, o diferencijuojant darbą pamokoje skirtingoms mokinių grupelėms, pagal jų gebėjimus, yra paskirstoma skirtinga veikla. Tai rodo, kad norint diferencijuotai pateikti pamokos turinį reikalingas ugdytinių pažinimas, o tada individualizuojamas ugdymo turinys. Jei mokytojas, pažinęs mokinius, gali individualizuoti ugdymą (pritaikyti pagal mokinių gebėjimus ir poreikius), tai tada gali ir diferencijuoti visą ugdymo turinį. Tai dar kartą patvirtina mokytojo tiriamosios veiklos inkluzinėje mokykloje svarbą.

Pasak Gage ir Berliner (1994), individualus mokymas gali būti pritaikytas prie tam tikro mokinio arba jis gali būti taikomas darbui su mokinių grupe.

¹²Šiaučiukėnienė L., Visockienė O. (2013). Mokymo diferencijavimas edukacinės paradigmos kaitoje. Kaunas: Technologija, p.24.

Daugelis autorių akcentuoja, kad mokymo proceso individualizavimas – tai pirmiausiai ugdytinio kaip individualybės, turinčios tam tikrus gebėjimus ir poreikius, pažinimas. Tik pažinus ugdytinį galima padėti jam pasiekti geriausių ugdymosi rezultatų.

Ugdymo turinio diferencijavimas – tai yra ugdymo tikslų, uždavinių, mokymo ir mokymosi turinio, metodų, mokymo(si) priemonių, mokymosi aplinkos, vertinimo pritaikymas mokiniams, atsižvelgiant į jų skirtumus. Jo tikslas – sudaryti sąlygas kiekvienam mokiniui sėkmingiau mokytis (Bendrieji ugdymo planai, 2013). Leidimas mokiniui būti kitokiam – būti savimi, pažinti save ir atrasti savo galimybes yra šių laikų pedagogikos akcentai. Mokymo diferencijavimo teorija pabrėžia individualų požiūrį į žmogų.

Šiaučiukėnienės (1997) teigimu, kad diferencijuoto mokymo centre yra ugdytinis, todėl mokymo turinys ir metodai turi atitikti ugdytinio individualybės ir amžiaus tarpsnio ypatumus. Todėl nemažai reikalavimų keliama mokytojui diferencijuojant ugdymo turinį. Pirmiausia mokytojui reikia turėti pakankamai vaizdinių priemonių ir medžiagos, o tada tiksliai suskirstyti medžiagą bei atrinkti užduotis. Be abejonės, mokytojas turi žinoti mokinių gebėjimus, polinkius ir individualias ypatybes. Pamokos metu mokytojas turi derinti ir kaitalioti individualų ir grupinį mokinių darbą (Bernotas V., 2002).

Pedagogikos specialistai diferencijavimą skirsto į vidinį (didaktinį) ir išorinį (diferencijavimą tarp klasių, mokyklų). Pasak Laužiko (1974), pamoka gali būti nediferencijuota, kai kurios jos dalys diferencijuotos, visa diferencijuota. Šis autorius siūlo tokį mokinių skirstymą pagal gebėjimus: stiprūs (A), vidutiniai (B), silpnesni (C). Tokia diferencijacija grindžiama skirtingu mokymo turiniu, individualiomis klasės ir namų užduotimis. Atsižvelgiant į tai, siūlomi įvairūs pamokos vedimo būdai, tačiau tai priklauso nuo pamokos turinio ir grupių skaičiaus. Jei klasė suskirstoma į minėtas tris grupes, tai darbas gali vykti šiuo būdu dėstant naują medžiagą:

Lentelė 2. **Diferencijuotos pamokos schema**¹³

Laikas	Pamokos eiga	
5-10 min.	Darbas su visa klase	
10-15 min.	A grupė dirba savarankiškai	Mokytojas dirba su B ir C grupėmis
5-10 min.	Mokytojas dirba su A grupe	B, C grupės dirba savarankiškai
5-10 min.	A grupė dirba savarankiškai	Mokytojas dirba su B, C grupėmis

¹³Šaltinis: V.Bernotas, 2002.

Vis dėlto, šios grupės neturėtų būti pastovios (Šiaučiukėnienė, Visockienė, 2011). Grupių sudarymas turi ir gali kisti priklausomai nuo ugdymo turinio ir medžiagos, pasirenkamos ugdytinių veiklos, kad mokiniai nebūtų sugėdinti, būtų išvengta etikečių (Šiaučiukėnienė L., Visockienė O., 2013).

Daugelis autorių (Laužikas, 1974; Šiaučiukėnienė, 1997) teigia, kad diferencijuotas mokymas remiasi savarankiškais užduotimis bei veikla, kai pamokoje derinami individualus, grupinis ir frontalus darbas. Visą mokymo diferencijavimo procesą reguliuoja mokytojas, o siekiant tikslingai paskirstyti bei diferencijuoti užduotis, mokytojas turi nuolat stebėti ugdytinius, tyrinėti jų gebėjimus ir poreikius.

Inkliuzinis mokymas yra glaudžiai susijęs su ugdymo diferencijavimu ir individualizavimu, vis dėlto šios sąvokos nėra sinonimai. Inkluzinis mokymas yra daug platesnė sąvoka, neapsiribanti tik ugdymo diferencijavimu ar individualizavimu. Inkluzinio ugdymo mokykla - tai mokyklą visiems, integruojanti įvairias mažumas į daugumos mokyklą, tai nauja socialine ir kultūrine prasme mokykla, kurios tikslas yra visavertis mokinių dalyvavimas ugdymo procese, atsižvelgiant į pačių mokinių poreikius ir galimybes, o ne bendrus standartus. Inkluzinėje mokykloje netaikomi vienodi mokymo/si metodai bei nekeliami vienodi reikalavimai visiems ugdytiniams, nepaisant to, ar jie mokosi gimtąja kalba ar ne, ar turi įgimtų ar įgytų vystymosi sutrikimų, didesnius/mažesnius nei vidutiniai intelektinius gebėjimus ir pan. Pagrindinė inkluzinės mokyklos savybė - tikslas įgyvendinti pamatinę lygybę tarp pedagogų, tėvų ir vaikų, kurie yra traktuojami kaip lygiaverčiai ugdymo/si proceso dalyviai ir partneriai. Pasak A. Juodaitytės (2014) „vaikų lygybės samprata skatina formuoti pliuralistinį požiūrį į vaikų mokymo(si) įvairovę, suvokiant individualius jų skirtumus, kaip ugdymo vertybę“¹⁴.

1.3. Mokytojo kaip tyrėjo veiklos inkluzinėje mokykloje ypatumai

Mokytojo veiklos pagrindas yra tiriamoji veikla, todėl mokytojo, kaip tyrėjo samprata įgija vis didesnę reikšmę. Šių dienų mokytojas jau neapsiriboja vien informacijos perdavimo funkcija, tačiau, įvertinus jau aptartas baigiamajame darbe reikalavimus mokytojo kompetencijai ir kvalifikacijai, galima teigti, jog mokytojo veikla yra sudėtinga ir daugialypė: pradedant informacijos teikimu, baigiant mokinių palaikymu, vadovavimu jiems, tinkamos ugdymo

¹⁴Juodaitytė A. (2014). *Vaikų individualizuoto ugdymo pedagoginės rekonstrukcijos: diskursai ir metakontekstai*. Tiltai, 2014, 1, p., 239.

atmosferos formavimu ir palaikymu. Greta įprastų pedagogo vaidmenų (dalyko mokytojas ir auklėtojas), išryškėja ir kiti vaidmenys: novatoriaus, konsultanto, mokymosi procesų skatintojo, tyrėjo ir kiti (Pečiuliauskienė P., 2008).

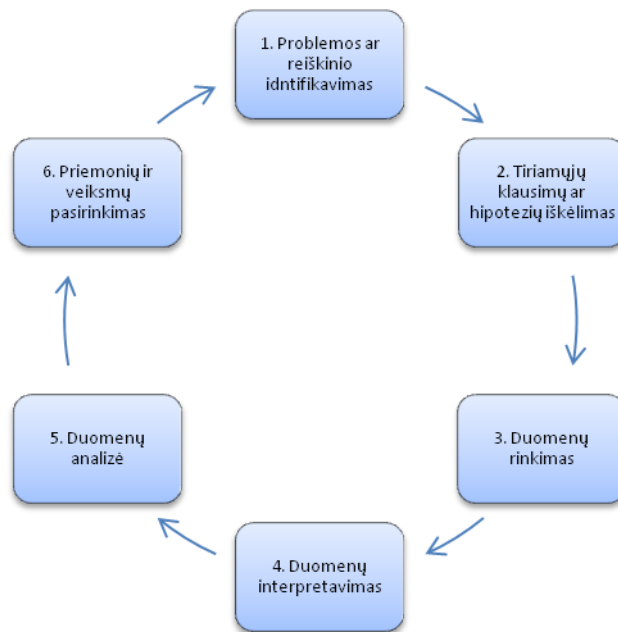
Pasak Pečiuliauskienės (2008), mokytojo tiriamosios veiklos turinys suprantamas kaip veikla, betarpiškai susijusi su moksliniais tyrimais, ir veikla, susijusi su edukacinės praktikos refleksija, siekiant ją tobulinti implikuojant naujoves.

Geležinienės (2006) teigimu, mokytojas, atsižvelgdamas į ugdytinių asmenybę, planuoja ir numato ugdomą veiklą (tikslą, turinį ir metodus), renka ir analizuoja grįžtamą informaciją, kurios pagrindu ugdymo rezultatai lyginami su užsibrėžtais tikslais ir vėl planuojama ugdomoji veikla. Mokytojo kaip tyrėjo konceptas grindžiamas nuolatinio profesinio tobulėjimu, refleksyvia praktika, refleksyviu tyrinėjimu – veiklos tyrimu.

Šiuolaikinėje švietimo veikloje, kaip teigia Pečiuliauskienė (2008), tiriamoji veikla tampa mokytojo edukacinės praktikos realija, leidžianti analizuoti konkrečias mokymosi situacijas, sudaranti prielaidas apmąstyti savo veiksmus, pedagoginę sąveiką su mokiniais, leidžianti įsitikinti taikomų naujų mokymo metodų veiksmingumu.

Pasak Andrew, J. Stremmel (2007), mokytojo tiriamoji veikla kyla iš mokytojui kylančių klausimų bei kasdieninės refleksinės darbo su mokiniais praktikos.

McLean (1995) apibrėžia tris pagrindines mokytojo tiriamosios veiklos stadijas: 1) *konceptualizacijos stadija*, kurios metu iškeliamos problemos ir identifikuojami tiriamieji klausimai; 2) *įgyvendinimo stadija*, kurios metu yra renkami ir analizuojami duomenys; 3) *interpretavimo stadija*, kurios metu yra analizuojama gautų rezultatų prasmė, ir atsižvelgiant į gautus rezultatus, imamasi atitinkamų veiksmų. Išsamesnė mokytojo tiriamosios veiklos eiga yra pavaizduota paveiksle 1.

1 pav. Mokytojo tiriamosios veiklos proceso eiga¹⁵.

Daugelis autorių (Pečiuliauskienė, 2008; Čiužas, 2013) teigia, kad tiriamoji veikla yra mokytojo kompetencijų pagrindas. Pasak Pečiuliauskienės (2008), tiriamoji veikla suprantama kaip mokytojo profesijos pagrindas, veikianti ugdymo procesų ir kasdienės praktinės veiklos susiliejimą su mokymu ir mokymusi. Kaip pastebi Čiužas (2013), tiriamoji veikla yra viena iš mokytojo profesinių kompetencijų. Pasak šio autoriaus, nuostata, kad mokytojas edukacinėje praktikoje turi plėtoti tiriamąją veiklą ir tapti mokytoju tyrėju, paskutinių dviejų dešimtmečių laikotarpiu akcentuojama JAV, Didžiosios Britanijos, Kanados, Australijos, Lietuvos ir kitų šalių edukologų. Mokytojas tyrėjas – tai nuolat savo veiklą apmąstantis praktikas, vykdamas pedagoginės veiklos tyrimus, taikantis įvairius tyrimo metodus. Tiriamoji veikla suprantama kaip mokytojo profesijos pagrindas, veikiantis ugdymo proceso ir kasdienės praktinės veiklos su mokymu ir mokymusi (Čiužas, 2013). Šis autorius tiriamąją veiklą priskiria prie profesinių kompetencijų.

„Bendrieji Europos mokytojų kompetencijų ir kvalifikacijų principai” (Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications, 2005) numato keturias pedagogo kompetencijų grupes: kognityvinės, funkcinės, asmeninės, etinės kompetencijas. Tiriamosios veiklos kompetencija priskiriama kognityvinių kompetencijų grupei, kuriai dar priskiriama mokinių pažinimo kompetencija, reflektavimo ir mokymosi mokyti kompetencija (Pečiuliauskienė P., 2008).

¹⁵Pritaikyta autorės pagal Andrew J. Stremmel, 2007.

Mokytojo profesijos kompetencijos apraše (2007) tiriamoji veikla yra priskiriama prie bendrųjų kompetencijų. Čia pat teigiama, kad tiriamosios veiklos kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas pasirinkti adekvačią tyrimo strategiją, struktūrą ir metodus projektuojant tyrimą bei organizuoti profesinės veiklos tyrimą.

Taigi, mokytojo kaip tyrėjo veikla yra glaudžiai susijusi su mokytojo kompetencijomis. Geležinienė (2006) teigia, kad mokytojo kaip tyrėjo sąvoka pirmiausia yra susijusi su pedagogo kvalifikaciją, mokytojo profesijai reikalingų gebėjimų visuma:

- mokymasis visą gyvenimą, įgijant teorines, konstatuojamąsias (faktai apie rezultatus, ryšius, įtakas ir priklausomybes, kurios atspindi realybę) ir praktines, procedūrinės (faktai apie metodus, planavimą, procesus, atvejus ir kt.) žinias;
- suformuojant mokėjimų ir įgūdžių repertuarą, kaip gebėjimą atlikti veiksmus netipiškomis ir besikeičiančiomis aplinkybėmis;
- tobulinant kompetenciją, kaip funkcinį gebėjimą adekvačiai atlikti tam tikrą veiklą, ir keliant kvalifikaciją – gebėjimų, reikalingų mokytojo profesijai, visumą (Geležinienė R., 2006).

Shafer (2000) taip apibūdino mokytojų tyrimo eiga: mokytojų profesinis tobulėjimas, refleksi vi praktika, refleksi vus tyrinėjimas, kokybinis mokytojo tyrimas (cit. Geležinienė R., 2006).

Pasak Pečiuliauskienės, mokytojų tiriamoji veikla yra labai įvairi, į ją įeina mokymosi proceso tobulinimo klausimai, tiriamosios veiklos duomenų pristatymas ir pan. Apibendrintai mokytojo tiriamosios veiklos struktūra yra pavaizduota pav. 2.

2 pav. **Bendrojo lavinimo mokyklos mokytojo tiriamosios veiklos modelis**¹⁶

Apibendrinant, mokytojo tyrėjo veiklos ypatumus inkliuzinėje mokykloje sudaro šie elementai: ugdymo situacijos įvertinimas, ugdymo individualizavimo ir diferenciacijos poreikių nustatymas, mokymosi bei mokymo metodų pasirinkimas, mokymo veiklos vertinimas, profesinis tobulėjimas, reflekyvi praktika.

¹⁶Pritaikyta pagal Pečiuliauskienė P., 2008.

2. MOKYTOJO KAIP TYRĖJO VEIKLOS INKLIUZINĖJE MOKYKLOJE EMPIRINIS TYRIMAS

2.1. Tyrimo metodologija

Kiekvienas mokslinis tyrimas turi būti metodologiškai pagrįstas. Metodologija – tai pažinimo metodai ir būdai konkrečioje mokslo kryptyje. Mokslinėje literatūroje metodologija apibrėžiama kaip teorija, kuri nagrinėja mokslinio pažinimo procesą ir jo principus bei mokslinio tyrimo metodus ir techniką (Kardelis, 2002)¹⁷.

2.1.2. Kiekybinio tyrimo metodologija

Atsižvelgiant į mokslinės problemos sudėtingumą, nuspręsta suderinti kokybinį ir kiekybinį tyrimo metodus, taikant anketinės apklausos ir pusiau struktūrizuoto interviu instrumentus. Pasak E. Žilinskienės, derinant kiekybinius ir kokybinius duomenis, vienu metodu gauti tyrimo rezultatai gali padėti vystyti ar tobulinti kitą metodą, atlikti išsamią tyrimo analizę, leidžia interpretuoti rezultatus ir analizuoti skirtingus klausimus ar lygmenis¹⁸. Pasak K. Kardelio, atliekant mokslinius tyrimus vadovaujamosi skirtingomis teorinėmis metodologinėmis prielaidomis, kurios grindžiamos kiekybiniu ir kokybiniu požiūriu. Kiekybiniam požiūriui patvirtinti duomenys renkami kiekybiniais metodais, tuo tarpu kokybiniai metodai yra įrankis, kuriuo renkami duomenys kokybiniam požiūriui patvirtinti.

Siekiant išanalizuoti mokytojų kaip tyrėjų patirtį inkluzinėje mokykloje buvo pasirinktas kiekybinio tipo duomenų rinkimo metodas: uždaro tipo apklausa raštu (anketa). Pasak Kardelio (2007) anketa tai – duomenų rinkimo metodas, kai respondentas savarankiškai pasirenka atsakymo variantus pagal nurodytas taisykles. Anketavimas pasižymi atlikimo paprastumu, galimybe greitai ir lengvai surinkti duomenų. Pasak Luobikienės (2006), anketa – tai klausimų, kuriuos jungia tyrėjo siekimas ištirti kokį nors socialinį reiškinį ar procesą, visuma. Anketose surenkama statistinė medžiaga, kuri atskleidžia faktinę realybę, jos raidos tendencijas, taip pat vienu reiškinį priklausomybę nuo kitų, jų sąveiką. Tokie duomenys išreikšti empiriniais kiekybiniais rodikliais, kurie atspindi tikrovę. Kaip teigia Kardelis (2002), anketa yra plačiai paplitęs tyrimo metodas socialiniuose moksluose dėl jo paprastumo ir galimybės greitai gauti duomenis.

¹⁷Kardelis K. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*, (2002). Kaunas, http://www.linkpdf.com/ebookviewer.php?url=http://www.vgtu.lt/upload/vvf_vtk/naukonsp%202.pdf ;

¹⁸ Žilinskienė E. *Vietos bendruomenių įtaka efektyvesniam administravimui rajoninėse savivaldybėse/ Kauno rajono savivaldybės atvejo analizė*, 2010. Prieiga per internetą: <http://www.saunef.home.mruni.eu/wp-content/.../03/Straipsniu1.-E.-Zilinskiene.doc>; Prisijungimo laikas 2014 09 15.

Planuojant tyrimą buvo parengta uždaro tipo anketa. Anketos pavyzdys pateiktas 1 priede. Sudarant anketos klausimyną, teiginiai buvo atrenkami iš mokslinės literatūros šaltinių, remiantis Stremmel (2007), Pečiuliauskienė (2008), Geležinienė (2006), McLean (1995), Miltinienė (2011), Ališauskas (2011), Ališauskienė (2011), Kaffemanienė (2011), Gerulaitis (2011), Melienė (2011).

Anketavimo metodas baigiamajam magistro darbui buvo pasirinktas numačius, jog jis bus patogiausias apklausti mokyklos specialistus (mokytojus, psichologus, logopedus, socialinius pedagogus, specialiuosius pedagogus) kaip tyrėjus inkliuzinėje mokykloje ir sudarys galimybę greitai ir lengvai surinkti duomenys ir tiks tyrimo uždaviniams pasiekti.

Tinkamai įvertinti dabartinę situaciją ir padėti identifikuoti praktines problemas leidžia empirinis tyrimas. Tyrimui atlikti buvo panaudota anketa (1 priedas) sudaryta 2015 metais Šiaulių universiteto, Negalės ir socialinės gerovės fakulteto magistrantės Alicijos Ruselevič. Tyrimas buvo atliekamas 2015 metais spalio – lapkričio mėnesiais Šalčininkų mieste ir rajone.

Planuojant tyrimus, svarbu nustatyti reikalingą minimalų tiriamųjų skaičių, kad būtų galima padaryti statistiškai reikšmingas išvadas. Tyrimo imties dydis apskaičiuojamas pagal Paniot'o formulę, kur:

Δ - standartinė arba normali atrankos paklaida su tikimybe 0.95 yra 0.05;

N - turimos visumos dydis (248 - mokytojų skaičius);

n - reikalingas apklausti respondentų skaičius.

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}}$$

Taigi, remiantis atliktais pagal šią formulę skaičiavimais, minimalus respondentų kiekis yra lygus 153. Skaičiavimai: $1/248=0.00403$; $0.05*0.05=0.0025$; $0.00403+0.0025=0.00653$; $n=1/0.00653=153.08$.

Pasak V. Pranulio¹⁹ (2008), apklausa yra informacijos rinkimo metodas, apklausiant respondentus asmeniškai, telefonu, paštu arba mišriu būdu. Tyrimo metu anketos buvo išdalintos pedagogams ir buvo sutarta dėl patogaus susitikimo laiko. Prašyme užpildyti anketą buvo nurodytas tyrimo tikslas ir uždaviniai. Tyrimo metu buvo išdalintos 150 popierinių anketų, taip pat nuoroda į anketą buvo išsiųsta mokyklos vadovams. Iš viso grįžo 120 popierinės anketos ir gauta 58 atsakymai www.manoapklausa.lt tinklapyje, tai yra gauta 178 atsakymų, todėl galima teigti, kad tyrimas yra validus.

¹⁹ Pranulis V. Marketingo tyrimai. Vilnius, 2008, P. 10.

Anketų klausimai suformuoti, siekiant išaiškinti respondentų požiūrį į mokytojų mokymąsi, kvalifikaciją ir jos kėlimo galimybes, mokymosi poreikius ir galimybes, mokymosi ypatumus.

Anketa sudaryta iš instrukcinės dalies, diagnostinio ir demografinio klausimų blokų. (žr. priedą 1). Demografinis klausimų blokas pateiktas tyrimo instrumento pradžioje, jį sudaro 4 klausimai – apie pedagogo lytį, pedagoginio darbo stažą, dėstomą dalyką ir profesinę pedagoginę kvalifikaciją. Taip pat buvo paklausta, ar pedagogo mokinių tarpe yra specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų. Diagnostinį klausimų bloką sudaro 12 klausimai. Iš viso anketoje 17 klausimų, visi klausimai yra uždari. Klausimai yra suformuoti pateikiant respondentams iš anksto paruoštus teiginius ir prašant respondentus juos įvertinti. Galimi atsakymų variantai yra išskirti pagal Likerto (Kardelis, 2002²⁰) skalę. Anketa yra anoniminė, respondentų neprašoma nurodyti nei asmens duomenų, nei mokyklos pavadinimo.

Tyrimo duomenų apdorojimui panaudota SPSS 17 programinis paketas. Atliekant duomenų analizę, buvo panaudotos šios aprašomosios statistikos charakteristikos: vidurkis (mean), dažniai (frequency), kryžminė ir koreliacinė analizė. Pasirinktas reikšmingumo lygmuo 0,05. Skirtumai laikomi statistiškai reikšmingais, kai $p < 0,05$. Ryšio stiprumui vertinti naudojamas Spirmano (Spearman) koreliacijos koeficientas, kuris yra naudojamas apskaičiuojant ranginių kintamųjų ryšių stiprumus.

Koreliacijos stiprumas vertinamas skalėje nuo 0 iki 1 arba nuo 0 iki -1. Tiesinis ryšys tuo stipresnis, kuo Spearman koeficiento (r) reikšmė bus arčiau 1. Jei $r > 0$, tai didėjant vieno atsitiktinio dydžio reikšmėms, kito reikšmės tiesiškai didėja, o jei $r < 0$, tai didėjant vieno atsitiktinio dydžio reikšmėms, kito reikšmės tiesiškai mažėja. Koreliacijos koeficiento reikšmių skalė pavaizduota 3 lentelėje.

Lentelė 3. **Koreliacijos koeficiento reikšmių skalė**

<i>Neigiama reikšmė</i>						<i>Teigiama reikšmė</i>				
Labai stipri	Stipri	Vidutinė	Silpna	Labai silpna	Nėra ryšio	Labai silpna	Silpna	Vidutinė	Stipri	Labai stipi
-1	Nuo -1 iki -0,7	Nuo -0,7 iki -0,5	Nuo -0,5 iki -0,2	Nuo -0,2 iki 0	0	Nuo 0 iki 0,2	Nuo 0,2 iki 0,5	Nuo 0,5 iki 0,7	Nuo 0,7 iki 1	1

Spirmano ranginės koreliacijos koeficientas p_s apibūdina ryšio tarp X ir Y stiprumą monotoniškumo prasme, t.y. X didėjant, Y monotoniškai didėja (nebūtinai tiesiškai), kai $p_s > 0$ arba mažėja, kai $p_s < 0$.

²⁰Kardelis K. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*, (2002). Kaunas, http://www.linkpdf.com/ebookviewer.php?url=http://www.vgtu.lt/upload/vvf_vtk/naukonsp%202.pdf ;

Tyrimo etika. K.Kardelis²¹ išskyrė pagrindinius tyrimo etikos principus, kurių buvo laikomasi atliekamų tyrimų metu:

- išsiaiškinti visi formalumai dėl galimybės dalyvauti tyrime,
- garantuotas anonimiškumas ir konfidencialumas,
- suteikiama galimybė neatsakyti į klausimus, kurie nepriimtini respondentams.

Atliekant tyrimą etiškumo ribos nebuvo peržengtos.

2.1.2. Kokybinio tyrimo metodologija

Tyrimui atlikti pasirinktas interviu metodas. Metodo pasirinkimui, pirmiausia, įtakos turėjo tai, kad šiuo metu visuotinai pripažįstama²² (Bitinas B., K.Kardelis), jog interviu yra pagrindinis duomenų rinkimo metodas, papildantis stebėjimo, apklausos ir kitais metodais gautus duomenis.

Pasak B. Bitino, kokybiniai tyrimai reiškia, kad analizuojami kokybiniai duomenys, išreikšti žodine forma, teiginiais ar kategorijomis ir vertinami subjektyviai²³. Tyrėjas orientuojasi į pavienes situacijas, kurioms priskiriamas individualumas, unikalumas. Šios situacijos visapusiškai, detalai aprašomos, nagrinėjama situacijų seka, analizuojami individų pasisakymai apie situacijas.

Pagal interviu vedimo būdą ir formą skiriami struktūrizuoti, nestruktūrizuoti ir pusiau struktūrizuoti interviu. Standartizuotas interviu (standartizuotas, formalizuotas) interviu – respondentai klausiami eilės iš anksto numatytų klausimų, su iš anksto nustatytais atsakymų kategorijomis. Nestruktūrizuotas (nekryptingas) interviu – klausinėjama be detalaus planas, situacija laisva, gali keistis. Pusiau standartizuotas interviu metu iš anksto numatomi būtini ir galimi klausimai. Klausimai tik iš dalies standartizuoti. Šis interviu geras tuo, kad sukuria laisvesnę bendravimo atmosferą. Todėl tyrimo atlikimui pasirinktas pusiau struktūrizuoto interviu būdas.

Šis metodas pasirinktas siekiant išsiaiškinti mokyklos pedagogų požiūrį į mokytojo kaip tyrėjo veiklos ypatumus inkliuzinėje mokykloje.

Mokytojams buvo pateikta 9 atviro tipo klausimai, kurie pokalbio metu buvo papildyti. Jie buvo sudaryti iš 2 blokų:

²¹Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai, Kaunas, 2002. http://www.linkpdf.com/ebookviewer.php?url=http://www.vgtu.lt/upload/vvf_vtk/naukonsp%202.pdf; prisijungimo laikas 2014 10 25

²² Bitinas B., Raupšienė L., Žydžiūnaitė V. Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2008.

²³ Ten pat.

1. demografinis (pedagoginio darbo stažas, profesinė pedagoginė kvalifikacija, dėstomas dalykas)
2. diagnostinis blokas (kokius tyrimo metodus dažniausiai naudojate, kurie yra veiksmingiausi, kam juos naudojate, kas skatina atlikti tyrimus, kaip reagujate į kritiką).

Tyrimo duomenys buvo fiksuojami raštu tyrimo organizatoriaus. Tyrimo metu mokytojai (lietuvių kalbos mokytoja, specialioji pedagogė, pradinių klasių mokytoja) jautėsi laisvai, į klausimus atsakinėjo noriai. Mokytojų vardai nėra minimi. Atsakymai užkoduoti pavadinimais (pradinių klasių mokytojos – mok1, specialiosios pedagogės – sp1, lietuvių kalbos mokytojos – mok2). Respondentų kalba netaisyta. Interviu trukmė sudarė 20-30 minučių.

Protokolai buvo atspausdinti kompiuteriu. Pokalbio metu gauti duomenys buvo analizuojami ir apibendrinti. Analizuojant kiekvieno klausimo gautus atsakymus, buvo stengiamasi apibendrinti respondentų atsakymus, išskirti pagrindines mintis ir idėjas, palyginti respondentų požiūrius. Atliekant turinio analizę duomenys buvo skirstomi į respondentų teiginius, kurie buvo sugrupuoti į išryškėjusias kategorijas.

2.2. Mokytojo kaip tyrėjo inkliuzinėje mokykloje veiklos anketinės apklausos rezultatų analizė

2.2.1. Tyrimo dalyviai

Tiriamųjų generalinę aibę sudaro Šalčininkų miesto ir rajono gimnazijų specialistai. Buvo išdalinta 150 anketų, gražinta 120. Gražinimo rodiklis – 80%.

Tyrimo duomenų analizei ir interpretavimui yra išskiriama keletą svarbių demografinių rodiklių: pedagoginio darbo stažas, lytis, kvalifikacinė kategorija, pareigos.

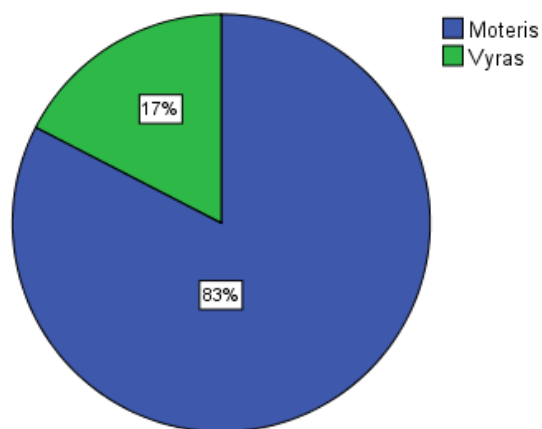
Tyrimo dalyvavo skirtingą darbo stažą turintys respondentai. Trumpiausias nurodytas stažas yra vieneri metai, o ilgiausias – 32 metai. Vidutinis respondentų stažas yra 10,9 metų. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo stažą pavaizduotas 4 lentelėje.

Lentelė 4. Respondentų paskirstymas pagal darbo stažą. (N=178).

Stažas	Respondentai	Procentai
1	3	1,7
2	9	5,1
3	14	7,9
4	8	4,5
5	8	4,5
6	17	9,6

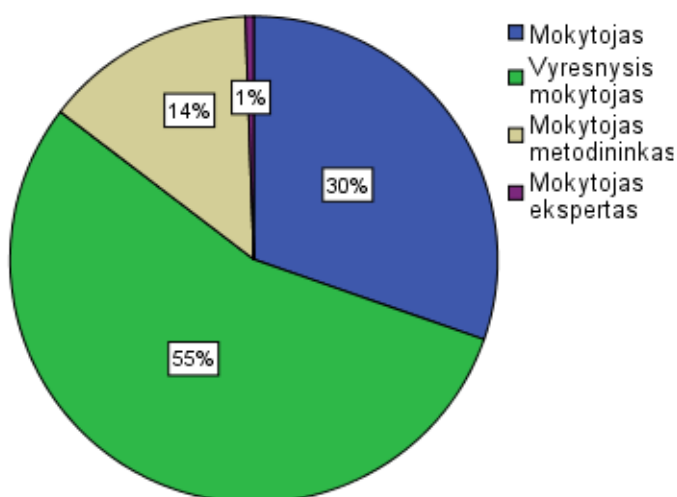
7	5	2,8
8	13	7,3
9	10	5,6
10	17	9,6
11	9	5,1
12	9	5,1
13	3	1,7
14	5	2,8
15	5	2,8
16	5	2,8
17	2	1,1
18	7	3,9
19	2	1,1
20	13	7,3
21	2	1,1
23	1	,6
25	1	,6
26	4	2,2
27	1	,6
30	3	1,7
32	2	1,1
Viso:	178	100,0

Kitame paveiksle (3 pav.) pateikiamas specialistų paskirstymas pagal lytį. Absoliuti dauguma respondentų – moterys (83 proc. – moterys, 17 proc. vyrai, žr. 5 pav). Tokį paskirstymą galima paaiškinti tuo, kad mokytojo profesiją dažniau renkasi moterys, nei vyrai.

3 pav. Respondentų paskirstymas pagal lytį (N=178).

Tiriamųjų paskirstymas pagal įgytą kvalifikacinę kategoriją pavaizduotas 6 pav. Didžioji dalis tyrime dalyvavusių mokytojų turi vyr. mokytojo kvalifikacinę kategoriją - 55 proc., mokytojai sudaro apie trečdalį visų respondentų - 30 proc. 14 proc. respondentų nurodė, kad jie turi mokytojo metodininko kvalifikaciją, ir dar 1 proc. respondentų – mokytojo eksperto kategorinę kvalifikaciją (4 pav.). Taigi, galima teigti, kad didžioji dalis respondentų yra vyr. mokytojai.

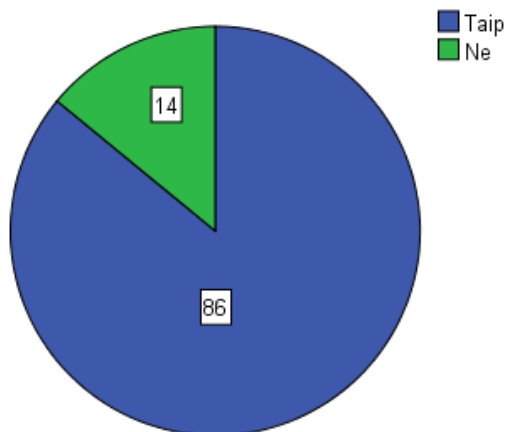
4 pav. Respondentų paskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją (N=178)

Tyrime iš viso dalyvavo šių pareigų atstovai: direktorius, pavadootojas, pradinių klasių mokytojas, mokytojas dalykininkas, mokytojo padėjėjas, specialusis pedagogas, logopedas, socialinis pedagogas, psichologas. Daugiausiai respondentų – mokytojai dalykininkai (42,7 proc.) bei pradinių klasių mokytojai (23 proc.)

Lentelė 4. Respondentų pareigos (N=178).

Pareigos	Respondentai	Procentai
Direktorius	7	3,9
Pavadootojas	7	3,9
Pradinių klasių mokytojas	41	23,0
Mokytojas dalykininkas	76	42,7
Mokytojo padėjėjas	2	1,1
Specialusis pedagogas	14	7,9
Logopedas	9	5,1
Socialinis pedagogas	15	8,4
Psichologas	7	3,9
Viso	178	100,0

Tyrimo metu buvo kreiptasi į mokyklas, kuriose, darbo autorės žiniomis, mokosi specialiuosius ugdymosi poreikius turintys mokiniai. Tačiau atliekant tyrimą, buvo siekiama įsitikinti, ar visi tyrime dalyvaujantys pedagogai dalyvauja specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų ugdyme.

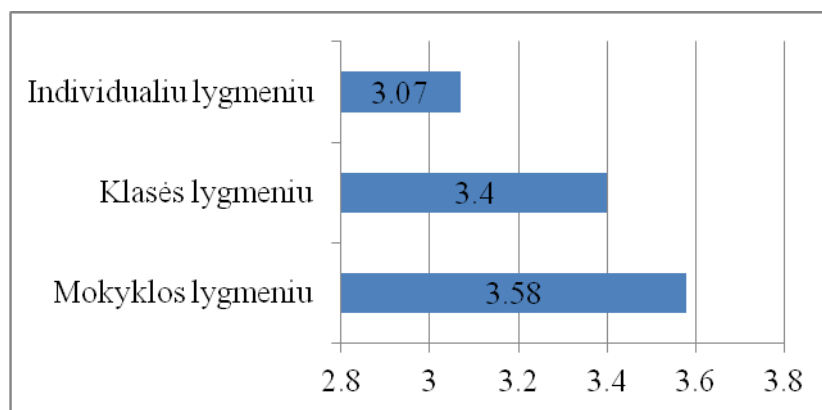
5 pav. Specialiųjų ugdymosi poreikių turintys vaikai respondentų klasėje. (N²⁴=178).

Kaip matyti iš 5 paveikslu duomenų, 86 proc. respondentų nurodė, kad tarp jų mokinių yra specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų, o 14 procentų respondentų nurodė, kad tokių mokinių neturi.

2.2.2. Tiriamoji veikla mokytojų darbe

Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti, ar mokykloje, kurioje dirba respondentai buvo atliekami tyrimai, kaip dažnai ir koku lygmeniu tyrimai atliekami. Respondentų buvo paprašyta įvertinti tyrimų dažnumą mokyklos lygmeniu, klasės ir individualiu lygmeniu.

Respondentų atsakymų paskirstymai pavaizduoti paveiksluose 6 ir 7.

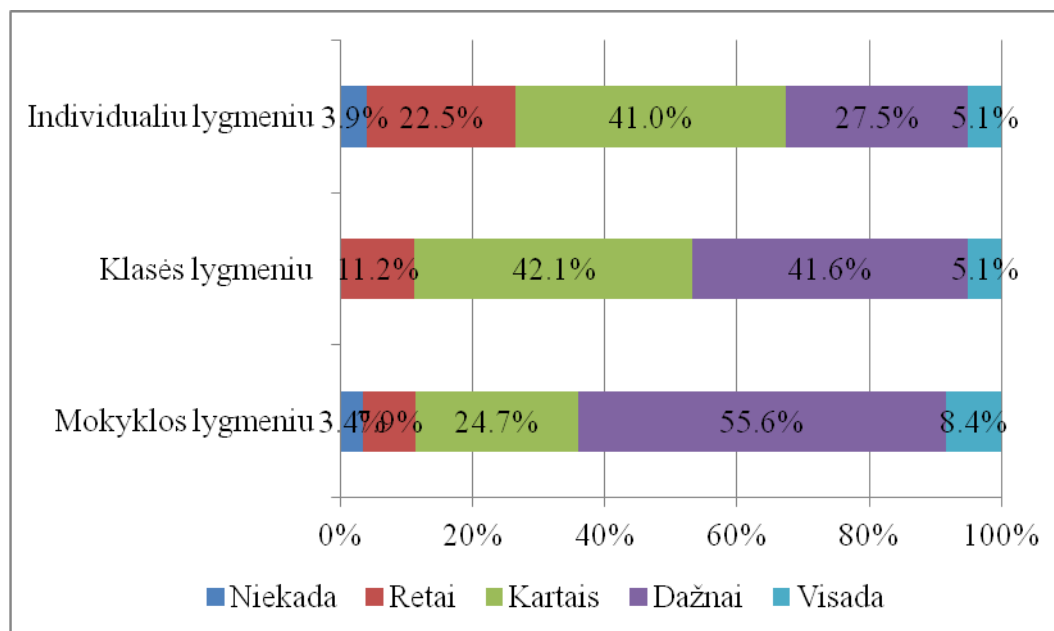

Pav 6. Tyrimai individualiu, klasės ir mokyklos lygmeniu, dažniai (N=178).

²⁴N – respondentų skaičius.

Kaip matome iš 6 paveikslo duomenų, rečiausiai yra atliekami tyrimai individualiu lygmeniu (vidurkis 3,07), o dažniausiai – mokyklos lygmeniu (vidurkis 3,58).

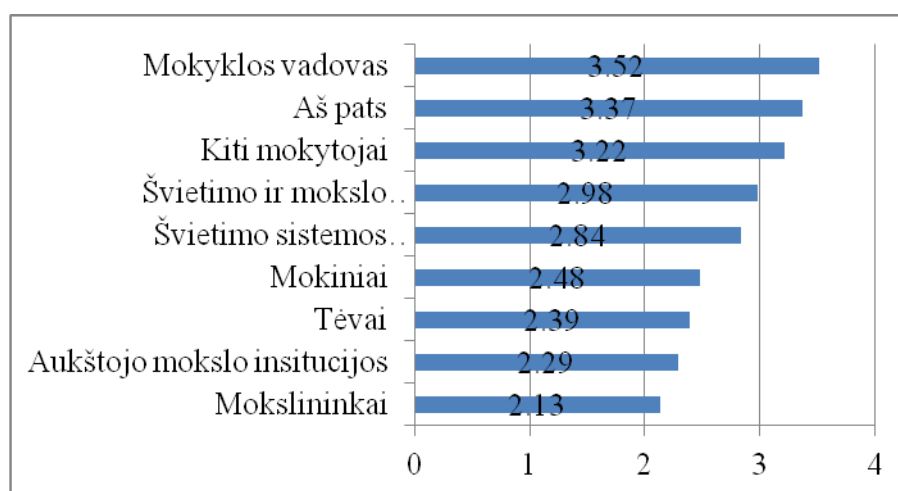
7 paveiksle pavaizduoti respondentų atsakymų dažnių paskirstymai.

7 pav. Tyrimai individualiu, klasės ir mokyklos lygmeniu, procentai (N=178).

Kaip matyti iš 7 paveikslo duomenų, 55,6 proc. mokytojų nurodė, kad mokyklos lygmeniu tyrimai yra atliekami dažnai, dar 8,4 proc. respondentų mano kad mokyklos lygmeniu tyrimai atliekami visada. 41,6 proc. respondentų mano, kad klasės lygmeniu tyrimai yra atliekami dažnai, o 5,1 proc. – visada.

Respondentų taip pat buvo paklausta, kas dažniausiai inicijuoja tyrimus, kuriuos jie atlieka. Respondentų atsakymų paskirstymai pavaizduoti paveiksle 8.

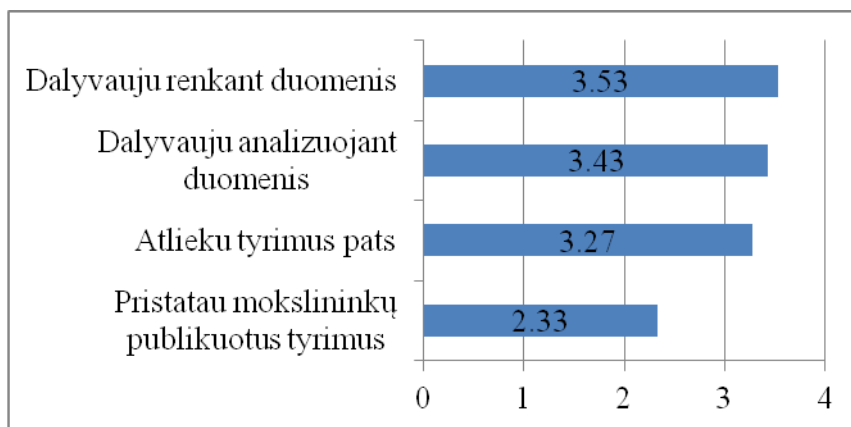

Pav 8. Tyrimų iniciatoriai, vidurkiai (N=178).

Vertinant tyrimo rezultatus, matyti, kad dažniausiai tyrimus mokykloje organizuoja mokyklos vadovai (vidurkis 3,52) ir patys mokytojai (vidurkis 3,37).

2.2.3. Mokytojo kaip tyrėjo vaidmuo

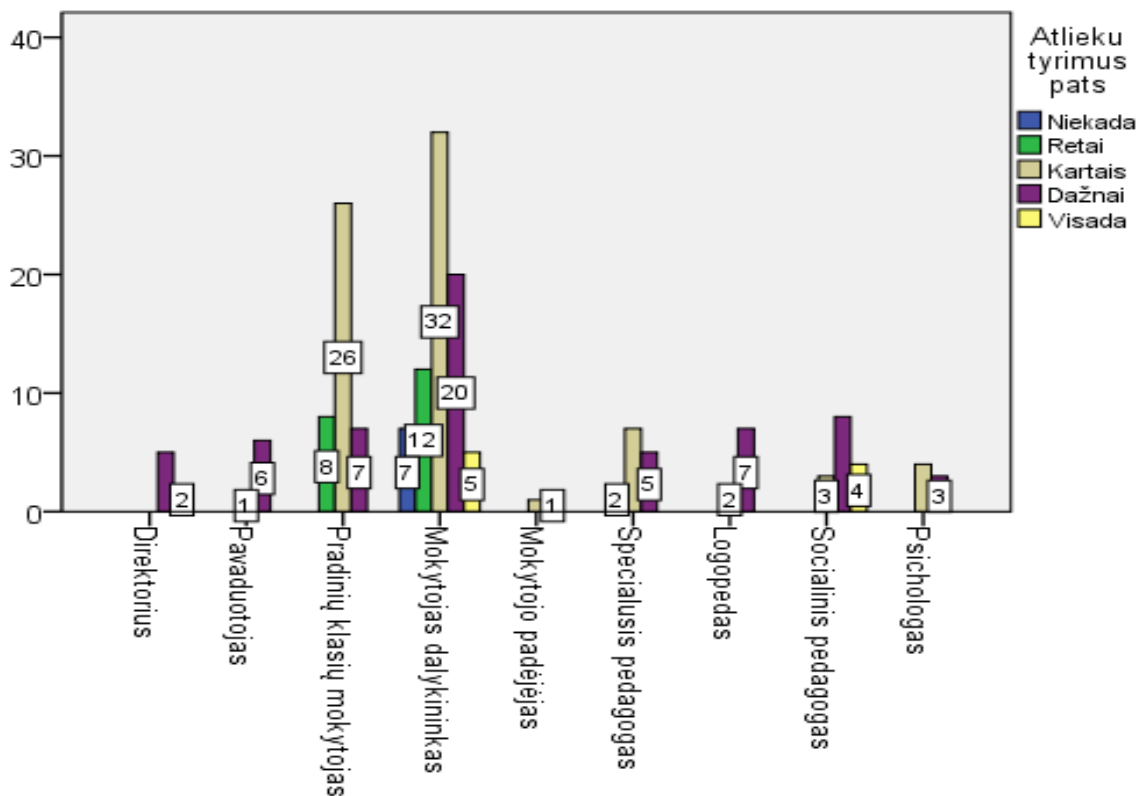
Sekantis respondentams užduotas klausimas buvo: „Koks Jūsų kaip mokytojo tyrėjo vaidmuo atliekant tyrimus?“. Respondentų atsakymų paskirstymai pavaizduoti paveiksle 9.

Pav 9. Mokytojo tyrėjo vaidmuo atliekant tyrimus (N=178).

Kaip matyti iš 9 paveikslo duomenų, dažniausiai mokytojai dalyvauja renkant duomenis (vidurkis 3,53), taip pat dažnai mokytojai dalyvauja analizuojant duomenis (vidurkis 3,43). Kiek rečiau mokytojai patys atlieka tyrimus (vidurkis 3,27), ir rečiausiai mokytojai pristato kitų mokslininkų publikuotus tyrimus (vidurkis 2,33).

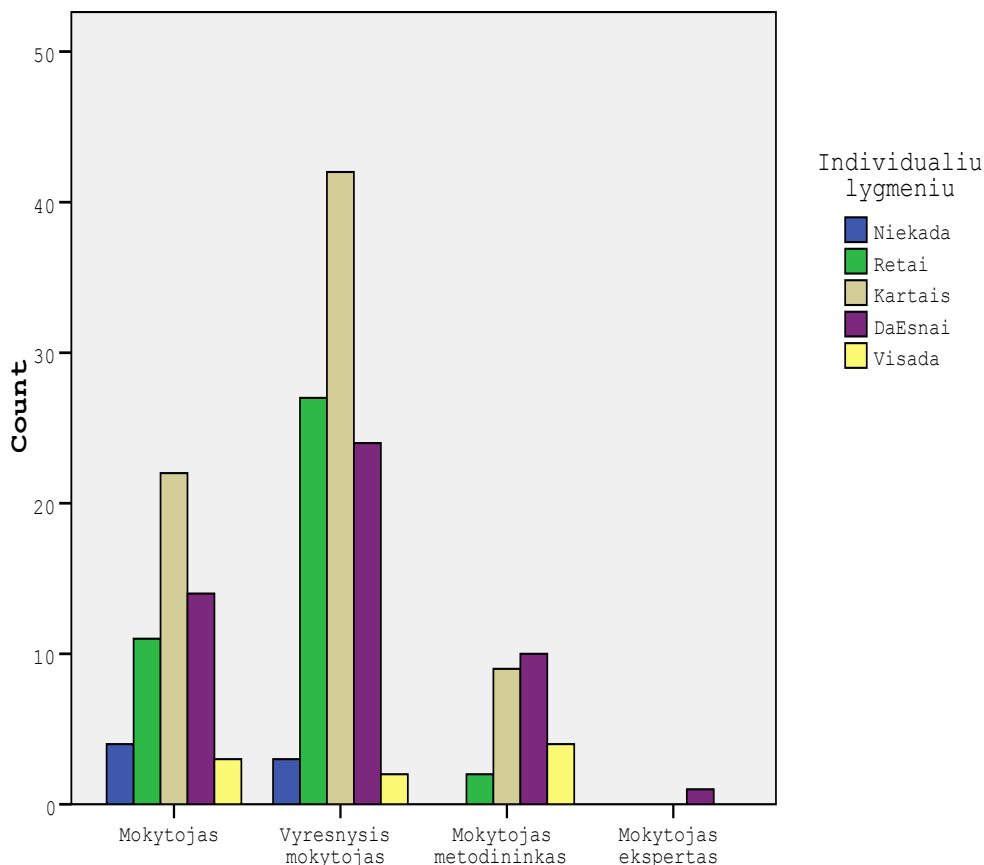
Siekiant nustatyti, kokias pareigas einantys pedagogai dažniausiai atlieka tyrimus patys, buvo atlikta kryžminė analizė (Crosstabs).

Pav 10. Mokytojo tyrėjo vaidmuo atliekant tyrimus/pareigas (N=178).

Kaip parodė analizės rezultatai, 7 mokytojai dalykininkai nurodė, kad savarankiškai jie niekada neatlieka tyrimų, 12 mokytojų dalykininkų pažymėjo, kad jie patys atlieka tyrimus retai, 32 mokytojai dalykininkai nurodė, kad jie patys tyrimus atlieka kartais, 5 mokytojai dalykininkai – visada, o 20 mokytojų dalykininkų – dažnai. Tuo tarpu direktoriai nurodė kad, jie patys atlieka tyrimus dažnai ar visada, socialiniai pedagogai patys atlieka tyrimus kartais, dažnai ir visada, o kitas pareigas einantys pedagogai – kartais arba dažnai.

Taip pat buvo siekiama palyginti, kokių kvalifikacinių kategorijų mokytojai dažniausiai atlieka tyrimus individualiu lygmeniu.

Pav 11. Mokytojo tyrėjo vaidmuo atliekant tyrimus/kvalifikacija (N=178).

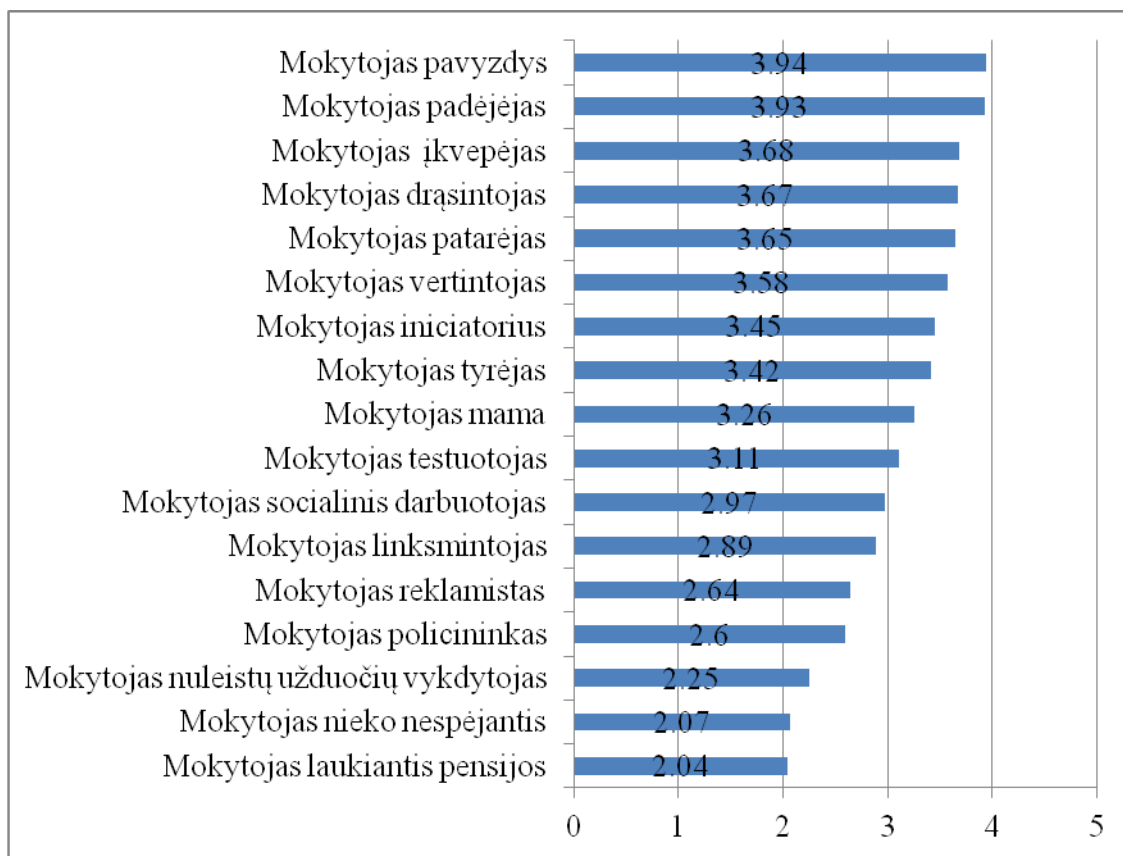
Kaip parodė tyrimo rezultatai, mokytojai ekspertai atlieka tyrimus individualiu lygmeniu dažnai. Atsakymą „visada“ dažniausiai pasirinko mokytojai metodininkai (4 atsakymai). Vyresnieji mokytojai lyginant su kitų kategorijų mokytojais, dažniausiai rinkosi atsakymą „dažnai“ (24 atsakymai).

Atliekant koreliacinę analizę ryšiams tarp kintamųjų nustatyti, rasti statistiškai reikšmingi ryšiai. Gauti tiesinės koreliacinės analizės rezultatai pateikti lentelėje (žr. priedą 3). Ryšio stiprumui vertinti naudojamas Spearmano koreliacijos koeficientas.

Tarp kai kurių pasirinktų kintamųjų yra statistiškai reikšmingas ryšys monotoniškumo prasme (p -reikšmės yra mažesnės už 0,001). Stipriausi statistiškai reikšmingi ryšiai monotoniškumo prasme yra tarp „Dalyvauju renkant duomenis“ – „dalyvauju analizuojant duomenis“ ($p = 0,000, r = 0,855$). Tai reiškia kad tie mokytojai, kurie dalyvauja renkant duomenis, dažniausiai patys juos ir analizuoja.

Tyrimo metu respondentų buvo paprašyta įvertinti skirtingus mokytojo vaidmenis. Respondentų vertinimui buvo pateikti tokie teiginiai kaip: mokytojas mama, mokytojas tyrėjas,

mokytojas vertintojas, mokytojas įkvepėjas ir t.t. Respondentų atsakymų paskirstymai pavaizduoti paveiksle 12.

Pav. 12. Mokytojo vaidmuo, vidurkiai. (N=178).

Kaip matyti iš paveikslo duomenų, neigiamos mokytojo rolės respondentų pritarimo nesulaukė:

- Mokytojas nuleistų užduočių vykdytojas (vidurkis 2,25);
- Mokytojas nieko nespėjantis (vidurkis 2,07);
- Mokytojas laukiantis pensijos (vidurkis 2,04).

Tuo tarpu didžiausio pedagogų pritarimo sulaukė „standartiniai“, visuomenėje priimti mokytojų vaidmenys, tokie kaip:

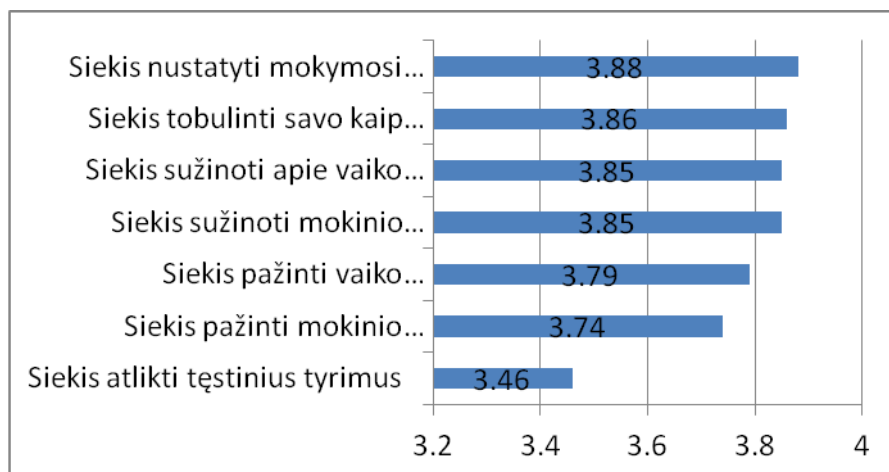
- Mokytojas pavyzdys (vidurkis 3,94);
- Mokytojas padėjėjas (vidurkis 3,93);
- Mokytojas įkvepėjas (vidurkis 3,68);
- Mokytojas drąsintojas (vidurkis 3,67);
- Mokytojas patarėjas (vidurkis 3,65).

Šioje mokytojų vaidmenų skalėje mokytojas tyrėjas užima tarpinę poziciją (vidurkis 3,42), kas reiškia, kad mokytojais suvokia bei priima mokytojo tyrėjo vaidmenį, tačiau mokytojo

tyrėjo vaidmuo negali būti svarbesniu už tradicines mokytojo funkcijas, kurias įgyvendina mokytojai įkvepėjai, mokytojai pavyzdžiai mokytojai padėjėjai, mokytojai drąsintojai.

2.2.4. Tyrimo tikslas ir rezultatai

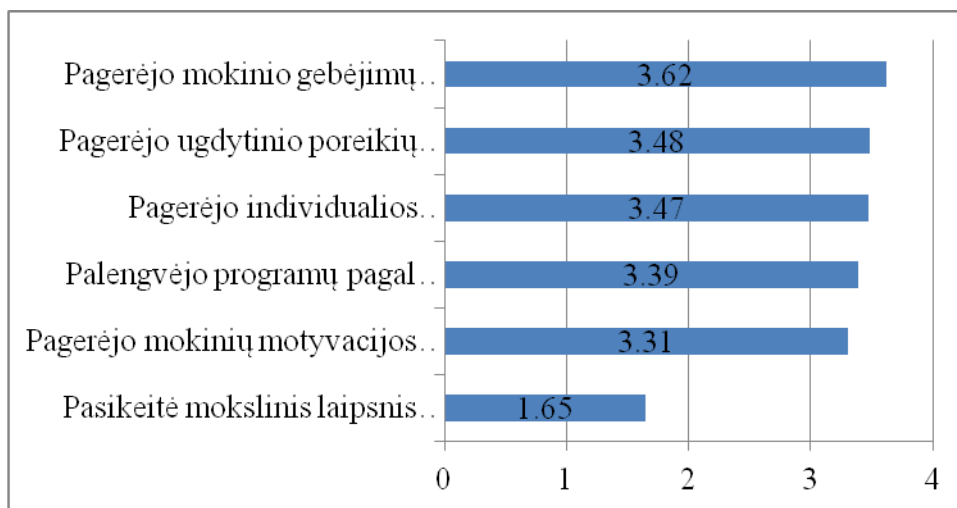
Respondentų taip pat buvo paklausta, koks yra jų atliekamo tyrimo tikslas. Respondentų atsakymų paskirstymai pavaizduoti paveiksle 13.

Pav.13. Atliekamo tyrimo tikslas, vidurkiai (N=178).

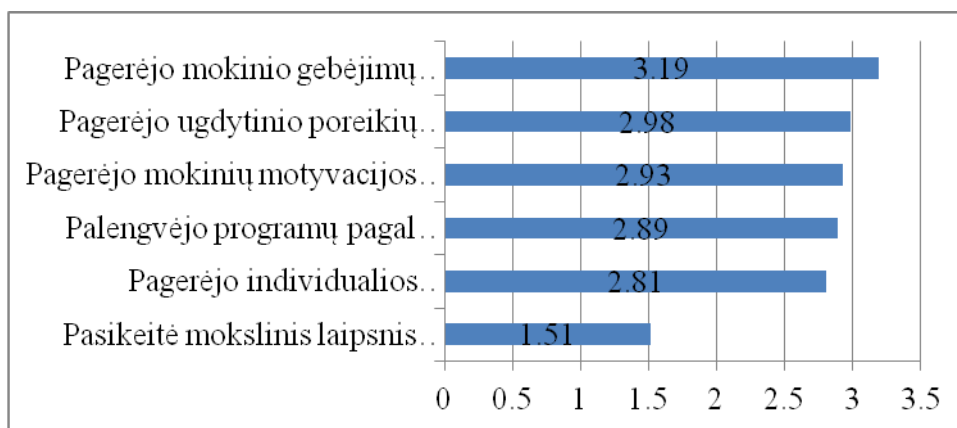
Tyrimo rezultatai rodo, kad dažniausios mokytojų atliekamų tyrimų priežastys yra šios: siekis sužinoti mokinio poreikius (vidurkis 3,85), siekis sužinoti apie vaiko mokymosi motyvaciją (vidurkis 3,85), siekis tobulinti savo kaip mokytojo veiklą (vidurkis 3,86) ir siekis nustatyti mokymosi sunkumų priežastį (vidurkis 3,88).

Tyrimo metu taip pat buvo siekiama sužinoti, kokius tiriamosios veiklos rezultatus mokytojai pastebi mokytojai bei kaip jie vertina šių rezultatų veiksmingumą. Respondentų atsakymų paskirstymai pavaizduoti paveiksle 14.

Pav. 14. **Tiriamosios veiklos rezultatai, vidurkiai** (N=178).

Kaip matyti iš 14 paveikslo duomenų, svarbiausias tyrimo rezultatas – mokinių gebėjimų pažinimas (vidurkis 3,62). Pažymėtina, kad mokytojų tiriamoji veikla inkliuzinėje mokykloje turi ypatingą reikšmę, kadangi būtent inkliuzinėje mokykloje yra svarbu pažinti mokinių gebėjimus bei atitinkamai diferencijuoti ugdymą. Be to tyrimo rezultatai rodo kad tyrimai palengvina individualios dalykinės pagalbos mokiniui teikimą (vidurkis 3,48) bei gerina ugdytinio poreikių tenkinimą (vidurkis 3,47).

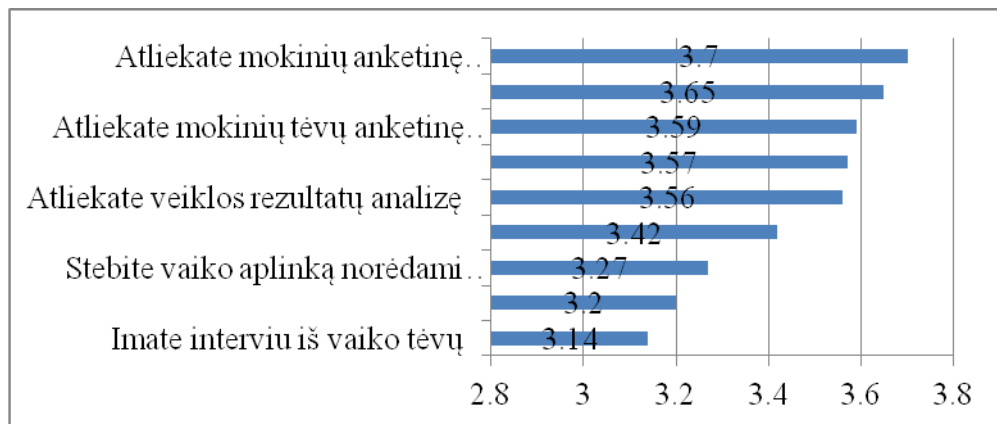

Pav. 15. **Tiriamosios veiklos rezultatų veiksmingumas** (1-mažai veiksminga, 5 labiausiai veiksminga). (N=178)

Kaip matome iš 15 paveikslo duomenų, mažiausiai svarbiu tiriamosios veiklos rezultatu mokytojai laiko mokslinio laipsnio pasiekimą (vidurkis 1,58). Apibendrinant, galima teigti, kad mokytojų atliktų tyrimų rezultatai atitinka mokytojų išskeltus tyrimo tikslus.

2.2.5. Tyrimo būdai ir jų veiksmingumas

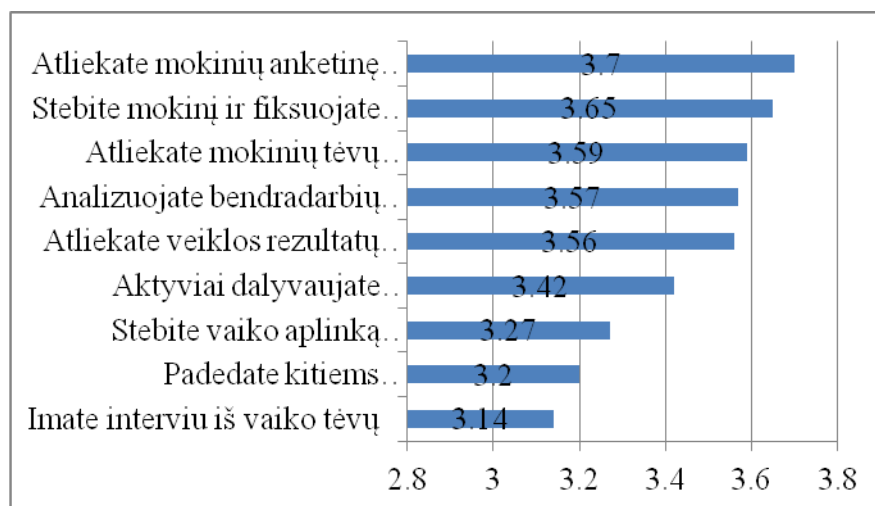
Tyrimo metu taip pat buvo siekiama sužinoti, kokiais būdais mokytojai tyrinėja mokinių poreikius ir pasiekimus. Respondentų atsakymų paskirstymai pavaizduoti paveiksle 16.

Pav. 16. Tyrimo būdai, vidurkiai (N=178).

Kaip rodo rezultatai, dažniausiai pedagogai taiko mokinių anketinės apklausos metodą (vidurkis 3,70), taip pat labai dažnai respondentai stebi mokinius fiksuodami duomenis skirtingų veiklų metu (vidurkis 3,65) bei atlieka mokinių tėvų anketinę apklausą (vidurkis 3,59).

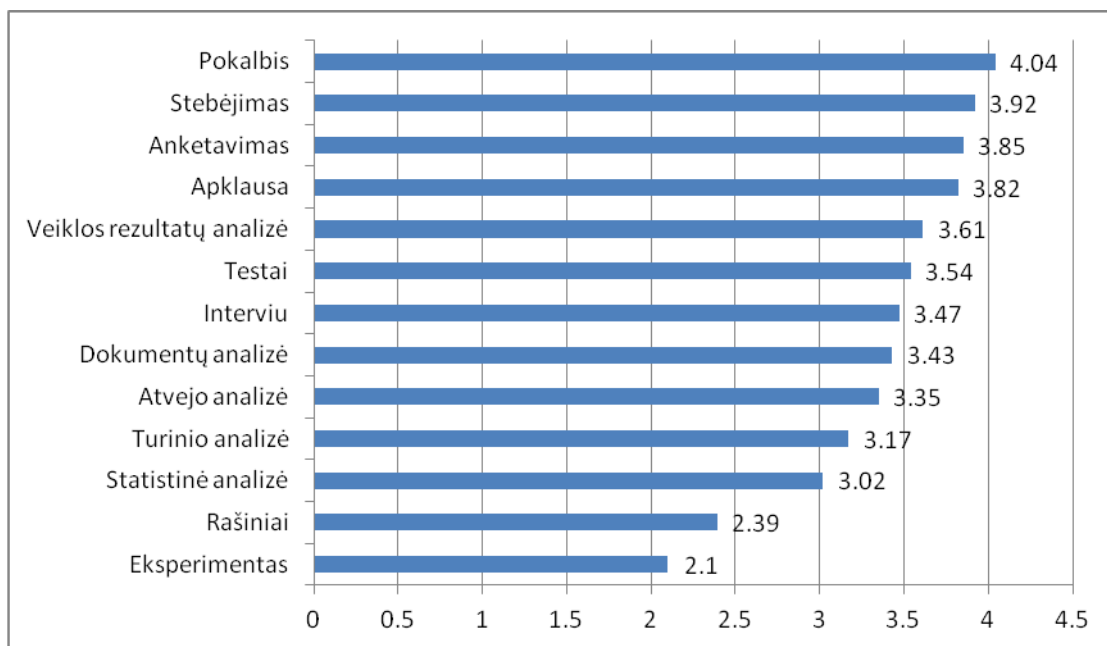
Tyrimo metu taip pat buvo siekiama sužinoti, ar taikomi būdai atitinka respondentų nuomonę dėl jų efektyvumo. Todėl čia pat respondentai buvo paprašyti įvertinti minėtų priemonių veiksmingumą įvertinant pagal skalę nuo 1 iki 5, kai 1 yra mažai veiksminga, o 5 – labiausiai veiksminga. Respondentų atsakymų paskirstymai pavaizduoti paveiksle 17.

Pav. 17. Tyrimo būdų veiksmingumo įvertinimas, vidurkiai (1-mažai veiksminga, 5 labiausiai veiksminga.) (N=178).

Pažymėtina, kad visi tyrimo dalyviai vienodai įvertino taikomas priemones bei jų veiksmingumą. Galima daryti prielaidą, kad pedagogai mano, kad jie pasirenka tyrimo metodus atsižvelgdami į jų veiksmingumą.

Siekiant detalizuoti mokytojų kaip tyrėjų veikloje naudojamus tyrimo būdus, respondentams buvo pateikti skirtingi duomenų rinkimo bei analizės būdai, kuriuos respondentai turėjo įvertinti.

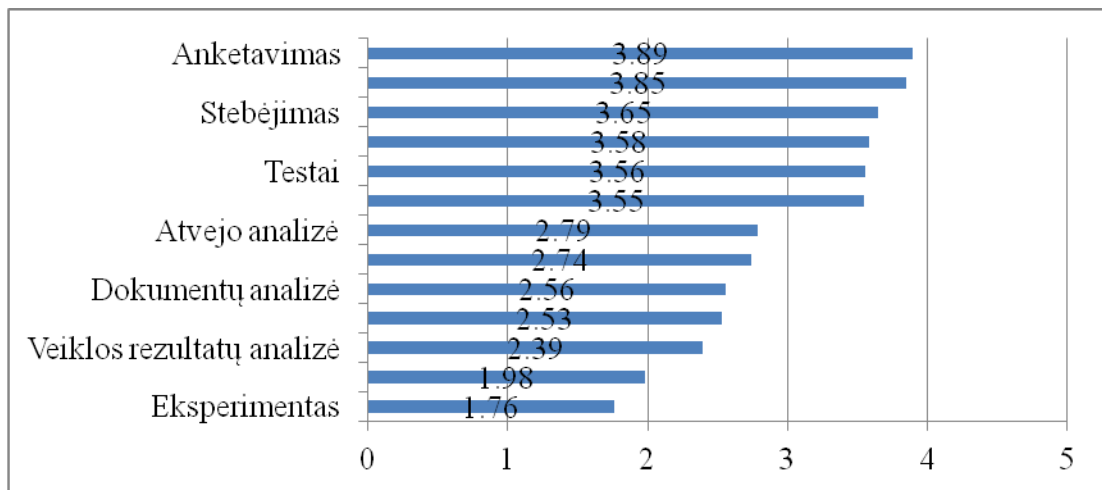
Pav. 18. Tyrimo būdų populiarumas, vidurkiaai (N=178).

Įvertinus respondentų atsakymų vidurkius, galima išskirti kelis dažniausiai naudojamus tyrimo metodus, kurie yra šie:

- Apklausa (vidurkis 3,82);
- Anketavimas (vidurkis 3,85);
- Stebėjimas (vidurkis 3,92);
- Pokalbis (vidurkis 4,04).

Toks rezultatų paskirstymas dar kartą patvirtina, kad apklausa ir stebėjimas yra pagrindiniai tyrimo metodai. Atsakymai į šį klausimą taip pat parodė, kad greta apklausos ir stebėjimo mokytojai plačiai taiko pokalbio metodą. Rečiausiai mokytojai savo veikloje taiko rašinių (vidurkis 2,39) bei eksperimento (vidurkis 2,1) metodus.

Respondentų taip pat buvo paprašyta įvertinti, kiek jų naudojami metodai yra veiksmingi. Respondentų atsakymų paskirstymai pavaizduoti paveiksle 19.

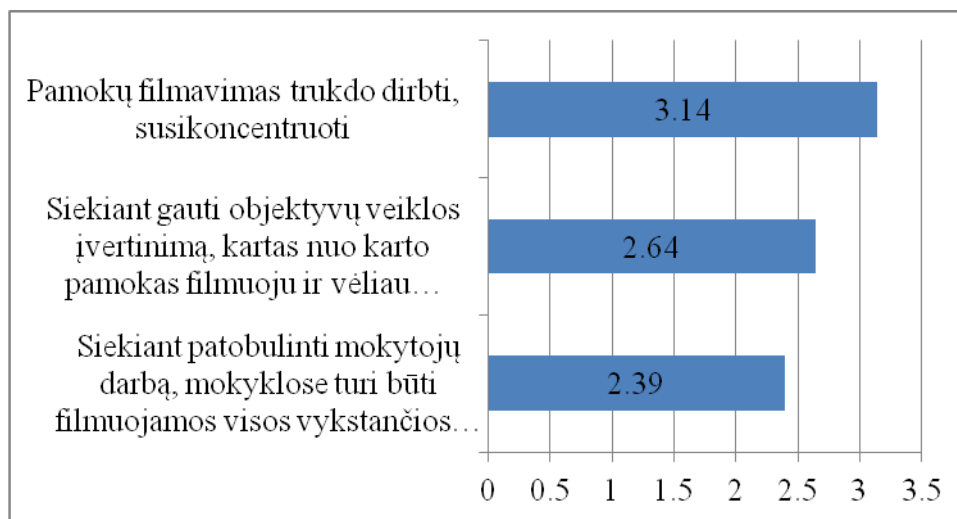
Pav. 169. Tyrimo būdų veiksmingumo įvertinimas, vidurkiai. (1-mažai veiksminga, 5 labiausiai veiksminga). (N=178).

Kaip matyti išpaveikslo duomenų, respondentai, kaip pačius veiksmingiausius išskyrė tuos pačius metodus:

- Anketavimą(vidurkis 3,89);
- Pokalbį (vidurkis 3,85);
- Stebėjimą (vidurkis 3,65);
- Apklausą (vidurkis 3,58).

Taigi, dažniausiai mokytojų naudojami tyrimo būdai jų yra laikomi ir pačiais veiksmingiausiais. Nors šių keturių tyrimo metodų veiksmingumo įvertinimo vidurkiai skiriasi nežymiai, tačiau galima pastebėti kad dažniausiai mokytojai naudoją pokalbį (vidurkis 4,04), o veiksmingiausią metodą laiko anketavimą (vidurkis 3,89). Daugelis autorių (Delikatnas, 1962; Gailiūnas,1977) mano, kad pokalbis yra puiki mokinių aktyvinimo ir įtraukimo į darbą priemonė, kuri padeda mokytojui sužinoti, kaip mokiniai suvokia aiškinamą dalyką, kuo reikia aiškinimą papildyti.

Pastaruoju metu vis populiarėja mokytojų veiklos įvertinimo bei tyrimo būdas - pamokų filmavimas. Tyrimo metu respondentų taip pat buvo paprašyta išsakyti nuomonę dėl pamokų filmavimo. Respondentų atsakymų paskirstymai pavaizduoti paveiksle 20.

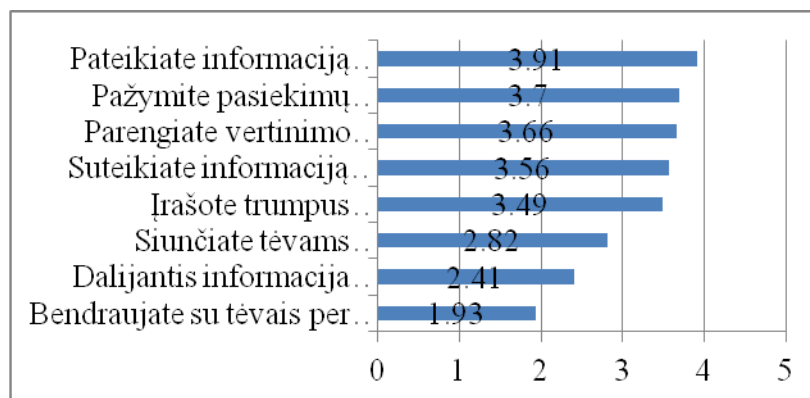

Pav. 20. Mokytojų pritarimas pamokų filmavimui, vidurkiai (N=178).

Kaip matyti iš paveikslo duomenų, daugiau respondentų pritarė teiginiui „Pamokų filmavimas trukdo dirbti, susikcentruoti“ (vidurkis 3,14), nei teiginiui „Siekiant patobulinti mokytojų darbą, mokyklose turi būti filmuojamos visos vykstančios pamokos“ (vidurkis 2,39). Tai rodo, kad šiuo momentu mokytojai nemato poreikio filmuoti pamokas, taip pat galima daryti prielaidą, kad pamokų filmavimas trikdo jų įprastinę veiklą, sudaro įtampą.

2.2.6. Grįžamosios informacijos tikimo būdai ir jų veiksmingumas

Respondentų taip pat buvo paklausta, kokius grįžamosios informacijos teikimo tėvams būdus jie taiko. Respondentų atsakymų paskirstymai pavaizduoti paveiksle 21.

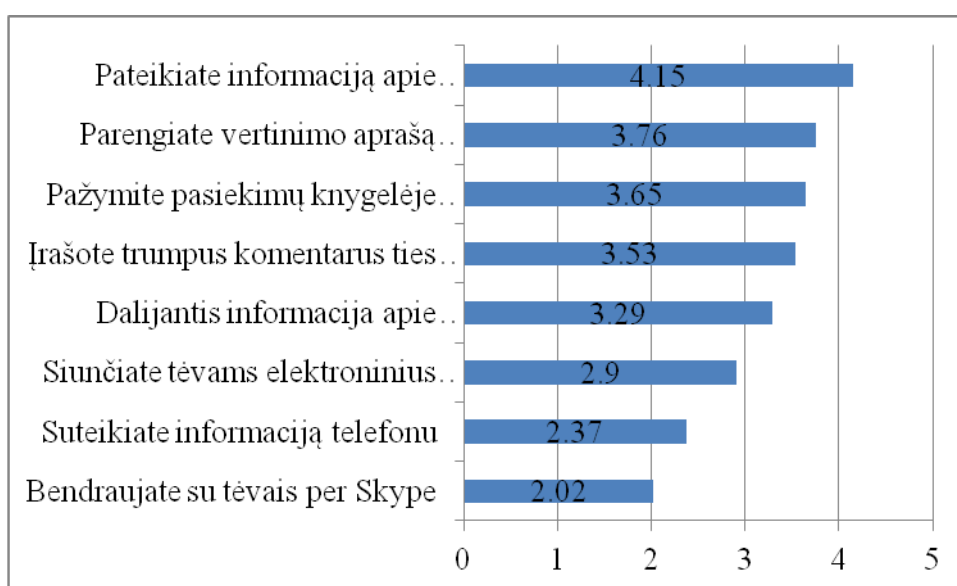
Pav. 21. Grįžamosios informacijos teikimo tėvams būdai, vidurkiai (N=178).

Kaip matyti iš paveikslo duomenų, pagrindiniai grįžamosios informacijos teikimo tėvams būdai yra šie:

- Vertinimo aprašo baigus tam tikrą mokymosi etapą (trimestrą, pusmetį, mokslo metus) rengimas (vidurkis 3,66);
- Vaiko mokymosi rezultatų pasiekimų knygelėje pažymėjimas (vidurkis 3,70);
- Informacijos apie mokinį tėvams per elektroninius dienynus teikimas (vidurkis 3,91).
Pažymėtina, kad šis grįžtamosios informacijos teikimo būdas yra privalomas.

Rečiausiai mokytojai taiko informacijos tėvams teikimo būdus per Skype, socialinius tinklus (Facebook), elektroninį paštą.

Pedagogai taip pat buvo paprašyti įvertinti šių grįžtamosios informacijos teikimo tėvams būdų veiksmingumą. Respondentų atsakymų paskirstymai pavaizduoti paveiksle 22.

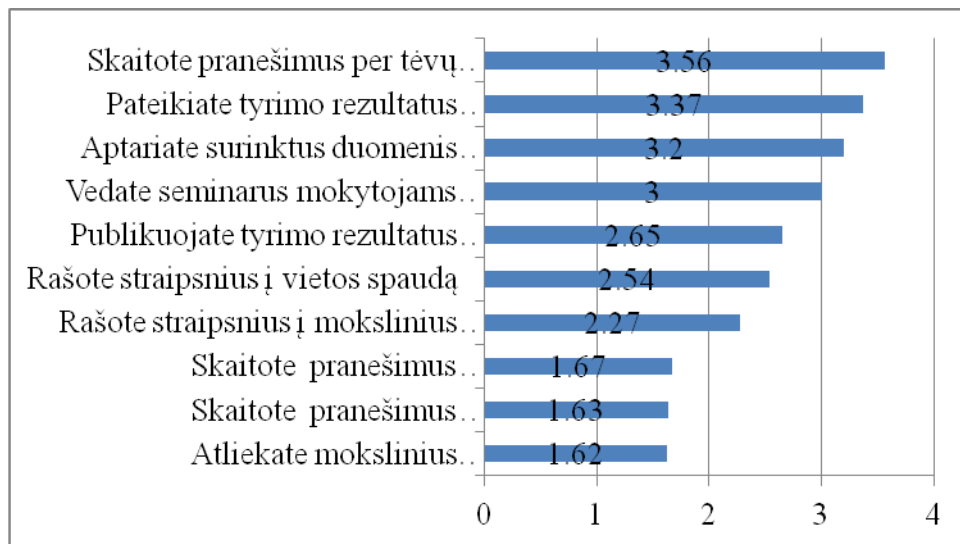

Pav. 22. Grįžtamosios informacijos teikimo tėvams būdų veiksmingumas, vidurkiai (1-mažai veiksminga, 5 labiausiai veiksminga). (N=178).

Kaip matyti iš paveiksle pavaizduotų duomenų, dažniausiai taikomi būdai mokytojų yra laikomi pačiais veiksmingiausiais.

2.2.7. Tiriamosios veiklos pristatymas

Tyrimo metu respondentų taip pat buvo paklausta, kaip dažnai bei kokiais būdais jie pristato savo tiriamąją veiklą. Respondentų atsakymų paskirstymai pavaizduoti paveiksle 19.

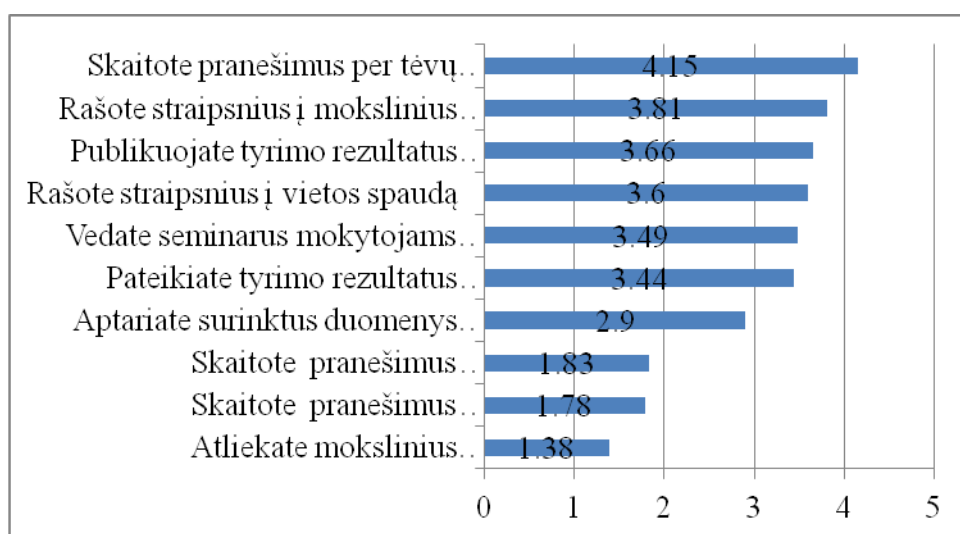
Pav. 23. **Tiriamosios veiklos pristatymas, vidurkiai** (N=178).

Įvertinus respondentų atsakymų paskirstymą, galima išskirti du pagrindinius tiriamosios veiklos pristatymo būdus:

- Tyrimo rezultatus pateikimas metodiniuose būreliuose (vidurkis 3,37)
- Pranešimų per tėvų susirinkimus skaitymas (vidurkis 3,56).

Iš visų išvardintų tiriamosios veiklos pristatymo būdų rečiausiai respondentai panaudoja tyrimo rezultatus atliekant mokslinius tiriamuosius darbus (magistro, bakalauro ir kitus mokslinius tiriamuosius darbus) (vidurkis 1,62), skaito pranešimus respublikinėse (vidurkis 1,63) ir tarptautinėse konferencijose (vidurkis 1,67).

Respondentų taip pat buvo paprašyta įvertinti šių tiriamosios veiklos pristatymo būdų veiksmingumą. Respondentų atsakymų paskirstymai pavaizduoti paveiksle 24.

Pav.24. **Tiriamosios veiklos pristatymo būdų veiksmingumas, vidurkiai.** (1-mažai veiksminga, 5 labiausiai veiksminga. (N=178).

Nors mažiausiai veiksmingų tiriamosios veiklos pristatymo būdų įvertinimai iš esmės sutapo: mažiausiai veiksmingais tiriamosios veiklos pristatymo būdais respondentai laiko mokslinius tiriamuosius darbus (magistro, bakalauro ir kitus mokslinius tiriamuosius darbus) (vidurkis 1,38) bei pranešimus tarptautinėse (vidurkis 1,78) ir respublikinėse konferencijose (vidurkis 1,83), tačiau kalbant apie veiksmingiausias tiriamosios veiklos pristatymo būdus, respondentai pačiais veiksmingiausiais būdais nurodė ne tik pranešimų skaitymą per tėvų susirinkimus (vidurkis 4,15), bet ir straipsnių į mokslinius žurnalus rašymą (vidurkis 3,81), tyrimo rezultatų internetiniuose puslapiuose publikavimą (vidurkis 3,66). Gan veiksmingą būdą respondentai laiko straipsnių į vietos spaudą rašymą (vidurkis 3,6). Tuo tarpu tiriamosios veiklos rezultatų pristatymą metodiniuose būreliuose respondentai laiko tik vidutiniškai veiksmingu būdu (vidurkis 3,44).

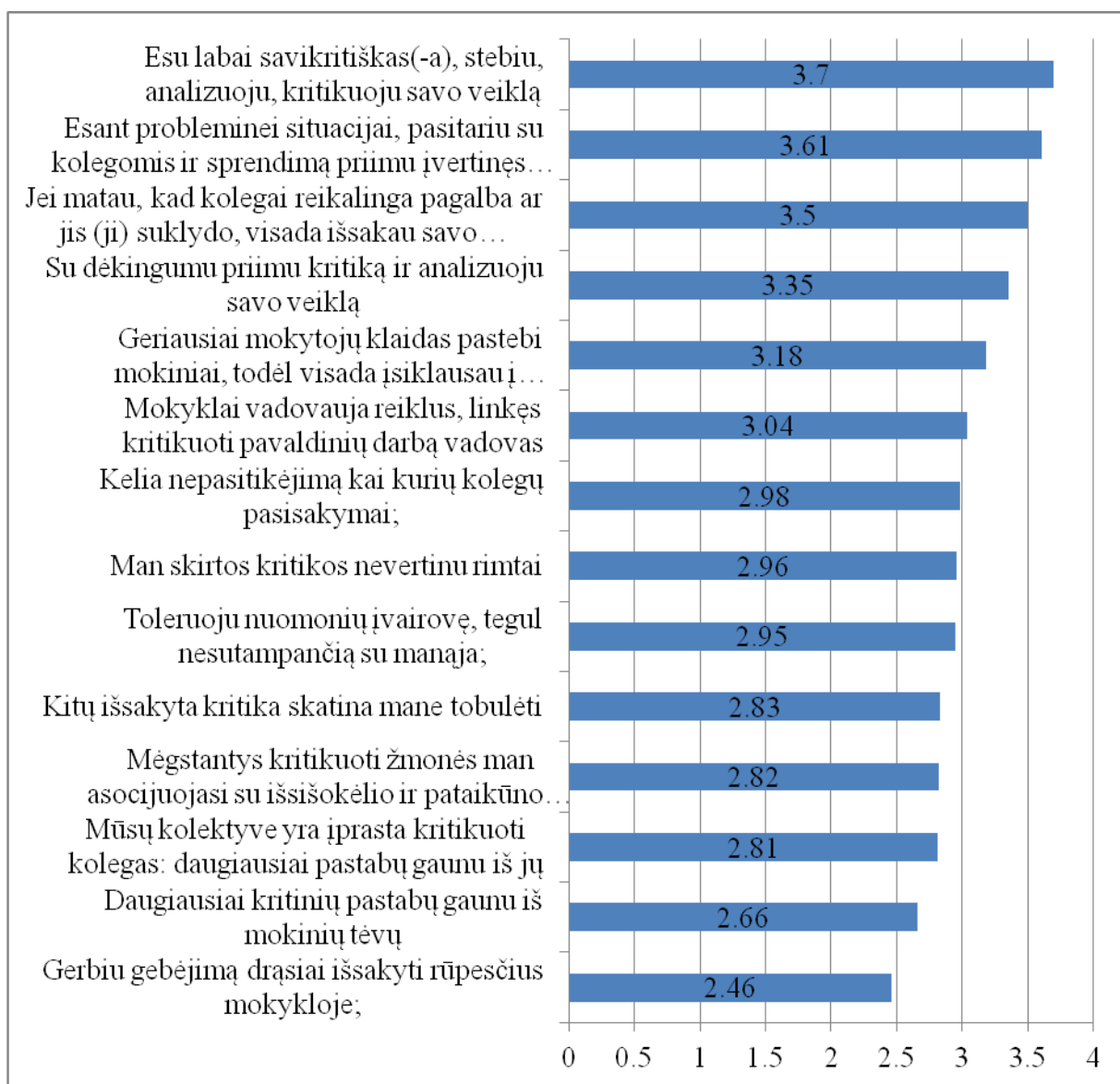
2.2.8. Mokytojų požiūris į kritiką, jos veiksmingumo įvertinimas

Tyrimo metu buvo siekiama įvertinti tyrimo dalyvių kritinį mąstymą, jų požiūrį į kritiką. Tam respondentams buvo užduotas klausimas: „Kaip Jūsų darbe pasireiškia ir kaip Jus veikia kritika?“. Respondentų atsakymų paskirstymai pavaizduoti paveiksle 25.

Pav. 25. **Kritika mokytojų darbe, vidurkiai.** (N=178).

Kaip rodo tyrimo rezultatai, didžioji dalis mokytojų laiko save savikritiškais bei teigia kad jie nuolat stebi, analizuoja, kritikuoja savo veiklą (vidurkis 3,71). Gan aukšų vidurkių sulaukė teiginiai „Esant probleminei situacijai, pasitariu su kolegomis ir sprendimą priimu įvertinęs (-usi) nuomonių įvairovę“ (vidurkis 3,62), „Kitų išsakyta kritika skatina mane tobulėti“ (vidurkis 3,52), „Su dėkingumu priimu kritiką ir analizuoju savo veiklą“ (vidurkis 3,50), „Toleruoju nuomonių įvairovę, tegul nesutampančią su manąja“ (vidurkis 3,50). Visa tai rodo, kad tyrimo dalyviai teigiamai priima bei vertina kritiką.

Pav. 26. **Kritikos mokytojų darbe veiksmingumas, vidurkiai** (1-mažai veiksminga, 5 labiausiai veiksminga), (N=178).

Panašių įvertinimų buvo sulaukta ir paprašius įvertinti minėtus teiginius veiksmingumo atžvilgiu. Be to, mokytojai mano, kad veiksminga yra pagelbėti kolegai arba parodyti jų klaidą (vidurkis 3,50).

Šio empirinio tyrimo rezultatai:

Rečiausiai yra atliekami tyrimai individualiu lygmeniu (vidurkis 3,07), o dažniausiai – mokyklos lygmeniu (vidurkis 3,58).

Dažniausiai mokytojai dalyvauja renkant duomenis (vidurkis 3,53), taip pat dažnai mokytojai dalyvauja analizuojant duomenis (vidurkis 3,43). Kiek rečiau mokytojai patys atlieka tyrimus (vidurkis 3,27), ir rečiausiai mokytojai pristato kitų mokslininkų publikuotus tyrimus (vidurkis 2,33).

Dažniausios mokytojų atliekamų tyrimų priežastys yra šios: siekis sužinoti mokinio poreikius (vidurkis 3,85), siekis sužinoti apie vaiko mokymosi motyvaciją (vidurkis 3,85), siekis tobulinti savo kaip mokytojo veiklą (vidurkis 3,86) ir siekis nustatyti mokymosi sunkumų priežastį (vidurkis 3,88).

Dažniausiai tyrimus mokykloje organizuoja mokyklos vadovai (vidurkis 3,52) ir patys mokytojai.

Dažniausiai pedagogai taiko mokinių anketinės apklausos metodą (vidurkis 3,70), taip pat labai dažnai respondentai stebi mokinius fiksuodami duomenis skirtingų veiklų metu (vidurkis 3,65) bei atlieka mokinių tėvų anketinę apklausą (vidurkis 3,59). visi tyrimo dalyviai vienodai įvertino taikomas priemones bei jų veiksmingumą. Galima daryti prielaidą, kad pedagogai pasirenka tyrimo metodus atsižvelgdami į jų veiksmingumą.

Dažniausiai naudojami tyrimo metodai yra šie: apklausa (vidurkis 3,82); anketavimas (vidurkis 3,85); stebėjimas (vidurkis 3,92); pokalbis (vidurkis 4,04). Rečiausiai mokytojai savo veikloje taiko rašinių (vidurkis 2,39) bei eksperimento (vidurkis 2,1) metodus. Kaip pačius veiksmingiausius mokytojai išskyrė tuos pačius metodus. Dažniausiai mokytojai naudoją pokalbį (vidurkis 4,04), o veiksmingiausiu metodu laiko anketavimą (vidurkis 3,89).

Pagrindiniai grįžtamosios informacijos teikimo tėvams būdai yra šie: vertinimo aprašo baigus tam tikrą mokymosi etapą (trimestrą, pusmetį, mokslo metus) rengimas (vidurkis 3,66); vaiko mokymosi rezultatų pasiekimų knygelėje pažymėjimas (vidurkis 3,70); informacijos apie mokinį tėvams per elektroninius dienynus teikimas (vidurkis 3,91). Rečiausiai mokytojai taiko informacijos tėvams teikimo būdus per Skype, socialinius tinklus (Facebook), elektroninį paštą. Dažniausiai taikomi būdai mokytojų yra laikomi pačiais veiksmingiausiais.

Pagrindiniai tiriamosios veiklos pristatymo būdai: tyrimo rezultatus pateikimas metodiniuose būreliuose (vidurkis 3,37); pranešimų per tėvų susirinkimus skaitymas (vidurkis 3,56). Rečiausiai respondentai panaudoja tyrimo rezultatus atliekant mokslinius tiriamuosius darbus (magistro, bakalauro ir kitus mokslinius tiriamuosius darbus) (vidurkis 1,62), skaito pranešimus respublikinėse (vidurkis 1,63) ir tarptautinėse konferencijose (vidurkis 1,67). Nors mažiausiai veiksmingų tiriamosios veiklos pristatymo būdų įvertinimai iš esmės sutapo: mažiausiai veiksmingais tiriamosios veiklos pristatymo būdais respondentai laiko mokslinius tiriamuosius darbus (magistro, bakalauro ir kitus mokslinius tiriamuosius darbus) (vidurkis 1,38) bei pranešimus tarptautinėse (vidurkis 1,78) ir respublikinėse konferencijose (vidurkis 1,83), tačiau kalbant apie veiksmingiausius tiriamosios veiklos pristatymo būdus, respondentai pačiais veiksmingiausiais būdais nurodė ne tik pranešimų skaitymą per tėvų susirinkimus (vidurkis 4,15), bet ir straipsnių į mokslinius žurnalus rašymą (vidurkis 3,81), tyrimo rezultatų internetiniuose puslapiuose publikavimą (vidurkis 3,66). Gan veiksmingą būdą respondentai laiko straipsnių į vietos spaudą rašymą (vidurkis 3,6). Tuo tarpu tiriamosios veiklos rezultatų pristatymą metodiniuose būreliuose respondentai laiko tik vidutiniškai veiksmingu būdu (vidurkis 3,44).

Svarbiausias tyrimo rezultatas – mokinių gebėjimų pažinimas (vidurkis 3,62). Pažymėtina, kad mokytojų tiriamoji veikla inkliuzinėje mokykloje turi ypatingą reikšmę, kadangi būtent inkliuzinėje mokykloje yra svarbu pažinti mokinių gebėjimus bei atitinkamai diferencijuoti ugdymą. Be to tyrimo rezultatai rodo kad tyrimai palengvina individualios dalykinės pagalbos mokiniui teikimą (vidurkis 3,48) bei gerina ugdytinio poreikių tenkinimą (vidurkis 3,47). mažiausiai svarbiu tiriamosios veiklos rezultatu mokytojai laiko mokslinio laipsnio pasiekimą (vidurkis 1,58).

Didžioji dalis mokytojų laiko save savikritiškais bei teigia kad jie nuolat stebi, analizuoja, kritikuoja savo veiklą (vidurkis 3,71). Gan aukšų vidurkių sulaukė teiginiai „Esant probleminei situacijai, pasitariu su kolegomis ir sprendimą priimu įvertinęs (-usi) nuomonių įvairovę“ (vidurkis 3,62), „Kitų išsakyta kritika skatina mane tobulėti“ (vidurkis 3,52), „Su dėkingumu priimu kritiką ir analizuoju savo veiklą“ (vidurkis 3,50), „Toleruoju nuomonių įvairovę, tegul nesutampančią su manąja“ (vidurkis 3,50). Visa tai rodo, kad tyrimo dalyviai teigiamai priima bei vertina kritiką. Todėl galima teigti, kad tyrimo pradžioje iškelta hipotezė nepasitvirtino.

Šiuo momentu mokytojai nemato poreikio filmuoti pamokas, taip pat galima daryti prielaidą, kad pamokų filmavimas trikdo jų įprastinę veiklą, sudaro įtampą.

Mokytojų vaidmenų skalėje mokytojas tyrėjas užima tarpinę poziciją (vidurkis 3,42), kas reiškia, kad mokytojai suvokia bei priima mokytojo tyrėjo vaidmenį, tačiau mokytojo tyrėjo

vaidmuo negali būti svarbesniu už tradicines mokytojo funkcijas, kurias įgyvendina mokytojai įkvepėjai, mokytojai pavyzdžiai mokytojai padėjėjai, mokytojai drąsintojai.

2.3 Mokytojo kaip tyrėjo inkluzinėje mokykloje interviu analizė

Kiekybinio tyrimo rezultatus papildyti bei sužinoti subjektyvius specialistų vertinimus dėl mokytojų kaip tyrėjų veiklos inkluzinėje mokykloje leis mokyklos specialistų interviu. Kokybinio tyrimo rezultatai pateikti apibendrintose lentelėse.

2.3.1. Kokybinio tyrimo dalyviai

Respondentai pasirinkti neatsitiktinai - apklausti konkrečios srities specialistai, geriausiai išmanantys mokytojų kaip tyrėjų inkluzinėje mokykloje problematiką. Respondentams pateikti atviri klausimai, siekiant gauti kuo platesnius, laisvos formos atsakymus. Tyrimo metu buvo apklausti šie specialistai: lietuvių kalbos mokytoja, specialioji pedagogė, pradinių klasių mokytoja.

Lentelė 6. Duomenys apie respondentą: kvalifikacija, darbo stažas.

Mok1	Sp1	Mok2
Vyresnioji pradinių klasių mokytoja	Vyresnioji specialioji pedagogė	Lietuvių kalbos mokytoja ekspertė
Darbo stažas 11 metų	Darbo stažas 11 metų	Darbo stažas 24 metai

Taigi, respondentų imtį sudarė vyresnioji pradinių klasių mokytoja, vyresnioji specialioji pedagogė bei lietuvių kalbos mokytoja ekspertė. Visi tyrime dalyvavę specialistai turi didelį darbo stažą – dviejų respondenčių stažas viršija 11 metų, dar vienos respondentės – 24 metus.

2.3.2. Tiriamosios veiklos įvertinimas

Tyrimo pradžioje buvo siekiama sužinoti, koks yra specialistų požiūris į mokytojus tyrėjus, su kuo jie yra linkę sieti tiriamąją veiklą.

Žemiau pateiktoje lentelėje pavaizduoti respondentų atsakymai į klausimą, kokią reikšmę mokytojo veikloje turi tyrimas, koks respondentų požiūris į mokytoją tyrėją.

2.3.2.1. Tyrimo reikšmė mokytojų veikloje

Įvertinus respondentų atsakymus, galima teigti, kad respondentai puikiai supranta mokytojo tiriamosios veiklos būtinumą, tyrimų ir pedagoginės veiklos sąsajas.

Lentelė 7. Kokia reikšmę mokytojo veikloje turi tyrimas? Koks Jūsų požiūris į mokytoją tyrėją?

Mok1	Sp1	Mok2
<p>„Manau kiekvienas iš mūsų esame tyrėjai, ne tik mokytojai... jeigu kalbėti tik apie mokytojus tai mes nuolat analizuojame, tyriame, tik gal ne visada parodome. Bet tai yra neatsiejama mokytojo veiklos sritis, nes mes nuolat analizuojam dokumentus, tam tikras įvykusias situacijas, savo veiklą analizuojame, stebime mokinius, kalbamės su vaikais skirtingų veiklų metu, kalbamės ir su tėvais, parduotuvėje, gatvėje, telefonu, su kai kuriais netgi bendrauju naudojant facebook paskyrą, 21 amžius turime prisiderinti prie laiko. Be tyrimų mūsų darbas būtų tuščias ir neįdomus.“</p>	<p>„Nuolat skaitau mokslinius straipsnius apie švietimo kaita, apie besikeičiančius reikalavimus mokytojo darbui, ir dažnai kur tenka skaityti, kad mokytojas turi savo veikloje tyrimais ir būti mokytoju tyrėju, ypatingai tai tapo populiariu užsienio šalyse, kiek žinau Amerikoje, Anglijoje, kad netgi remiantis mokytoju tyrimais Anglijoje yra rengiamos mokymo programos. Mano manymu tyrimas yra neatsiejama bet kurio pedagogo veiklos dalis. Man tyrimus patinka atlikti, nes jų dėka gauni papildomos informacijos apie vaikus, jų tėvus, sužinai jų nuomonės apie sau svarbius dalykus, padeda sau pačiai analizuoti savo veiklą. Manau kiekvienas pedagogas turėtų būti tyrėju ir tai yra tikrai sveikintina, tik tai neturi būti daroma per prievartą, to turi norėti pats mokytojas.“</p>	<p>“Mūsų pedagogų darbas tai ir yra nuolatinis tyrimas, vis kažką bandom išsiaiškinti, sužinoti pakeisti, prisiderinti prie vaikų, tėvų, kartais netgi prie mokytojų... požiūris mano į mokytoja tyrėją yra labai teigiamas, pati dažnai atlieku tyrimus, ir neįsivaizduoju be jų savo darbo rezultatų.”</p>

Visi respondentai pažymėjo, kad tyrimai yra neatsiejama mokytojo darbo dalis. Viena respondentė pabrėžė, kad: „...kiekvienas iš mūsų esame tyrėjai, ne tik mokytojai...“ (Mok1), kitos respondentės teigimu, „...tyrimas yra neatsiejama bet kurio pedagogo veiklos dalis...“ (Sp1), šios nuomonės laikosi ir likusi respondentė: „...dažnai atlieku tyrimus, ir neįsivaizduoju be jų savo darbo rezultatų...“(Mok2) (žr. lentelę 7). Respondentų patirtis rodo, kad jie aktyviai atlieka tyrimus: „...mes nuolat analizuojam dokumentus, tam tikras įvykusias situacijas, savo veiklą analizuojame, stebime mokinius, kalbamės su vaikais skirtingų veiklų metu, kalbamės ir su tėvais, parduotuvėje, gatvėje, telefonu, su kai kuriais netgi bendrauju naudojant facebook paskyrą...“ (Mok1), domisi švietimo naujovėmis, užsienio valstybių patirtimi: „...Nuolat skaitau mokslinius straipsnius apie švietimo kaita, apie besikeičiančius reikalavimus mokytojo darbui, ir dažnai kur tenka skaityti, kad mokytojas turi savo veikloje tyrimais ir būti mokytoju tyrėju, ypatingai tai tapo populiariu užsienio šalyse, kiek žinau Amerikoje, Anglijoje, kad netgi remiantis mokytoju tyrimais Anglijoje yra rengiamos mokymo programos...“ (Sp1), suvokia tiriamosios veiklos reikšmę ugdytinių pažinimui ir savo veiklos refleksinei analizei: „...vis kažką bandom išsiaiškinti, sužinoti pakeisti, prisiderinti prie vaikų, tėvų, kartais netgi prie mokytojų...“ (Mok2).

2.3.2.2.Mokyklos bendruomenės vaidmuo

Tyrimo metu taip pat buvo siekiama sužinoti, kaip prie mokytojų tiriamosios veiklos prisideda mokyklos administracija, mokyklos bendruomenė (žr. lentelę 8).

Lentelė 8. **Kaip prie mokytojų tiriamosios veiklos prisideda mokyklos administracija, mokyklos bendruomenė?**

Mok1	Sp1	Mok2
<p>„Niekas per daug neverčia atlikinėti tyrimų, gauna į elektroninius paštus ar elektroninius dienynus prašymus iš studentų užpildyti anketas, kartai direktorė įspėja, kad gausim ten ir ten anketą, reikia užpildyti, na tai ir užpildai. Bet, kad pasakyti, kad kažkas verčia tikrai nedrįsčiau“.</p>	<p>„Pavyzdžiui praeitais metais norėjau apsiginti kvalifikacinę kategoriją, tai administracijos skatinama atlikau mokyklos bendruomenės tarpe tyrimą, pasirinkau anketavimo būdą, tyrimu norėjau sužinoti koks mokytojų, tėvų bei mokinių požiūris į specialųjį pedagogą, norėjau sužinoti ar jų manymų toks specialistas yra reikalingas mokykloje, ir kas pasikeitė atsiradus specialiajam pedagogui mokykloje. Gavosi gana platus tyrimas, bet džiaugiuosi jo rezultatais, džiugina tai, kad dauguma tiriamųjų vertina mano darbą teigiamai. Šiaip administracijos nurodymai dažniausiai vykdomas auditas, ir tik tada mokytojų reikalaujama atlikti viena ar kita tyrimą, bet nėra tai jau labai dažnai“.</p>	<p>“Konkrečiai jeigu kalbėtume apie administracija tai retai kada iš jų pusės yra reikalaujamas, ir bendrai mano nuomonė naudingas darbas yra tas kuri atlieki savanoriškai, nes pats jauti tam poreikį, o ne tada kai tave verčia kas nors kažką daryti, tada ir darbo rezultatas yra žymiai prastesnis, šito išmokau iš savo mokinių, nes ne karta pastebėjau jeigu tik priverčiu padaryti sienlaikraštį klasėje tam tikra tema tai jis būna toks sausas - neįdomus, jei tik leidžiu pasireikšti mokiniams, tai darbas yra visiškai kitoks. Taip ir su mokytojais yra, mes juk dideli bet vistiek vaikai. Mokyklos bendruomenei iš viso gerai yra kai jų niekas netrukdo ir nesikiša su anketomis, todėl ir poreikio iš jų pusės nėra, bet aišku, kai jau suplanuoju atlikti kažkokį tyrimą tai renkuosi tokia tiriamųjų grupę, kad tyrimas būtų veiksmingas.“</p>

Įvertinus respondentų atsakymus, darytina išvada kad mokyklos administracija skatina daryti tyrimus, tačiau privalomi tyrimai nėra labai dažni: „...Niekas per daug neverčia atlikinėti tyrimų...“ (Mok1), todėl specialistai nejaučia jokio spaudimo iš administracijos pusės: “... Šiaip administracijos nurodymai dažniausiai vykdomas auditas, ir tik tada mokytojų reikalaujama atlikti viena ar kita tyrimą, bet nėra tai jau labai dažnai...” (Sp1) . Kalbant apie mokyklos bendruomenę, mokytojai nepastebėjo ypatingo bendruomenės susidomėjimo bei noro dalyvauti tyrimuose: „...bendruomenei iš viso gerai yra kai jų niekas netrukdo ir nesikiša su anketomis, todėl ir poreikio iš jų pusės nėra...“ (Mok2) (žr. lentelę 8).

2.3.2.3. Tyrimo poreikių situacijos, jų dažnumas

Siekiant sudaryti išsamesnį vaizdą apie mokytojų tiriamosios veiklos ypatumus, pedagogų buvo paklausta papasakoti apie situacijas, kuomet jie atlieka tyrimus, taip pat nurodyti tyrimų dažnumą.

Lentelė 9. Kokiose situacijose atliekate tyrimą, kaip dažnai juos atliekate?

Mok1	Sp1	Mok2
<p>„Nėra taip, kad tyrimus atlieku reguliariai, kaip jau minėjau anksčiau, tyrimų mes atliekame daug, problema ta, kad mes jų nefiksuojame, niekas to neprašo, o mes pakalbam, pastebim, padiskutuojam su mokytojais svarbiais klausimais ir viskas, padarom sau išvadas, ir gerai. Kam dar apsikrauti papildomais rašymais, pasižymiu, kas svarbu savo darbo kalendoriuje ir tiek”.</p>	<p>„Aš kaip specialioji pedagogė tyrinėjimus atlieku sistemingai, dažniausiai praėjus tam tikrą laikotarpį, pavyzdžiui trimestro pabaigoje, norint sužinoti ar padariau savo veikloje kažkokia pažangą ar likau stovėti vietoje, o laikas eina, taip pat kaip ir kiekvienas mokytojas neformalius tyrimus atlieku kasdien, stebiu vaikus pertraukų metu, popamokinės veiklos metu, užkalbinu vaikus pakeliui į mokyklą, bet aišku niekur to nefiksuoju, tik pasidarau sau išvadas. Kartais tyrimus atlieku esant poreikiui pasikeitus aplinkybėms, jeigu noriu labiau prisitaikyti prie kiekvieno vaiko poreikių ir gebėjimų, kartais norint labiau įtraukti juos į mokymąsi, tai domiuosi jų interesais, per tyrimus ieškau stipriųjų ir silpnųjų mokinio ugdymosi sričių“.</p>	<p>„Na visos situacijos yra skirtingos, kiekvienu tyrimu siekiu sužinoti kažką naujo, tai yra sužinoti kas yra aktualu šiuo periodu. Turiu vadovaujamą klasę, na tai dažnai tenka atlikti tyrimus būtent savo mokinių tarpe, apie jų iškilusias problemas, apie iškilusių konfliktų sprendimo būdus, apie mokymosi motyvacijos skatinimą, sakau: situacijos būna labai skirtingos. Nėra taip, kad vieną ar kitą tyrimą atlieku, pavyzdžiui, kas 2 mėnesius, atlieku juos tada, kai matai, kad reikia.“</p>

Kaip parodė tyrimo rezultatai, pedagogai dažniausiai atlieka tyrimus pagal poreikius. Šioje vietoje galima pabrėžti specialiosios pedagogės bei mokytojų atsakymų skirtumus: tyrimas parodė, kad specialioji pedagogė tyrimus atlieka sistemingai: „...tyrinėjimus atlieku sistemingai, dažniausiai praėjus tam tikrą laikotarpį, pavyzdžiui trimestro pabaigoje,... Kartais tyrimus atlieku esant poreikiui pasikeitus aplinkybėms,...“ (Sp1), tuo tarpu mokytojai atlieka tyrimus nereguliariai, dažniausiai tik esant poreikiui: „... Nėra taip, kad tyrimus atlieku reguliariai,...“ (Mok1), „...Nėra taip, kad vieną ar kitą tyrimą atlieku, pavyzdžiui, kas 2 mėnesius, atlieku juos tada, kai matai, kad reikia...“ (Mok2) . Tokių rezultatų paskirstymą galima paaiškinti specialiojo pedagogo darbo specifiška: „...per tyrimus ieškau stipriųjų ir silpnųjų mokinio ugdymosi sričių...“ (Sp1). Atsakymai į šį klausimą parodė ir tai, kad specialistai atlieka nemažai neformalių tyrimų. Neformalieji tyrimai – tai mokytojų tiriamoji veikla, kuri neturi tyrimo statuso, nėra oficialiai

fiksuojami šios veiklos rezultatai. Neformaliuosius tyrimus nuolat atlieka visi pedagogai: „...tyrimų mes atliekame daug, problema ta, kad mes jų nefiksuoju, niekas to neprašo, o mes pakalbam, pastebim, padiskutuojam su mokytojais svarbiais klausimais ir viskas, padarom sau išvadas, ir gerai...“ (Mok1) (žr. lentelę 9).

2.3.3. Naudojami tyrimo būdai

Atskirai nuspręsta aptarti specialistų išvardintus tyrimo būdus, taip pat refleksijos ir veiklos rekonstravimo metodus.

Lentelė 10. Kokius tyrimo metodus esate įvaldę, kokius taikote sistemingai?

Mok1	Sp1	Mok2
<p>„Tyrimų atliekų daug, tokių kaip stebėjimas, pokalbis, veiklos, atvejo ar dokumentų analizė, be šių būdų neįsivaizduoju savo kaip mokytojos darbo ypatingai dirbant su pradinukais, kai nuo tuo priklauso jų tolimesnis ugdymasis, jie juk iš mano rankų keliauja į pagrindinę mokyklą, nes tai ką aš sužinosiu apie savo mokinius per pirmus 4 metus, tai perduosiu kitiems mokytojams, suformuosiu jų požiūrį į kiekvieną vaiką. Ypač, kad mūsų gimnazijoje nėra 1000 mokinių, tai tikrai tuo ir pasižymi mažos gimnazijos, tai suteikia galimybę sužinoti tai kas svarbiausia apie kiekvieną vaiką, padeda prisitaikyti prie kiekvieno vaiko. Neturiu kažkokių tyrimo metodų, kuriuos naudoju sistemingai, tiesiog atėjus tam tikrai situacijai darau tai, kas mano manymu yra svarbu.“</p>	<p>„Dažniausiai vyksta stebėjimas ir pokalbiai, bet kaip jau minėjau anksčiau gautu duomenų niekur nefiksuoju, tik pasidarau sau reikiamas išvadas. O iš tų tyrimų, kuriuos gautus duomenys fiksuoju ir gautus rezultatus pristatau pagal tinkamumą ar tai tėvams susirinkimų metu, ar pedagogams tarybos posėdžių metu ar metodinių būrelių susirinkimuose ar vaiko gerovės komisijos posėdyje, jeigu tinka vaikams tai organizuoju pamokėles, kurių metu pristatau duomenis, tai dažniausiai naudoju anketavimo būdą. Dažniausiai visų tyrimų, kuriuos atlieku patalpinu elektroniniame dienyne ar mokyklos internetiniame puslapyje.“</p>	<p>“Tikriausiai dažniausia stebiu savo vaikus, vedu pokalbius su jais, su tėvais, analizuoju savo veiklą su mokytojais su mokiniais, bet tai yra tokie neformalūs tyrimai, kurių nefiksuoju. Jeigu kalbėti apie tokius platesnius tyrimus, kurių rezultatus galiu apčiuopti ir pristatyti nemažai auditorijai, darau tikrai ne dažnai. Tai gali būti 1 kartas į metus, bet tai jau bus tyrimas nors į konferenciją važiuok. Atlikinėju tyrimą, kuris trūko 3 metus, tema: „vaikų ugdymas daugiakalbėje aplinkoje“. Tyrimą atlikinėju trijose mūsų miestelio gimnazijose (lenkų, rusų ir lietuvių), vėliau ir rezultatus pristačiau kiekvienos mokyklos bendruomenei. Tai tikriausiai ir buvo didžiausias mano atliktas tyrimas per visą darbo praktiką”.</p>

Analizuojant atsakymų turinį, galima išryškinti šiuos dažniausiai taikomus tyrimo būdus: „...stebėjimas, pokalbis, veiklos, atvejo ar dokumentų analizė,...“ (Mok1), „stebėjimas ir

pokalbiai...“ (Sp1), „...stebiu savo vaikus, vedu pokalbius su jais, su tėvais, analizuoju savo veiklą su mokytojais su mokiniais,...“ (Mok2). Metodo pasirinkimas dažniausiai priklauso nuo konkrečios situacijos: „...Neturiu kažkokių tyrimo metodų, kuriuos naudoju sistemingai, tiesiog atėjus tam tikrai situacijai darau tai, kas mano manymu yra svarbu...“ (Mok1). Tyrimo rezultatai skelbiami elektroniniame dienyne, mokyklos internetiniame puslapyje, pristatomi mokyklos bendruomenei „...Dažniausiai visų tyrimų, kuriuos atlieku patalpinu elektroniniame dienyne ar mokyklos internetiniame puslapyje...“ (Sp1), „...rezultatus pristaciau kiekvienos mokyklos bendruomenei...“ (Mok2) (žr. lentelę 10).

2.3.4. Mokytojų kaip tyrėjų refleksija

Kadangi refleksija yra tiriamosios veiklos dalis, respondentų taip pat buvo paprašyta papasakoti apie savo veiklos refleksiją ir tolimesnę rekonstrukciją.

Lentelė 11. **Kaip reflektuojate ir rekonstruojate savo veiklą?**

Mok1	Sp1	Mok2
<p>„Dažniausiai aptariame savo pasiekimus ar nepasiekimus mūsų metodinio būrelio metu, dažnai netgi pertraukų metų ar prie kavos, su kai kuriais mokytojais susiskambiname ir po darbo ar savaitgalį ir aptariame tai, kas yra svarbu. Pastebint ar sužinojus iš pokalbių vaiko gebėjimus, pomėgius ir poreikius, tenka prisitaikyti prie jo, kad sudominti jį ugdomąja veikla, skatinti jo norą mokytis. Kartais iš vaikų sužinai apie jų slaptas svajonės, pasakai apie tai tėvams ir padedi išsipildyti mažoms gal nereikšmingoms bet vaikams svarbioms svajonėms.“</p>	<p>„Kas dėl rekonstravimo tai priklauso nuo gautų rezultatų, jeigu jie pateikė daug naudingos informacijos, tai ir derinu prie jų ir užsiėmimų eigą, pakoreguoju planus, atitinkančius mokinių poreikius. Aišku, viskas tai priklauso nuo to kokį tyrimą dariau, ir kas buvo siekiama sužinoti. Pavyzdžiui buvau atlikus tyrimą - anketavimą, kuriuo norėjau sužinoti, kada mokytojams yra geriausiai, kai su mokiniais dirba specialusis pedagogas, t.y. pamokų metu ar po pamokų, kokių pamokų metu ir t.t. Gavus tyrimo rezultatus prisitaikiau prie mokytojų pageidavimų.“</p>	<p>„Tėvų susirinkimų metų, per klasės valandėlės. Su mokytojais aptariame metodiniuose būreliuose, vaiko gerovės komisijos posėdžiuose. Kartais parenki kitus darbo metodus, įdomesnius vaikams, kartais pravedu pamokas netradicinėje aplinkoje (tai sužinau iš anketų, ko vaikams trūksta ir kaip jie norėtų mokytis). Kartais parengiu mokyklos lygmeniu metodines rekomendacijas, kaip lankstinukus, kaip knygelės“</p>

Kalbant apie refleksiją, respondentai dažniausiai aptaria tyrimo rezultatus metodiniuose susirinkimuose, būreliuose, vaiko gerovės komisijos posėdžiuose, neformalioje aplinkoje su kolegomis: „...Dažniausiai aptariame savo pasiekimus ar nepasiekimus mūsų metodinio būrelio metu, dažnai netgi pertraukų metų ar prie kavos, su kai kuriais mokytojais

„susiskambiname ir po darbo ar savaitgalį ir aptariame tai, kas yra svarbu...“(Mok1). Jeigu tyrimo rezultatai yra naudingi, pedagogai yra linkę koreguoti veiklą: *„...jeigu jie pateikė daug naudingos informacijos, tai ir derinu prie jų ir užsiėmimų eigą, pakoreguoju planus, atitinkančius mokinių poreikius...“*(Sp1), teikti rekomedacijas tėvams, mokyklos bendruomenei *„...parengiu mokyklos lygmeniu metodines rekomendacijas, kaip lankstinukus, kaip knygelės...“* (Mok2) (žr. lentelę 11). Be to, ir pats tyrimo procesas prisideda prie mokytojų veiklos refleksijos *„padeda sau pačiai analizuoti savo veiklą“* (Sp1) (žr. lentelę 7).

2.3.5 Mokytojo tyrėjo darbe kylantys sunkumai

Respondentų taip pat buvo paklausta, kokių žinių, įgūdžių jiems trūksta užsiimant tiriamąja veikla bei kokių sunkumų kyla atliekant tyrimus (žr lentelę 12).

Lentelė 12. **Kokių žinių, įgūdžių Jums trūksta užsiimant tiriamąja veikla? Kokie sunkumai kyla atliekant tyrimus?**

Mok1	Sp1	Mok2
<p><i>„Negalėčiau pasakyti, kad trūksta kažkokių įgūdžių, gal labiau dėl laiko stokos nėra galimybių atlikti tokių platesnių tyrimų, kuriuos galima būtų pristatyti tėvams, ar mokytojams, taip mes kalbam apie iškilusias problemas su tėvais, diskutuojame su mokytojais, analizuojame savo veiklą, bet kaip jau minėjau, nefiksuojame to. Tai gal iš šio teiginio galėčiau pasidaryti sau tokią išvadą - trūksta įgūdžių, kaip laiku spėti atlikti viską. Gal reiktų kažkokių praktinių pavyzdžių, mokymų.“</i></p>	<p><i>„Kartais norisi kažko naujo, išbandyti naujų tyrimų būdų, bet jų atlikimui trūksta laiko, žinių, įgūdžių. Nė kartą kreipiausi pas direktorę dėl mokymų pedagogams apie tyrimo būdus ir jų atlikimą, bet tai tik liko prašymas, na ir laukiu, gal kada nors ir įvyks tokie mokymai, kurie padės įtraukti naujovių į tiriamąją veiklą. Labiausiai domintų tokie būdai kaip rašinys, eksperimentas, statistinė analizė, kaip juos atlikti gal ir žinau, bet va dėl rezultatų pateikimo kultų problemų tikrai. Kartais trūksta bendradarbiavimo iš pedagogų ar tėvų pusės, ne visada ir ne visi noriai pildo pateiktas anketas, kartais netgi kai prašai užpildyti anketą tai jau iš akių matosi, kad mokytojai tikrai nėra nusiteikę kažką pildyti ar papildomo kažką daryti.“</i></p>	<p><i>„Nežinau ar trūksta kažko, kartais gal noro trūksta ar jėgų, na atliekant tą savo platųjį tyrimą tai sunkiausia buvo susigrąžinti anketas, iš mokytojų dar kažkaip, o iš tėvų ar mokinių tai katastrofa, buvo netgi poreikis išdalinti anketas pakartotinai. Tai to iš bendruomenės ir trūksta glaudaus bendradarbiavimo.“</i></p>

Įvertinus respondentų atsakymus galima išskirti dvi pagrindines problemas:

- 1) Laiko stoka;
- 2) Mokyklos bendruomenės bendradarbiavimo stoka.

Svarbi respondentų išskirta problema – laiko trūkumas: „...trūksta įgūdžių, kaip laiku spėti atlikti viską...“(Mok1). Be to, tyrime dalyvavusi specialioji pedagogė nurodė, kad: „...Kartais norisi kažko naujo, išbandyti naujų tyrimų būdų, bet jų atlikimui trūksta laiko, žinių, įgūdžių...“, „...Labiausiai domintų tokie būdai kaip rašinys, eksperimentas, statistinė analizė, kaip juos atlikti gal ir žinau, bet va dėl rezultatų pateikimo kiltų problemų tikrai...“ (Sp1) (žr. lentelę 12). Tenka apgailėstauti, kad mokyklos vadovybė nepatenkino pedagogės poreikio. Pažymėtina kad anketinės apklausios rezultatai parodė, kad mokytojai rečiausiai savo veikloje taiko rašinių bei eksperimento metodus. Įvertinus gautų rezultatų visumą, tikėtina, kad šie metodai yra taikomi retai dėl žinių bei praktinių įgūdžių trūkumų.

2.3.6. Mokytojo tyrėjo vaidmuo inkliuzinėje mokykloje

Baigiant interviu respondentų buvo paprašyta išreikšti savo nuomonę dėl mokytojo tyrėjo vaidmens inkliuzinėje mokykloje (žr. lentelę 13)

Lentelė 13. Kokia yra jūsų nuomone apie mokytoja tyrėją inkliuzinėje mokykloje?

Mok1	Sp1	Mok2
<p>„Dabar labai tapo populiariu naudoti šį terminą, mūsų direktorė nuolat kartoja, kad visi kartu turime siekti, kad mokykloje būtų gera kiekvienam, kaip vaikui, taip tėvams ir mokytojams, nepamirštame aišku ir apie vaikus turinčius specialiuosius ugdymo poreikius arba vaikus turinčius negalią, tokių mokykloje turime. Kaip ir viso pokalbio metu dar kartą pabrėžiu, kad mokytojo darbas ir tyrimas yra du neatsiejami dalykai, man šie teiginiai: mokytojas ir tyrimas netgi yra tapatinami kaip giminiški žodžiai. Tik turime išmokti viską, ką darome</p>	<p>„Šį terminą inkliuzinė mokykla paskutiniu metu girdžiu labai dažnai, netgi domėjausi apie tai, ir galiu pasakyti, kad taip Lietuvoje gal ir yra tokių mokyklų, kurios sparčiai artėja tokios mokyklos link. Tokioms kaimo ar nedidelių miestelių gimnazijoms dar yra ką veikti, kad tai būtų ne tik tuščias terminas, kurio reikšmė mes ir žinom bet atrodo mums tai, kaip tolimas kosmosas. Na taip visuose mokyklose tikriausiai yra specialiųjų poreikių vaikų ar vaikų su ypatingais gabumais, taip integraciją įvyko... klausimas gerai tai ar blogai, jeigu kalbėsime apie inkliuzinę mokyklą, bet apie tai galėčiau ilgai kalbėti... kas liečia mokytoją tyrėją, tai manau, visi mokytojai yra tyrėjai, tik neišmokome mes dar to parodyti, kad tikrai darome tyrimus, tai yra siekiamybė daugumai mokyklų, bet man iš savo pačios patirties galiu teigti, kad tyrimų reikia- tai pagerina darbo efektyvumą ir veiksmingumą.“</p>	<p>„Na tikriausiai mokytojas tyrėjas yra neatsiejamas dalykas nuo inkliuzinės mokyklos. Bet vėlgi iki tokios tikros inkliuzinės mokyklos visoms mokykloms reikia gerai padirbėti, mums specialistų tikrų trūksta, tai kur jau kalbėti apie tą mokyklą. Na taip mūsų švietimas integravo specialiųjų poreikių vaikus ir vaikus su negalia i bendrąsias lavinimo mokyklas, na gerai, o toliau kas? Jeigu specialiųjų pedagogų, logopedų, psichologų ne kiekviena mokykla turi. Iš viso kiek žinau specialiųjų pedagogų per visą rajoną kiek žinau tik 2... o mokyklų? Tai tokia ir yra mano nuomonė, valstybė turi skatinti mokytojus dirbti, siekti pokyčių, o su tokiais atlyginimais tai ir mokytojų tuoj pritrūks, važiuosim ten</p>

Įvertinus atsakymus į šį klausimą galima išskirti dvi savarankiškas tendencijas: pirma, mokytojo ir tyrėjo sąvokos yra neatskiriamos, o antra – inkliuzinė mokykla, mokytojų supratimu, yra tolimesnė siekiamybė.

Respondentų nuomone, mokytojas tyrėjas yra „...neatsiejamas inkliuzinės mokyklos dalykas...“ (Mok2), taip pat mokytojo ir tyrėjo sąvokos yra tarsi tapatinamos: „... mokytojo darbas ir tyrimas yra du neatsiejami dalykai...“ (Mok1). Šias tendencijas patvirtina ir atsakymai į ankstesnius klausimus „...Manau kiekvienas iš mūsų esame tyrėjai, ne tik mokytojai...“ (Mok1), „...tai yra neatsiejama mokytojo veiklos sritis...“ (Mok1).

Tuo tarpu dabartinės mokyklas daugeliu atveju respondentai nelaiko inkliuzinėmis „...Lietuvoje gal ir yra tokių mokyklų, kurios sparčiai artėja tokios mokyklos link...“ (Sp1), „...atrodo mums tai, kaip tolimesnė kosmosas...“ (Sp1), „...iki tokios tikros inkliuzinės mokyklos visoms mokykloms reikia gerai padirbėti...“ (Mok2)), o inkliuzinę mokyklą vertina kaip siekiamybę.

Dar vieną respondentų pastebėta problema – daugelis mokytojų atliktų tyrimų rezultatai nėra fiksuojami: „...turime išmokti viską, ką darome fiksuoti...“ (Mok1), „...neišmokome mes dar to parodyti, kad tikrai darome tyrimus...“ (Sp1). Respondentai pastebėjo ir bendras švietimo problemas – „...specialiųjų pedagogų, logopedų, psichologų ne kiekviena mokykla turi...“ (Mok2), „...su tokiais atlyginimais tai ir mokytojų tuoj pritrūks...“ (Mok2). Todėl galima teigti, kad mokytojo kaip tyrėjo veiklos plėtrą inkliuzinėje mokykloje stabdo ir bendros švietimo problemos, tokios kaip specialistų trūkumas, maži mokytojų atlyginimai.

Apibendrinant, pagrindiniai interviu rezultatai yra šie:

Respondentų patirtis rodo, kad jie aktyviai atlieka tyrimus, domisi švietimo naujovėmis, užsienio valstybių patirtimi, suvokia tiriamosios veiklos reikšmę ugdytinių pažinimui ir savo veiklos refleksinei analizei.

Mokyklos administracija skatina daryti tyrimus, tačiau privalomi tyrimai nėra labai dažni todėl mokytojai nejaučia jokie spaudimo iš administracijos pusės. Kalbant apie mokyklos bendruomenę, mokytojai nepastebėjo ypatingo bendruomenės susidomėjimo bei noro dalyvauti tyrimuose.

Tyrimas parodė, kad specialioji pedagogė tyrimus atlieka sistemingai bei esant poreikiams, tuo tarpu mokytojai atlieka tyrimus tik esant poreikiams.

Tiriamosios veiklos metu respondentai taiko šiuos tyrimo būdus: stebėjimą, pokalbį, veiklos, atvejo ar dokumentų analizės, anketavimą. Metodo pasirinkimas dažniausiai priklauso

nuo konkrečios situacijos. Tyrimo rezultatai skelbiami elektroniniame dienyne, mokyklos internetiniame puslapyje pristatomi mokyklos bendruomenei.

Respondentai aptaria tyrimo rezultatus metodiniuose susirinkimuose, būreliuose, vaiko gerovės komisijos posėdžiuose, neformalioje aplinkoje su kolegomis. Jeigu tyrimo rezultatai yra naudingi, pedagogai yra linkę koreguoti veiklą: keisti darbo metodus, prisitaiko prie ugdytinių poreikių, teikia rekomendacijas tėvams, mokyklos bendruomenei.

Pagrindinės mokytojo kaip tyrėjo problemos yra laiko stoka ir mokyklos bendruomenės bendradarbiavimo stoka. Tyrime dalyvavusi specialioji pedagogė nurodė, kad jai trūksta žinių bei įgūdžių taikant įvairesnius, įdomesnius bei modernesnius tyrimo būdus, tačiau jos žinių poreikiai kol kas lieka nepatenkinti. Kita svarbi problema - mokytojai atlieka nemažai neformalių tyrimų, kurių rezultatai įprastai nėra fiksuojami.

Mokytojo kaip tyrėjo veiklos plėtrą inkliuzinėje mokykloje stabdo ir bendros švietimo problemos, tokios kaip specialistų trūkumas, maži mokytojų atlyginimai.

IŠVADOS

1. Mokytojo tyrėjo veiklą sudaro: ugdymo situacijos įvertinimas, ugdymo individualizavimo ir diferenciacijos poreikių nustatymas, mokymosi bei mokymo metodų pasirinkimas, mokymo veiklos vertinimas, profesinis tobulėjimas, reflektivi praktika. Mokytojų tiriamoji veikla ypač aktualizuojama inkliuzinėje mokykloje.
2. Mokytojo tyrėjų praktinės veiklos ypatumai inkliuzinėje mokykloje pasireikia šiais aspektais: mokytojai aktyviai atlieka tyrimus, domisi švietimo naujovėmis, suvokia tiriamosios veiklos reikšmę ugdytinių pažinimui ir savo veiklos refleksinei analizei. Tyrimai dažniausiai yra atliekami esant poreikiui.
3. Tyrimo rezultatai skelbiami elektroniniame dienyne, mokyklos internetiniame puslapyje, pristatomi mokyklos bendruomenei: metodiniuose susirinkimuose, būreliuose, Vaiko gerovės komisijos posėdžiuose. Tyrimai palengvina individualios dalykinės pagalbos mokiniui teikimą bei gerina ugdytinio poreikių tenkinimą.
4. Populiariausios mokytojo kaip tyrėjų duomenų rinkimo metodas – anketa. Kiti dažniausiai taikomi tyrimo būdai yra stebėjimas, pokalbis, veiklos, atvejo ar dokumentų analizė.
5. Mokytojo kaip tyrėjo kokybinė duomenų analizė atskleidė, kad patirtis yra skirtingos: vieni mokytojai daugiau vykdo kiekybinius tyrimus, o kiti prioritetą teikia kokybiams tyrimams. Pagrindinės mokytojo kaip tyrėjo veikloje kelantys sunkumai yra: laiko stoka ir mokyklos bendruomenės bendradarbiavimo stoka; kartais pedagogams trūksta žinių bei įgūdžių taikant įvairesnius tyrimo metodus.

REKOMENDACIJOS

1. Siekiant daugiau laiko skirti tyrimų atlikimui, mokytojams rekomenduojama išsiugdyti laiko valdymo įgūdžius.
2. Mokytojams rekomenduojama fiksuoti visų atliktų tyrimų rezultatus, o mokyklos vadovybei rekomenduojama skatinti mokytojus atlikti daugiau tyrimų ir fiksuoti visų atliekamų tyrimų rezultatus.
3. Mokyklos vadovybei rekomenduojama skatinti visų mokyklos bendruomenės narių bendradarbiavimą dalyvaujant tiriamojoje veikloje: šiai rekomendacijai įgyvendinti mokyklos vadovybė galėtų teikti išsamią informaciją mokinių tėvams, mokiniams ir mokytojams apie tiriamosios veiklos reikšmę inkluzinėje mokykloje, organizuoti renginius, įtraukti į tyrimų atlikimą ne tik mokytojus bet ir kitus mokyklos bendruomenės narius.
4. Mokyklos vadovybei rekomenduojama mokyklos ar tarpmokykliniu lygmeniu organizuoti tiriamosios veiklos mokymo kursus, seminarus, ugdyti gerosios patirties praktikos keitimosi tradicijas tarp specialistų.

LITERATŪRA

1. Andrėkus, V. (2014). *Šiuolaikiniai reikalavimai pedagogo profesinei kompetencijai*.
2. Andrew, J. Stremmel (2007). *The Value of Teacher Research: Nurturing Professional and Personal Growth through Inquiry*. Prieiga per internetą: <http://journal.naeyc.org/btj/vp/pdf/Voices-Stremmel.pdf>;
3. Bakanauskienė, I. (2002). *Personalo valdymas*. Kaunas.
4. „Bendrieji Europos mokytojų kompetencijų ir kvalifikacijų principai“, (2005). (Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications)
5. Bernotas, V. (2002). *Diferencijuoto mokymo idėja reformuojamoje mokykloje*//*Acta Paedagogica Vilnensia*, T. 9.
6. Čiužas, R. (2013). *Mokytojo kompetencijų nuolatinė kaita*, Edukologija, Vilnius.
7. Čiužas, R., Navickaitė, J., Ušėckienė, L. (2009). Mokytojo profesinės kompetencijos plėtotė ir jos kaitos poreikis. *Mokytojų ugdymas*, 13 (2), 110–119 [žiūrėta 2015-02-10]. Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LTeLABa0001:J.04~2009~ISSN_1822119X.N_13_2.PG_110-119/DS.002.0.01.ARTIC
8. *Dictionary of marketing* / A. Ivanovic, P.H. Collin. Ivanovic, A. Collin, Peter Hodgson, 1935- 1997. Middlesex : Peter Collin Publishing, 1997. 224 p. ISBN: 0948549734
9. Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra. <http://www.european-agency.org/agency-projects/Teacher-Education-for-Inclusion>
10. Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra, (2012). *Mokytojų rengimas inkliuziniam švietimui, Inkliuzinio švietimo mokytojo profilis*.
11. Geležinienė, R. (2006). *Mokytojas kaip tyrėjas: koncepto operacionalizacija ir veiklos perspektyva ugdant emociinio ir elgesio problemų turinčius vaikus*. Specialusis ugdymas. Nr. 2 (15), 27–36.
12. Geležinienė, R. (2009). *Įrodymais grįstos mokytojo veiklos konstravimas ugdant emocijų ir elgesio sutrikimų turinčius mokinius*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, edukologija (07S). Šiauliai.
13. *Inclusion of special needs education*. Prieiga per internetą: <http://education9.wordpress.com/2010/11/25/inclusion-of-special-needseducation/#more-170>
14. Jucevičienė, P., Lepaitė, D. (2000). *Kompetencijos sampratos erdvė*. Socialiniai mokslai, Nr. 1(22), p. 44 – 50.

15. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*, Kaunas. Prieiga per internetą:
http://www.linkpdf.com/ebookviewer.php?url=http://www.vgtu.lt/upload/vvf_vtk/naukon_sp%202.pdf (žiūrėta 2014-09-10).
16. Laužikas, J. (1974). *Mokinių pažinimas ir mokymo diferencijavimas*. Kaunas: Šviesa.
17. Leonienė, B. (2001) *Darbuotojų vadyba*. Kaunas: Šviesa.
18. Lepaitė, D (2003). *Kompetencijų plėtojantių studijų programų lygio nustatymo metodologija*. Monografija. Kaunas: Technologija.
19. Lietuvos Respublikos seimo nutarimas. *Dėl valstybinės švietimo 2013-2022 metų strategijos patvirtinimo*. Vilnius, 2013 m. gruodžio 23 d. Nr. XII-745. Prieiga per internetą:
<http://www.lrv.lt/Posed_medz/2013/130828/16.pdf> [žiūrėta 2015 09 08].
20. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 38-1804.
21. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo įsakymas. *Dėl pedagogų kvalifikacijos tobulinimo koncepcijos tvirtinimo*. Vilnius, 2012 m. gegužės 30 d. Nr. V-899.
22. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas. *Reikalavimų mokytojų kvalifikacijai aprašas*. Vilnius, 2014 m. rugpjūčio 29 d. Nr. V-774
23. *Lietuvos švietimo koncepcija*. (1992). Vilnius: Leidybos centras.
24. Luobikienė, J. (2006). *Socialinių tyrimų metodologija*. Vilnius, p. 16.
25. Lyle, M. Spencer, Jr., and Signe, M. Spencer. (1993). *Competence at Work*. New York: Wiley.
26. MacLean, M. S., Mohr, M. M. *About the term "Teacher research"* <https://gse.gmu.edu/>;
27. McLean, J. (1995). Improving education through action research: A guide for administrators and teachers. *The Practicing Administrator's Leadership Series: Roadmaps to Success*. Thousand Oaks, CA: Corwin.
28. Miltenienė, L. (2005). *Bendradarbiavimo realybė tenkinant vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius bendrojo lavinimo mokykloje*. Specialusis ugdymas, 2 (13), 34–44.
29. Mitchell, D. (2007). *What Really Works in Special and Inclusive Education*. London and New York: Routledge.
30. Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. sausio 15 d. įsakymu Nr. ISAK-54.
31. Motiejūnienė, E. (2010). *Ugdymo individualizavimas ir diferencijavimas. Projektas Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5-8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas*.

32. Pečiuliauskienė, P. (2008). *Būsimųjų mokytojų tiriamosios veiklos ir vadovavimo tiriamajai veiklai kompetencija: palyginamasis aspektas*. *Pedagogika*, 91, ISSN 1392-0340
33. Pedagoogo profesinių kompetencijų aprašas, (2015). *Projektas „Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo sistemos plėtra (II etapas)“* (SFMIS NR. VP1-2.2.-ŠMM-02-V-01-009)
34. Petty, G. (2007). *Šiuolaikinis mokymas: praktinis vadovas*. Vilnius: Tyto alba.
35. Pranulis, V. (2008). *Marketingo tyrimai*. Vilnius, P. 10.
36. Račkelienė, A. (2002). *Socialinio darbo profesijos terminų žodynėlis lietuvių-anglų kalba*. Kaunas: Kauno kolegija.
37. Luder, R., Moretti, M., Kunz, A., Diezi-Duplain, P. (2011) *Individualaus ugdymo planavimas Šveicarijos inkliuzinėje mokykloje*. *Specialusis ugdymas*. Nr. 2 (25), 157–163
38. Sakalas, A. (2003). *Personalo vadyba*. Vilnius.
39. Shafer, L. (2000). *Teacher research continuum chart*. Prieiga per internetą: http://gse.gmu.edu/research/tr/tr_continuum/.
40. Sokol, J. (2001). *Idealaus vadybininko portretas*. *Vadovo pasaulis*, Nr. 9, p. 4 – 10.
41. Šiaučiukėnienė, L. (1997). *Mokymo individualizavimas ir diferencijavimas*. Kaunas: Technologija.
42. Šiaučiukėnienė, L., Kaminskienė, G. (2001). *Diferencijuoto mokymosi aplinką įtakojantys veiksniai*. *Socialiniai mokslai*, Nr. 4.
43. Šiaučiukėnienė, L., Visockienė, O. (2013). *Mokymo diferencijavimas edukacinės paradigmos kaitoje*. Kaunas: Technologija.
44. Švietimo problemų analizė (2012) . *Iššūkiai mokyklai: inkliuzijos link*. birželis Nr 6 (70) ISSN 1822-4156. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/Issukiai_mokyklai.pdf
45. *Valstybės švietimo 2013-2020 metų strategija, patvirtinta LR Seimo nutarimu..* Prieiga per internetą: http://www.lrv.lt/Posed_medz/2013/130828/16.pdf [žiūrėta 2015 09 08]
46. Weinert, F. (2001). *Concept of competence: a conceptual clarification*. In Rychen, D.S; Salganik, L.H. (eds.) *Defining and selecting key competencies*. Hogrefe & Huber Publishers. P. 45-65.

SUMMARY

Teacher research activities at inclusive school has a special significance, since in the inclusive school especially is important to know the students' abilities and differentiate education.

Only knowing student's abilities and needs, can ensure the implementation of inclusive education. In this context, certainly becomes very important teacher's research activities. The modern concept of teaching is inseparable from the study of their actions of analysis, reflective practice. Research activity allows mapping the learning situation to reflect on educational activities, communication with pupils, to ensure the effectiveness of the methods.

The object - research activity of teachers in inclusive schools.

The aim - at theoretical and practical level to analyze the role of the teacher as a researcher, his experiences and challenges in inclusive school and to offer possible solutions.

Objectives:

1. To analyze the scientific literature about the teacher's as a researcher's activities in inclusive school;
2. Using the questionnaire survey of teachers, to analyze the peculiarities of teachers' as researchers' in inclusive school;
3. Using the questionnaire survey of teachers, to analyze the teachers' as researchers' studies results delivery methods;
4. Based on the empirical results of the study, to analyze the teachers' researchers' applied research methods;
5. Based on the teachers' semi-structured interviews, to analyze teachers as researchers in inclusive school experiences and challenges.

Research sample and organization. The quantitative study sample consists of 178 teachers. The study was carried out in 2015 October-November at Shalchininkai. A qualitative study was to select professionals who regularly carry out its activities, examinations, continuous present their work and share their experience with other teachers. The study sample comprised of 3 teachers working at Shalchininkai schools. The study was carried out in 2015 December.

Research methodology and techniques. When writing the thesis was to use theoretical and empirical research methods.

- Analysis of scientific literature.
- Quantitative survey - secondary school teachers' questionnaire.
- Qualitative research - semi-structured interviews of secondary school teachers.

- Survey data analysis using SPSS 17.0 (Statistical Package of Social Sciences) and Microsoft Office Excel 2007 program.

Master's thesis literature and empirical research has shown that teachers' research activities is a very effective way of inclusive schools.

The investigation concluded that the teachers researchers experience in inclusive school will take the following aspects: teachers actively conducts research, is interested by innovation, experience of foreign countries, aware of the value of the test learners' knowledge of their activities and reflective analysis. The main study method - survey. The study results are published in the electronic diary, school website, the school community presented. Teacher reviews, facilitates the individual professional support to pupils and improves the delivery of learner needs. The main teacher as researcher's problem is lack of time and lack of cooperation between the school community.

PRIEDAI

Priedas Nr 1

ANKETA

Gerb. respondente, esu Šiaulių universiteto Socialinės gerovės ir negalės studijų fakulteto Specialiosios pedagogikos (specializacija – logopedija) magistrantūros studijų programos studentė. Atlieku tyrimą, kuriuo siekiama išanalizuoti mokytojų, kaip tyrėjų, veiklą inkliuzinėje mokykloje. Maloniai prašome skirti 5-10 minučių Jūsų laiko ir atsakyti į klausimus. Prašome pažymėti arba įrašyti (kur prašoma) savo atsakymus. Jūsų nuomonė yra labai svarbi. Anketa yra anoniminė. Duomenys bus panaudoti tik moksliniam tyrimui.

Prašau pateikti šiek tiek informacijos apie save.

1. Koks Jūsų pedagoginio darbo stažas?(įrašykite)	2. Jūsų esate? ☐ Moteris ☐ Vyras	3. Ar Jūsų mokinių tarpe yra specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų? ☐ Taip ☐ Ne
4. Jūsų kvalifikacinė kategorija (pažymėkite) ☐ mokytojas ☐ vyresnysis mokytojas ☐ mokytojas metodininkas ☐ mokytojas ekspertas	5. Jūsų pareigos (pažymėkite) ☐ Mokytojo padėjėjas ☐ Specialusis pedagogas ☐ Logopedas ☐ Socialinis pedagogas ☐ Psichologas	

Klausimyno pildymo instrukcija:

jei prie klausimo nenurodyta kitaip, kiekvienam klausimui ar teiginiui pažymėkite tik vieną

atsakymą. Žymėjimo pavyzdys

X

6. Ar mokykloje, kurioje dirbate, atliekami tyrimai?	Niekada	Retai	Kartais	Dažnai	Visada
Mokyklos lygmeniu					
Klasės lygmeniu					
Individualiu lygmeniu					
7. Koks Jūsų kaip mokytojo tyrėjo vaidmuo atliekant tyrimus?	Niekada	Retai	Kartais	Dažnai	Visada
Dalyvauju renkant duomenis					

Dalyvauju analizuojant duomenis					
Atlieku tyrimus pats					
Pristatau kitų kolegų atliktų tyrimų rezultatus					
8. Koks yra Jūsų atliekamo tyrimo tikslas	Niekada	Retai	Kartais	Dažnai	Visada
Mokinio asmenybės pažinimas					
Vaiko mokymosi ypatumų pažinimas					
Siekis atskleisti mokinio pomėgius ir interesus					
Siekis sužinoti mokinio poreikius					
Siekis nustatyti mokymosi sunkumų priežastį					
Siekis sužinoti apie vaiko mokymosi motyvaciją					
Kita (įrašykite)					
9. Kas dažniausia inicijuoja tyrimus kuriuos Jus atliekate?	Niekada	Retai	Kartais	Dažnai	Visada
Švietimo ir mokslo ministerija ir jai pavaldžios įstaigos					
Mokyklos vadovas					
Kiti mokytojai					
Aš pats					
Poreikis išanalizuoti problemines situacijas					
Mokslininkai					
Tėvai					
Mokiniai					
Noras tobulėti					
Žinių stoka					
Švietimo sistemos reikalavimai pedagogų kvalifikacijai					
Aukštojo mokslo institucijos					
Kita (įrašykite)					

10. Kokiais būdais Jūs tyrinėjate mokinių poreikius ir pasiekimus:	Niekada	Retai	Kartais	Dažnai	Visada	Kiek tai yra veiksminga? (įvertinkite kiekvieną teiginį nuo 1 iki 5) 1-mažai veiksminga, 5 labiausiai veiksminga.
Stebite mokinių skirtingų veiklų metu						
Stebite mokinius individualių pokalbių metu						
Imate interviu iš vaiko tėvų						
Atliekate mokinių anketinę apklausą						
Atliekate mokinių tėvų anketinę apklausą						
Analizuojate bendradarbių suteiktą informaciją apie mokinio poreikius ir pasiekimus						
Atliekate veiklos rezultatų analizę						
Bendradarbiaujate su kitais specialistais atliekant įvairius vaiko pažinimo testus (psichologinius, socialinius ir t.t.) - aktyviai dalyvaujate tyrimo procese, analizuojate tyrimo duomenis ar jų dalį.						
Bendradarbiaujate su kitais specialistais atliekant įvairius vaiko pažinimo testus (psichologinius, socialinius ir t.t.) – padedate kitiems specialistams surinkti tyrimo duomenis						
Stebite vaiko aplinką norėdami geriau pažinti vaiką						
Kita (įrašykite)						
11. Kokius tyrimo metodus Jūs dažniausiai naudojate:	Niekada	Retai	Kartais	Dažnai	Visada	Kiek tai yra veiksminga? (įvertinkite kiekvieną teiginį nuo 1 iki 5) 1-mažai veiksminga, 5 labiausiai veiksminga.
Stebėjimas						
Apklausa						

Interviu						
Pokalbis						
Anketavimas						
Testai						
Dokumentų analizė						
Veiklos rezultatų analizė						
Atvejo analizė						
Eksperimentas						
Rašiniai						
Statistinė analizė						
Kita (įrašykite)						
12. Kokius grįžtamosios informacijos teikimo tėvams būdus taikote?	Niekada	Retai	Kartais	Dažnai	Visada	Kiek tai yra veiksminga? (įvertinkite kiekvieną teiginį nuo 1 iki 5) 1-mažai veiksminga, 5 labiausiai veiksminga.
Įrašote trumpus komentarus ties atliktu darbu sąsiuvinyje						
Pažymite pasiekimų knygelėje vaiko mokymosi rezultatus						
Parengiate vertinimo aprašą baigus tam tikrą mokymosi etapą (trimestrą, pusmetį, mokslo metus)						
Pateikiate informaciją apie mokinį tėvams per elektroninius dienynus						
Dalijantis informacija apie vaiką su tėvais naudojantės facebook'o paskyra						
Siunčiate tėvams elektroninius laiškus						
Bendraujate su tėvais per Skype						
Kita (įrašykite)						

13. Kaip dažnai Jus pristatote savo tiriamąją veiklą?	Niekada	Retai	Kartais	Dažnai	Visada	Kiek tai yra veiksminga? (įvertinkite kiekviena teiginį nuo 1 iki 5) 1-mažai veiksminga, 5 labiausiai veiksminga.
Skaitote pranešimus per tėvų susirinkimus						
Rašote mokslinius straipsnius į mokslinius pedagoginę praktiką pristatančius žurnalus						
Rašote straipsnius į vietos spaudą						
Publikuojate tyrimo rezultatus internetiniuose puslapiuose						
Vedate seminarus mokytojams tarybos posėdžių metu						
Pateikiate tyrimo rezultatus metodiniuose būreliuose						
Aptariate surinktus duomenys Vaiko gerovės komisijos posėdyje						
Vedate užsiėmimus vaikams atliekant surinktų duomenų analizę						
Skaitote pranešimus respublikinėse konferencijose						
Skaitote pranešimus tarptautinėse konferencijose						
Atliekate mokslinius tiriamuosius darbus (magistro, bakalauro ir kiti moksliniai tiriamieji darbai)						
Kita (įrašykite)						
14. Kas pasikeitė Jūsų darbe atlikus tyrimą?	Niekada	Retai	Kartais	Dažnai	Visada	Kiek tai yra veiksminga? (įvertinkite kiekviena teiginį nuo 1 iki 5) 1-mažai veiksminga, 5 labiausiai veiksminga.
Padeda pažinti mokinio gebėjimus						

Padeda geriau parengti programas pagal mokinių pasiekimus						
Padeda lengviau tenkinti ugdytinio poreikius						
Padeda suteikti mokiniui individualią dalykinę pagalbą						
Padeda skatinti mokinių motyvaciją mokymuisi						
Apsigynėte bakalauro/magistro darbą						
Kita (įrašykite)						
15. Kaip Jūs vertinate kritiką:	Niekada	Retai	Kartais	Dažnai	Visada	Kiek tai yra veiksminga? (įvertinkite kiekviena teiginį nuo 1 iki 5) 1-mažai veiksminga, 5 labiausiai veiksminga.
Esu labai savikritiškas(-a), stebiu, analizuoju, kritikuoju savo veiklą						
Esant probleminei situacijai, pasitariu su kolegomis ir sprendimą priimu įvertinęs (-usi) nuomonių įvairovę						
Jei matau, kad kolegai reikalinga pagalba ar jis (ji) suklydo, visada išsakau savo nuomonę						
Su dėkingumu priimu kritiką ir analizuoju savo veiklą						
Man skirtos kritikos nevertinu rimtai						
Kitų išsakyta kritika skatina mane tobulėti						
Mėgstantys kritikuoti žmonės man asocijuojasi su išsišokėlio ir pataikūno įvaizdžiu;						
Mokytojai kritikuoja vieni kitus						
Mokytojų darbą kritikuoja mokyklos vadovybė						
Mokytojų darbą kritikuoja mokinių tėvai						

Mokytojų darbą kritikuoja mokiniai						
Gerbiu gebėjimą drąsiai išsakyti rūpesčius mokykloje, o ne kirpykloje;						
Toleruoju nuomonių įvairovę, tegul nesutampančią su manąja;						
Kelia nepasitikėjimą kai kurių kolegų pasisakymai;						
Kita (įrašykite)						
16. Kaip Jūs vertinate pamokų filmavimą:	Niekada	Retai	Kartais	Dažnai	Visada	
Siekiant gauti objektyvų veiklos įvertinimą, kartas nuo karto pamokas filmuojau ir vėliau analizuoju klaidas						
Pamokų filmavimas trukdo dirbti, susikoncentruoti						
Siekiant patobulinti mokytojų darbą, mokyklose turi būti filmuojamos visos vykstančios pamokos						
17. Jūsų manymu, koks mokytojo vaidmuo yra dominuojantis:	Niekada	Retai	Kartais	Dažnai	Visada	Kiek tai yra veiksminga? (įvertinkite kiekviena teiginį nuo 1 iki 5) 1-mažai veiksminga, 5 labiausiai veiksminga.
Mokytojas įkvepėjas						
Mokytojas drąsintojas						
Mokytojas padėjėjas						
Mokytojas vertintojas						
Mokytojas pavyzdys						
Mokytojas mama						
Mokytojas testuotojas						
Mokytojas reklamistas						
Mokytojas iniciatorius						
Mokytojas patarėjas						
Mokytojas tyrėjas						

Mokytojas policininkas						
Mokytojas socialinis darbuotojas						
Mokytojas linksmintojas						
Mokytojas laukiantis pensijos						
Mokytojas nieko nespėjantis						
Mokytojas nuleistų užduočių vykdytojas						
Kita (įrašykite)						

Priedas Nr 2

Interviu klausimynas

1. Jūsų kvalifikacinė kategorija ir specialybė, darbo stažas?
2. Kokia reikšmė mokytojo veikloje turi tyrimas? Koks Jūsų požiūris į mokytoja tyrėją?
3. Kokiuose situacijose atliekate tyrimą, kaip dažnai juos atliekate?
4. Kaip prie mokytojų tiriamosios veiklos prisideda mokyklos administracija, mokyklos bendruomenė?
5. Kokius tyrimo metodus esate įvaldę, kokius taikote sistemingai?
6. Kaip reflektuojate ir rekonstruojate savo veiklą?
7. Kokių žinių, įgūdžių Jums trūksta užsiimant tiriamąja veikla? Kokie sunkumai kyla atliekant tyrimus?
8. Kokia yra jūsų nuomone apie mokytoja tyrėją inkliuzinėje mokykloje?

Priedas Nr 3

Koreliaciniai ryšiai

			Jūs esate?	Ar Jūsų mokinių tarpe yra specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų?	Jūsų kvalifikacinė kategorija	Jūsų pareigos	Mokyklos lygmeniu	Klasės lygmeniu	Individuali lygmeniu	Dalyvaujančių duomenis	Dalyvaujančių duomenis
Spearman's rho	Jūs esate?	Correlation Coefficient	1,000	,113	-,163(*)	-,042	-,386(**)	-,290(*)	-,169(*)	-,138	-,281(**)
		Sig. (2-tailed)	.	,134	,030	,579	,000	,000	,024	,067	,000
		N	178	178	178	178	178	178	178	178	178
	Ar Jūsų mokinių tarpe yra specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų?	Correlation Coefficient	,113	1,000	,032	-,187(*)	,078	,080	,024	,173(*)	,136
		Sig. (2-tailed)	,134	.	,670	,012	,301	,288	,750	,021	,069
		N	178	178	178	178	178	178	178	178	178
	Jūsų kvalifikacinė kategorija	Correlation Coefficient	-,163(*)	,032	1,000	-,026	,303(**)	,121	,143	,168(*)	,150(*)
		Sig. (2-tailed)	,030	,670	.	,734	,000	,106	,057	,025	,046
		N	178	178	178	178	178	178	178	178	178
	Jūsų pareigos	Correlation Coefficient	-,042	-,187(*)	-,026	1,000	-,095	,054	,052	,002	-,041
		Sig. (2-tailed)	,579	,012	,734	.	,207	,475	,489	,983	,587
		N	178	178	178	178	178	178	178	178	178
	Mokyklos lygmeniu	Correlation Coefficient	-,386(*)	,078	,303(**)	-,095	1,000	,586(*)	,315(**)	,501(**)	,491(**)
		Sig. (2-tailed)	,000	,301	,000	,207	.	,000	,000	,000	,000
		N	178	178	178	178	178	178	178	178	178
Klasės lygmeniu	Correlation Coefficient	-,290(*)	,080	,121	,054	,586(**)	1,000	,553(**)	,437(**)	,499(**)	
	Sig.	,000	,288	,106	,475	,000	.	,000	,000	,000	

	(2-tailed)									
	N	178	178	178	178	178	178	178	178	178
Individualiu lygmeniu	Correlation Coefficient	-,169(*)	,024	,143	,052	,315(**)	,553(*)	1,000	,403(**)	,423(**)
	Sig. (2-tailed)	,024	,750	,057	,489	,000	,000	.	,000	,000
	N	178	178	178	178	178	178	178	178	178
Dalyvauju renkant duomenis	Correlation Coefficient	-,138	,173(*)	,168(*)	,002	,501(**)	,437(*)	,403(**)	1,000	,855(**)
	Sig. (2-tailed)	,067	,021	,025	,983	,000	,000	,000	.	,000
	N	178	178	178	178	178	178	178	178	178
Dalyvauju analizuojant duomenis	Correlation Coefficient	-,281(*)	,136	,150(*)	-,041	,491(**)	,499(*)	,423(**)	,855(**)	1,000
	Sig. (2-tailed)	,000	,069	,046	,587	,000	,000	,000	,000	.
	N	178	178	178	178	178	178	178	178	178

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Priedas Nr. 4

1. Jūsų kvalifikacinė kategorija ir specialybė, darbo stažas?

Vyresnioji specialioji pedagogė, 11 metų.

2. Kokia reikšmė mokytojo veikloje turi tyrimas? Koks Jūsų požiūris į mokytoja tyrėją?

Nuolat skaitau mokslinius straipsnius apie švietimo kaitą, apie besikeičiančius reikalavimus mokytojo darbui, ir dažnai kur tenka skaityti, kad mokytojas turi savo veikloje tyrimais ir būti mokytoju tyrėju, ypatingai tai tapo populiariu užsienio šalyse, kiek žinau Amerikoje, Anglijoje, kad netgi remiantis mokytojų tyrimais Anglijoje yra rengiamos mokymo programos. Mano manymu, tyrimas yra neatsiejama bet kurio pedagogo veiklos dalis. Man tyrimus patinka atlikti, nes jų dėka gauni papildomos informacijos apie vaikus, jų tėvus, sužinai jų nuomonės apie sau svarbius dalykus, padeda sau pačiai analizuoti savo veiklą. Manau kiekvienas pedagogas turėtų būti tyrėju, ir tai yra tikrai sveikintina, tik tai neturi būti daroma per prievartą, to turi norėti pats mokytojas.

3. Kokiose situacijose atliekate tyrimą, kaip dažnai juos atliekate?

Aš kaip specialioji pedagogė tyrinėjimus atlieku sistemingai, dažniausiai praėjus tam tikrą laikotarpį, pavyzdžiui, trimestro pabaigoje, norint sužinoti, ar padariau savo veikloje kažkokią pažangą ar likau stovėti vietoje, o laikas eina, taip pat kaip ir kiekvienas mokytojas neformalius tyrimus atlieku kasdien, stebiu vaikus pertraukų metu, popamokinės veiklos metu, užkalbinu vaikus pakeliui į mokyklą, bet, aišku, niekur to nefiksuoju, tik pasidarau sau išvadas. Kartais tyrimus atlieku esant poreikiui, pasikeitus aplinkybėms, jeigu noriu labiau prisitaikyti prie kiekvieno vaiko poreikių ir gebėjimų, kartais norint labiau įtraukti juos į mokymąsi, tai domiuosi jų interesais, per tyrimus ieškau stipriųjų ir silpnųjų mokinio ugdymosi sričių.

4. Kaip prie mokytojų tiriamosios veiklos prisideda mokyklos administracija, mokyklos bendruomenė?

Pavyzdžiui, praeitais metais norėjau apsiginti kvalifikacinę kategoriją, tai administracijos skatinama atlikau mokyklos bendruomenės tarpe tyrimą, pasirinkau anketavimo būdą, tyrimu norėjau sužinoti koks mokytojų, tėvų bei mokinių požiūris į specialųjį pedagogą, norėjau sužinoti ar jų manymų toks specialistas yra reikalingas mokykloje, ir kas pasikeitė atsiradus specialiajam pedagogui mokykloje. Gavosi gana platus tyrimas, bet džiaugiuosi jo rezultatais, džiugina tai, kad dauguma tiriamųjų vertina mano darbą teigiamai.

Šiaip administracijos nurodymai dažniausiai vykdomas auditas, ir tik tada mokytojų reikalaujama atlikti viena ar kita tyrimą, bet nėra tai jau labai dažnai.

5. Kokius tyrimo metodus esate įvaldę, kokius taikote sistemingai?

Na, dažniausiai vyksta stebėjimas ir pokalbiai, bet, kaip jau minėjau anksčiau, gautų duomenų niekur nefiksuoju, tik pasidarau sau reikiamas išvadas. O iš tų tyrimų, kuriuos gautus duomenys fiksuoju ir gautus rezultatus pristatau pagal tinkamumą ar tai tėvams susirinkimu metu, ar pedagogams tarybos posėdžiu metu ar metodinių būrelių susirinkimuose ar vaiko gervės komisijos posėdyje, jeigu tinka vaikam, tai organizuoju pamokėles, kurių metu pristatau duomenis, tai dažniausiai naudoju anketavimo būdą. Dažniausiai visų tyrimų, kuriuos atlieku, patalpinu elektroniniame dienyne ar mokyklos internetiniame puslapyje.

6. Kaip reflektuojate ir rekonstruojate savo veiklą?

Kaip pristatau savo tyrimus, tai paaiškinau trumpai praėjusiame klausime. Kas dėl rekonstravimo, tai priklauso nuo gautų rezultatų, jeigu jie pateikė daug naudingos informacijos, tai ir derinu prie jų ir užsiėmimų eigą, pakoreguoju planus, atitinkančius mokinių poreikiams. Aišku, viskas tai priklauso nuo to, kokį tyrimą dariau, ir kas buvo siekiama sužinoti. Pavyzdžiui, buvau atlikus tyrimą - anketavimą, kuriuo norėjau sužinoti, kada mokytojams yra geriausiai kai su mokiniais dirba specialusis pedagogas, t.y. pamokų metu ar po pamokų, kokių pamokų metu ir t.t. gavus tyrimo rezultatus, prisitaikiau prie mokytojų pageidavimų.

7. Kokių žinių, įgūdžių Jums trūksta užsiimant tiriamąja veikla? Kokie sunkumai kyla atliekant tyrimus?

Kartais norisi kažko naujo, išbandyti naujų tyrimų būdų, bet jų atlikimui trūksta laiko, žinių, įgūdžių. Ne kartą kreipiausi pas direktorę dėl mokymų pedagogams apie tyrimo būdus ir jų atlikimą, bet tai tik liko prašymas, na ir laukiu, gal kada nors ir įvyks tokie mokymai, kurie padės įtraukti naujovių į tiriamąją veiklą. Labiausiai domintų tokie būdai kaip rašinys, eksperimentas, statistinė analizė, kaip juos atlikti gal ir žinau, bet va dėl rezultatų pateikimo kiltų problemų tikrai.

Kartais trūksta bendradarbiavimo iš pedagogų ar tėvų pusės, ne visada ir ne visi noriai pildo pateiktas anketas, kartais netgi kai prašai užpildyti anketą, tai jau iš akių matosi, kad mokytojai tikrai nėra nusiteikę kažką pildyti ar papildomo kažką daryti.

8. Kokia yra jūsų nuomone apie mokytoją tyrėją inkliuzinėje mokykloje?

Šį terminą inkliuzinė mokykla paskutiniu metu girdžiu labai dažnai, netgi domėjausi apie tai, ir galiu pasakyti, kad taip, Lietuvoje gal ir yra tokių mokyklų, kurios sparčiai artėja tokios mokyklos link. Tokioms kaimo ar nedidelių miestelių gimnazijoms dar yra ką veikti, kad tai būtų ne tik tuščias terminas, kurio reikšmę mes ir žinom, bet atrodo mums tai, kaip tolimas kosmosas. Na taip, visuose mokyklose tikriausiai yra specialiųjų

poreikių vaikų ar vaikų su ypatingais gabumais, taip integraciją įvyko... klausimas gerai tai ar blogai, jeigu kalbėsime apie inkliuzinę mokyklą, bet apie tai galėčiau ilgai kalbėti... kas liečia mokytoją tyrėją, tai manau, visi mokytojai yra tyrėjai, tik neišmokome mes dar to parodyti, kad tikrai darome tyrimus, tai yra siekiamybė daugumai mokyklų, bet man iš savo pačios patirties galiu teigti, kad tyrimų reikia, tai pagerina darbo efektyvumą ir veiksmingumą.

9. Dėkoju už pateiktus atsakymus.

Ačiū, Jūsų atliekamas tyrimas yra tikrai labai įdomus, ir mane tikrai labai domintų gauti rezultatai 😊

1. **Jūsų kvalifikacinė kategorija ir specialybė, darbo stažas?**
Vyresnioji pradinųjų klasių mokytoja, darbo stažas 11 metų.
2. **Kokia reikšmę mokytojo veikloje turi tyrimas? Koks Jūsų požiūris į mokytoją tyrėją?**
Manau, kiekvienas iš mūsų esame tyrėjai, ne tik mokytojai... jeigu kalbėti tik apie mokytojus, tai mes nuolat analizuojame, tyriame, tik gal ne visada parodome. Bet tai yra neatsiejama mokytojo veiklos sritis, nes mes nuolat analizuojam dokumentus, tam tikras įvykusias situacijas, savo veiklą analizuojame, stebime mokinius, kalbamės su vaikais skirtingų veiklų metu, kalbamės ir su tėvais, parduotuvėje, gatvėje, telefonu, su kai kuriais netgi bendrauju naudojant facebook paskyrą, 21 amžius turime prisiderinti prie laiko ☺ be tyrimų mūsų darbas būtų tuščias ir neįdomus.
3. **Kokiose situacijose atliekate tyrimą, kaip dažnai juos atliekate?**
Nėra taip, kad tyrimus atlieku reguliariai, kaip jau minėjau anksčiau, tyrimų mes atliekame daug, problema ta, kad mes jų nefiksuojame, niekas to neprašo, o mes pakalbam, pastebim, padiskutuojam su mokytojais svarbiais klausimais ir viskas, padarom sau išvadas, ir gerai. Kam dar apsikrauti papildomais rašymais, pasižymiu, kas svarbu savo darbo kalendoriuje ir tiek.
4. **Kaip prie mokytojų tiriamosios veiklos prisideda mokyklos administracija, mokyklos bendruomenė?**
Niekas per daug neverčia atlikinėti tyrimų, gauna į elektroninius paštus ar elektroninius dienynus prašymus iš studentų užpildyti anketas, kartai direktorė įspėja, kad gausim ten ir ten anketą, reikia užpildyti, na tai ir užpildai. Bet, kad pasakyti, kad kažkas verčia, tikrai nedirščiau.
5. **Kokius tyrimo metodus esate įvaldę, kokius taikote sistemingai?**
Kaip jau minėjau mūsų pokalbio pradžioje, tyrimų atlieku daug, tokių kaip stebėjimas, pokalbis, veiklos, atvėjo ar dokumentų analizė, be šių būdų neišsivaizduoju savo kaip mokytojos darbo, ypatingai dirbant su pradinukais, kai nuo tuo priklauso jų tolimesnis ugdymasis, jie juk iš mano rankų keliauja į pagrindinę mokyklą, nes tai, ką aš sužinosiu apie savo mokinius per pirmus 4 metus, tai perduosiu kitiems mokytojams, suformuosiu jų požiūri į kiekvieną vaiką. Ypač, kad mūsų gimnazijoje nėra 1000 mokinių, tai tikrai tuo ir pasižymi mažos gimnazijos, tai suteikia galimybę sužinoti tai, kas svarbiausia apie kiekvieną vaiką, padeda prisitaikyti prie kiekvieno vaiko.
Neturiu kažkokių tyrimo metodų, kuriuos naudoju sistemingai, tiesiog atėjus tam tikrai situacijai darau tai, kas mano manymu yra svarbu.
6. **Kaip reflektuojate ir rekonstruojate savo veiklą?**

Dažniausiai aptariame savo pasiekimus ar nepasisiekimus mūsų metodinio būrelio metu, dažnai netgi pertraukų metu ar prie kavos, su kai kuriais mokytojais susiskambiname ir po darbo ar savaitgalį ir aptariame tai kas yra svarbu. Pastebint ar sužinojus iš pokalbių vaiko gebėjimus, pomėgius ir poreikius tenka prisitaikyti prie jo, kad sudominti jį ugdomąją veiklą, skatinti jo norą mokytis. Kartais iš vaikų sužinai apie jų slaptas svajones, pasakai apie tai tėvams ir padedi išsipildyti mažoms, gal nereikšmingoms, bet vaikams svarbioms svajonėms.

7. Kokių žinių, įgūdžių Jums trūksta užsiimant tiriamąja veikla? Kokie sunkumai kyla atliekant tyrimus?

Negalėčiau pasakyti, kad trūksta kažkokių įgūdžių, gal labiau dėl laiko stokos nėra galimybių atlikti tokių platesniu tyrimų, kuriuos galima būtų pristatyti tėvams, ar mokytojams, taip mes kalbam apie iškilusias problemas su tėvais, diskutuojame su mokytojais, analizuojame savo veiklą, bet kaip jau minėjau, nefiksuojame to.

Tai gal iš šio teiginio galėčiau pasidaryti sau tokią išvadą, trūksta įgūdžių, kaip laiku spėti atlikti viską. Gal reikėtų kažkokių praktinių pavyzdžių, mokymų.

8. Kokia yra jūsų nuomone apie mokytoją tyrėją inkliuzinėje mokykloje?

Dabar labai tapo populiaru naudoti šį terminą, mūsų direktorė nuolat kartoja, kad visi kartu turime siekti, kad mokykloje būtų gera kiekvienam, kaip vaikui, taip tėvams ir mokytojams, nepamirštame aišku ir apie vaikus, turinčius specialiuosius ugdymo poreikius arba vaikus, turinčius negalią, tokių mokykloje turime. Kaip ir viso pokalbio metu dar kartą pabrėžiu, kad mokytojo darbas ir tyrimas yra du neatsiejami dalykai, man šie teiginiai: mokytojas ir tyrimas netgi yra tapatinami kaip giminiški žodžiai. Tik turime išmokti viską, ką darome fiksuoti.

9. Dėkoju už pateiktus atsakymus.

Ačiū Jums ☺

1. Jūsų kvalifikacinė kategorija ir specialybė, darbo stažas?

Lietuvių kalbos mokytoja ekspertė, darbo stažas 24 metai.

2. Kokia reikšmę mokytojo veikloje turi tyrimas? Koks Jūsų požiūris į mokytoja tyrėją?

Oi nu čia tai geras klausimas 😊 mūsų pedagogų darbas tai ir yra nuolatinis tyrimas, vis kažką bandom išsiaiškinti, sužinoti, pakeisti, prisiderinti prie vaikų, tėvų, kartais netgi prie mokytojų 😊 požiūris mano į mokytoją tyrėją yra labai teigiamas, pati dažnai atlieku tyrimus, ir neįsivaizduoju be jų savo darbo rezultatų.

3. Kokiose situacijose atliekate tyrimą, kaip dažnai juos atliekate?

Na visos situacijos yra skirtingos, kiekvienu tyrimu siekiu sužinoti kažką naujo, tai yra sužinoti, kas yra aktualu šiuo periodu. Turiu vadovaujamą klasę, na tai dažnai tenka atlikti tyrimus būtent savo mokinių tarpe, apie jų iškilusias problemas, apie iškilusių konfliktų sprendimo būdus, apie mokymosi motyvacijos skatinimą, sakau, situacijos būna labai skirtingos. Nėra tai kad vieną ar kitą tyrimą atlieku, pavyzdžiui, kas 2 mėnesius, atlieku juos tada, kai matai, kad reikia.

4. Kaip prie mokytojų tiriamosios veiklos prisideda mokyklos administracija, mokyklos bendruomenė?

Konkrečiai jeigu kalbėtume apie administraciją, tai retai kada iš jų pusės yra reikalaujamas, ir bendrai, mano nuomone, naudingas darbas yra tas, kurį atlieki savanoriškai, nes pats jauti tam poreikį, o ne tada, kai tave verčia kas nors kažką daryti, tada ir darbo rezultatas yra žymiai prastesnis, šito išmokau iš savo mokinių, nes ne kartą pastebėjau jeigu tik priverčiu padaryti sienlaikraštį klasėje tam tikra tema, tai jis būna toks sausas, neįdomus, jei tik leidžiu pasireikšti mokiniams, tai darbas yra visiškai kitoks. Taip ir su mokytojais yra, mes juk dideli, bet vistiek vaikai 😊

Mokyklos bendruomenei iš viso gerai yra, kai jų niekas netrukdo ir nesikiša su anketomis, todėl ir poreikio iš jų pusės nėra, bet aišku, kai jau suplanuoju atlikti kažkokį tyrimą, tai renkuosi tokią tiriamųjų grupę, kad tyrimas būtų veiksmingas.

5. Kokius tyrimo metodus esate įvaldę, kokius taikote sistemingai?

Tikriausiai dažniausia stebiu savo vaikus, vedu pokalbius su jais, su tėvais, analizuoju savo veiklą su mokytojais, su mokiniais, , bet tai yra tokie neformalūs tyrimai, kurių nefiksuoju. Jeigu kalbėti apie tokius platesnius tyrimus, kurių rezultatus galiu apčiuopti ir pristatyti nemažai auditorijai, darau tikrai ne dažnai. Tai gali būti 1 kartas į metus, bet tai jau bus tyrimas, nors į konferenciją važiuok 😊 atlikinėjau tyrimą, kuris trūko 3 metus, tema: „vaikų ugdymas daugiakalbėje aplinkoje“. Tyrimą atlikinėjau trijose mūsų miestelio gimnazijose (lenkų, rusų ir lietuvių), vėliau ir rezultatus pristaciau kiekvienos mokyklos bendruomenei. Tai

tikriausiai ir buvo didžiausias mano atliekamas tyrimas per visą darbo praktiką. Kaip tik prieš apsiginant savo kvalifikacinę kategoriją.

6. Kaip reflektuojate ir rekonstruojate savo veiklą?

Tėvų susirinkimų metu, per klasės valandėles, su mokytojais aptariame metodiniuose būreliuose, vaiko gerovės komisijos posėdžiuose. Kartais parenki kitus darbo metodus, įdomesnius vaikams, kartais pravedu pamokas netradicinėje aplinkoje (tai sužinau iš anketų, ko vaikams trūksta, ir kaip jie norėtų mokytis). Kartais parengiu mokyklos lygmeniu metodines rekomendacijas, kaip lankstinukus, kaip knygeles.

7. Kokių žinių, įgūdžių Jums trūksta užsiimant tiriamąja veikla? Kokie sunkumai kyla atliekant tyrimus?

Nežinau ar trūksta kažko, kartais gal noro trūksta ar jėgų ☺ na atliekant tą savo platųjį tyrimą tai sunkiausia buvo susigrąžinti anketas, iš mokytojų dar kažkaip, o iš tėvų ar mokinių tai katastrofa, buvo netgi poreikis išdalinti anketas pakartotinai. Tai to iš bendruomenės ir trūksta - glaudaus bendradarbiavimo.

8. Kokia yra jūsų nuomone apie mokytoja tyrėją inkluzinėje mokykloje?

Na tikriausiai mokytojas tyrėjas yra neatsiejamas dalykas nuo inkluzinės mokyklos. Bet vėlgi iki tokios tikros inkluzinės mokyklos visoms mokykloms reikia gerai padirbėti, mums specialistų tikrų trūksta, tai kur jau kalbėti apie tą mokyklą. Na taip, mūsų švietimas integravo specialiųjų poreikių vaikus ir vaikus su negalia į bendrąsias lavinimo mokyklas, na gerai, o toliau kas? Jeigu specialiųjų pedagogų, logopedų, psichologų ne kiekviena mokykla turi. Iš viso, kiek žinau, specialiųjų pedagogų per visą rajoną, kiek žinau, tik 2... o mokyklų?:) tai tokia ir yra mano nuomonė, valstybė turi skatinti mokytojus dirbti, siekti pokyčių, o su tokiais atlyginimais, tai ir mokytojų tuoj pritruks, važiuosim ten kur geriau ☺ atsiprašau, čia gal ne į tema, bet į tokį klausimą taip man norėjosi atsakyti... visi mes dirbam, visi mes tyrinėjam, bet kiekvienas savaip...

9. Dėkoju už pateiktus atsakymus.

Ačiū , sėkmės ☺